

N. 973 (R.F.) / 11 Febr 1897

UNIVERSITATEA DIN BUCURESCI.

FACULTATEA DE TEOLOGIE.

B98631

VIAȚA ȘI ACTIVITATEA

SĂNTULUI AMBROSIU



104455
TESA PENTRU LICENȚA

susținută la ... Ianuarie 1897

DE

PREOTUL D. GOLICIU

*Protoereul Județului Mehedinți și Profesor la
Liceul „Traian”*

din

TURNU-SEVERIN.

FUNDAȚIUNEA UNIVERSITARA
CAROL I.

87977

BIBLIOTECA

Volumul No. ~~5880~~ 7498

Secțiunea

XXVII

Tractul

B.

PROPRIETATE ESCLUSIVA

A

FUNDAȚIUNEI

1956

Comisiunea examinătoare:

Președinte: D-nul Dr. C. Chirișescu.

Membrii: { **P. S. Dr. Atanasie Mironescu**
D-nul C. Erbiceanu
D-nul Dr. N. Nitzulescu
D-nul Dr. I. Cornoiu.



PREA SĂNȚITULUI

Episcop al Eparhieî Rimnicul Nou—Severin,

D. D. Ghenadie Enăceanu,

VENERAȚIUNE.



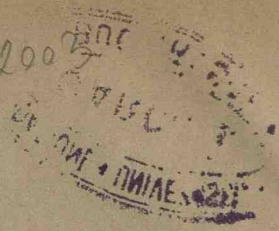
BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI

COTA

87 977

993

rc 1/2007



B.C.U.Bucuresti



C104455



PREFAȚA.

O persoană, de înălțimea s-tului Ambrosiu, are nevoie de o pană mai iscusită, pentru a-l pune într'o lumină exactă. Se va ține însă seamă, că n'am făcut-o acésta cu intențiunea de a compune o operă, în care s-tul Ambrosiu să apară la înălțimea meritelor sale ; s'au făcut destule opere, a căror valóre e incontestabilă, așa că, ce ași fi putut eu óre aduce nou, vorbind despre s-tul Ambrosiu ? Lucrarea mea, orí cum ar fi ea, rămâne o pură încercare, care este eșită din dorul de a scrie și în românesce ceva asupra s-tului Ambrosiu.

Și deci, de nu va corespunde dorinții cetitorului, se va dice cel puțin, că dacă n'am făcut, măcar am dorit să fac, ce, póte, n'am isbutit pe deplin. Am meditat fórte mult cum trebuie să ordinez espunerea materiei, pentru a nu părea prea încurcată. O viață așa de variată c'a s-tului Ambrosiu, mi s'a părut prea complexă, spre a fi expusă cronologicesce.

De aceea, am împărțit tótă materia în șépte capitole, din care în cel din I-ii, am espus : Viața s-tului Ambrosiu până la alegerea lui ca procurator al Italiei de sus. In al II-lea : Ambrosiu, procurator al Italiei de sus. Alegerea și sântirea lui ca episcop al Mediolanului. Primele sale acte creștine. In al III-lea : Scopul ce s-tul Ambrosiu urmărește ca episcop și mijlócele pentru realizarea lor. In al IV-lea : Purtarea s-tului Ambrosiu față cu împărații. In al V-lea : Purtarea s-tului Ambrosiu față cu poporul încredințat lui. In al VI-lea : Lupta s-tului Ambrosiu contra ereticilor. Și în al VII-lea : Lupta s-tului Ambrosiu cu păgâni. Apoi, spre a facilita mai mult înțelegerea materiei, am împărțit fie care capitol în mai multe paragrafe.

tabile, eroice, pe nesimțite îndrepta legile, introducea în lume dogmele și principiile morale universale, dar nu străbătea de cât foarte încet în moravurile publice. Chateaubriand dicea chiar: „Tot ce putu face creștinismul la început fu de a constrânge vițiile să se ascundă.“¹⁾

La Mediolan unde-l vom întâlni pe Ambrosiu, vițiile nu luau nici ostenela de a se ascunde. Nici un oraș de atunci nu era mai înclinat la plăceri, nici un lux mai desordonat și o destrăbălare mai mare, nicăeri o armată și o tinerime mai coruptă. Ammianus Marcellinus a zugrăvit în culori nu se poate mai nemerite, pe acești descendenți degenerați ai lui Publicola și Cincinnatus. Să-l ascultăm: „suiți în carele lor strălucitoare, fâlfâind broderiile tunicii lor prețioase, pe de asupra o manta de mătase lăsată liberă în vânt, umplând stradele frumoase cu suita lor de sclavi, bufoni și parasiți, rēcorindu-se c'un „éventail“ aurit, plângându-se de o rasă ce trece prin umbrelă, și strigând că mai bine ar fi fost născuți la Cimeriani.“²⁾

„Cincinnatus“, adaogă scriitorul, „și-ar fi pierdut reputația de om sărac, dacă, după dictatura sa, ar fi cultivat câmpuri așa vaste ca spațiul ocupat de un singur palat al descendenților săi.“³⁾

Ambrosiu nu îi descrie mai deosebit. Îi arată locuind case ca nisce orașe ale căror ziduri sunt acoperite cu aur, argint și fildeș, fiind tot-d'auna preocupați de idea: ce fel de marmură prețioasă vor pune în galeriile lor, întreținând ca și superbii cu mari cheltueli, și având aproape de mare, parcuri întinse ca pădurile, domenii, unde se aducea apă vie și pesci din Mediterana.⁴⁾

O rafinărie escesivă, plăceri bizare, semnalază această perioadă a decadenței romane. Aceste suflute, uitând lumea superioară și idealul ce le deschidea credința, căutau în sensualități și în lumea inferioară infinitul pentru care erau create. Deja de mult imperiul nu mai avea simplitatea

¹⁾ Baunard, Histoire de S. Ambroise, XII edit. 1872, liv. VII, ch. I, p. 461, nat. I (Chateaubriand, Etut. hist. t III, p. 42.)

²⁾ Idem (Ammian Marcell. lib. XXVIII, cap. IV.)

³⁾ Idem (Ammian lib. XXII. cap. IV.)

⁴⁾ Idem (De Nabuthe, cap. III. 12 et seq.)

moravurilor din timpul republicei, dar de la fondarea Constantinopolului mai ales, moravurile asiatice străbătuseră în occident. La Mediolan se vedeau împărați înconjurați de acea palidă turmă de eunuci; ca în orient, chlamida greacă și mantia lungă persană luaseră locul togei romane.

Femeile nu erau în urmă pe drumul decadenței. Iată cum le descrie Ambrosiu: „O femeie nu mai poate bea de cât din cupe de aur, nu poate dormi de cât pe purpură, nu poate să-și repauseze membrele de cât pe dormeze de argint, nu poate trăi fără a-și încărea degetele cu diamante și gâtul cu lanțuri. . . . Smaraldul, saphirul, berylul, agatul, topazul, ametystul, jaspul, sunt căutate cu furie.“¹⁾

Ce devenise poporul într-o astfel de stare de lucruri, se poate ușor ghici. „Poporul“, dice Ammianus Marcellinus, „nu sta mai bine ca senatorii, n'are sandale în picioare, și-și dă nume triumfătoare; bea, cântă și se cufundă în corupție. Circul cel mare e templul său, casa sa, forul său.“

Acésta e situațiunea moravurilor societății romane în secolul al IV. E trebuință de bărbați, cari se asigure creștinismului victoria deplină asupra păgânismului, și să facă să înceteze certele interne dintre partidele religioase; e nevoie de bărbați cari să tae în aceste moravuri și să întemeieze o lume nouă basată pe alte principii. Provedința, care după ce a făcut lumea o și îngrijesce, a avut marea bunătate, ca, din timp în timp, să trimită câte un ales al ei în lume, pentru a o întorche de la rătăcire și a o îndrepta. Unul din aceștia e și Ambrosiu.

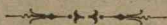
¹⁾ Baunard, Histoire de S. Ambroise, XII edit., 1872, p. 464 (De Nabuthe, cap. V, 26).

²⁾ Idem (Ammian. Marcellin., lib. XVIII, pag. IV.)



VIATA ȘI ACTIVITATEA

Sântului Ambrosiu.



Capitolul I.

Viata s-tului Ambrosiu până la alegerea sa ca
procurator al Italiei de sus.

1) Familia lui Ambrosiu.

Cătră finele domniei lui Constantin cel mare, imperiul roman era împărțit în patru părți; una din acestea, și cea mai mare, era prefectura Galilor, care coprindea: Britania mare, Spania și Galia propriu zisă până la Rin. Ca prefect al pretoriului din Galia întâlnim în acest timp pe un Ambrosiu, care nasce pe viitorul episcop de Mediolan cu acelaș nume. Spre a putea ajunge cine-va la o așa de înaltă funcțiune, trebuie să fi fost mai întâi senator și pe lângă acesta să fi avut deosebite merite.

Prefecții pretoriului nu erau ca altă dată, numai capi militari ai cohortelor pretoriene, ci în mâinile lor aveau și administrațiunea judiciară și civilă. Ei nu recunoscseau alți superiori de cât pe împărat.

Pe lângă însemnătatea ce-i da înalta funcțiune pe care o ocupa, o avere însemnată contribuia la strălucirea familiei lui Ambrosiu, care dedese din sînul său mai mulți consuli chiar. In această înaltă funcțiune, Ambrosiu născu pe viitorul episcop de Mediolan.

Familia Ambrosilor era veche în creștinism și cu o jumătate de secol mai înainte, în persecuțiunea lui Dioclețian, dedese o martiră: Sotheris.

Reședința prefectului Galilor era de obicei la Treviri, unde Constantin cel tînăr își stabilise curtea sa. Treviri era un oraș măreț și Ammianus Marcellinus îl numește a doua Romă.¹⁾

2) *Data născerei lui Ambrosiu.*

Scriitorii bisericesci nu sunt de acord asupra anului născerii lui Ambrosiu. Sunt două păreri în această privință: *Benedictinii*,²⁾ editorii operilor lui, susțin că s'a născut la anul 340. Acesta e părerea cea mai acreditată astăzi. *Baronius*³⁾ însă, susține că s'a născut la anul 333.

Această divergență de opinii depinde de data ce se atribue scrisorii: « epistola LIX ad Severum »⁴⁾, în care Ambrosiu declară că avea atunci 53 de ani, și că epistola a fost scrisă în mijlocul invasiunii barbare, a războielor și revoluțiunilor de tot felul. Dacă în ea se vorbește despre războiul în contra tiranului Maxim, în 387, după cum crede *Baronius*, atunci Ambrosiu a trebuit să se nască în anul 333. Dacă însă e vorba de războiul în contra lui Eugeniu, din anul 393 sau 394, atunci trebuie să punem anul născerii lui în 340, cum voesc *Benedictinii*.

3) *Copilăria lui Ambrosiu.*

Ambrosiu avea un frate *Satyr* și o soră *Marcellina*, ambii distinși prin pietatea lor, de la cari el luă pildă de purtare creștină.

Era obiceiul în biserică, ca botezul să nu se dea de cât după o pregătire foarte lungă. Timpul de preparațiune se numea catecumenat, și cei ce se preparau pentru botez, catecumeni. Conform acestui obicei Ambrosiu fu înscris la născerea sa între catecumeni.

Biograful său Paulin ne relatează din copilăria lui următoarele: într-o zi copilul era culcat în leagănul său în curtea

1) Baunard, *Historie de S. Amb.*, edit. 12, liv. I, ch. I, p. 4.

2) *Idem* p. 5, nota 3

3) *Idem* nota 4

4) *Sanctii Ambrosii opera* (ed. nonachorum Benedicti) cap. LIX, pag. 369, 3.

palatului, când de o dată niște albine se grămădiră asupra lui; unele intrară, fără a-l vătăma, în gura sa întredeschisă. Doica speriată alergă să le gonască, dar tatăl, care se plimba pe alătura cu soția sa și cu fică-sa, Marcellina, se dice, că n'a voit să întrerupă minunea. Puțin după aceea albinele sburară la o atât de mare înălțime, în cât se perdură din vedere. Tatăl vădând acésta strigă plin de mirare: « Acest copil va deveni o dată mare.¹⁾ »

Soră-sa, Marcellina, nu mai puțin hrănea acésta speranță, dar în curând se despărți de frații săi și se duse într'o casă câmpenească, spre a se deda la meditațiuni religioase. Acolo auți vocea Sotheriū, sânta familiei, îndmenând-o a renunța la lume, și a se consacra lui Dumnezeu în virginitate.²⁾

Urmând acestui îndemn Marcellina se duse la Roma și, în ziua Crăciunului, la anul 353 sau 354, se consacră Domnului de către episcopul roman Liberiu în vechea biserică Vatican, după cum mai tirđiu naréză Ambrosiu³⁾, de și el n'a fost de față. Ea rămase la Roma, unde duse o viață fórte rigurósă, fără a părăsi lumea, conform obiceiului de atunci.

Tot în acel an, puțin după consacrațiune, Ambrosiu, tatăl, prefectul Galilor muri, fără măcar să fi întrevăđut viitorul strălucit al fiului său, care număra atunci 14 ani. Mama, rămânând veduvă, se ocupă singură cu crescerea copiilor săi, și, ne mai având pentru ce sta în Galia, se duse lângă Marcellina, la Roma, cu cei două copii ai săi, și împreună plânseră mórtea tatălui lor.

Se cunósce încă locul unde se crede că locuiau Ambrosianiū, și anume aprópe de piciorul muntelui Capitolin, în fața Tibrului.⁴⁾

Casa mamei sale, văduvă bogată a unuia din cei mai mari ofițeri ai împăratului, fiind frequentată de episcopul Romei, tînărul Ambrosiu observase că soră-sa și mamă-sa

¹⁾ Baunard, *Historie dn S. Amb.*, ed. XII, p. 8. (Paulinus, *vita S. Amb.*, 3)

²⁾ Idem, p. 9. (Amb. de virginit. lib. II, n. 39)

³⁾ Idem, p. 9. —

⁴⁾ Idem liv. I, ch. I. p. 11 și 12.

sărutau mâna episcopului. Și după ce pleca episcopul, Ambrosiu din simplitate sau pôte din răutatea etății sale, venea către ele, dându-le de asemenea mâna sa, s'o sărute, spunându-le, că într'o ȃi va fi și el episcop. Paulin, biograful sêu, adaogă că aceste vorbe, erau inspirațiunii ale s-tului Spirit, cari-î prevesteau viitorul măreț al preoției; dar Marcellina nu vedea în acêsta, de cât glumă fără țintă, dicându-î cu drag, că-î copil care nu scie ce face¹⁾.

4) *Educațiunea lui Ambrosiu.*

Ambrosiu începu educațiunea sa în Galia, și, după ce veni la Roma, studie în școlele de acolo literile, se exercită în poezie și învătă limba grêca.²⁾ Se aplică mai cu sémă la elocință, — arta care, de și înjosită în acel timp, totuși era necesară patricianului roman, căruia îi erau deschise slujbele civile, — completându-și în cele din urmă educațiunea prin studiul dreptului roman. Deși literatura acesteï epoce era în decadență, totuși sciu să evite consecințele decadentii, prin puterea caracterului sêu, prin mărimea spiritului sêu și prin serioșitatea cu care se devotă studiului. Cei două scriitori clasici, a căror influență se resimte în scrierile sale, sunt: Titus Livius și Virgilius, la cari s'ar mai putea adăoga: Cicero și Seneca.³⁾

Timpul studiilor, Ambrosiu l-a petrecut în mod fôrte plăcut cu fratele sêu Satyr și c'un pios creștin Simplician, care mai târziu a fost preot și cu ajutorul căruia s'a aprofundat în studii teologice.

5) *Cercut amicilor lui Ambrosiu.*

Ambrosiu avea peste 20 ani, când Iulian urcându-se pe tron prin revoluțiune, lucra la restaurarea păgânismului în imperiu.

În acest timp douë feluri de civilizațiunii se găseau în imperiul roman, și Roma părea cel mai însemnat asil al vechilor Ȑei învinși. Familiile senatoriale din Roma rē-

¹⁾ Baunard, Histoire de S. Amb., liv. I, ch. I, p. 13 (Paulin. vita Amb., n. 4.)

²⁾ Idem p. 14 (Mabillon, Itin. Italiae, et Dom Ceillier, Auteurs sacrés etc.)

³⁾ Idem liv. I, ch. I, p. 15.

măseseră alipite cultului păgân. În fruntea acestora se distingea familia lui Avienus Symacus, pe care, pentru că era om foarte învățat, Iulian l-a făcut prefect al Urbei. Jovinian și Valentinian îi păstrară această demnitate pe care o duse până la anul 365, cu atâta probitate și inteligență, în cât își atrase stima chiar a acelorora, cari nu împărtășiau superstițiile séle. Ambrosiu făcea parte dintre prietenii lui Symacus. Relațiuni de amicitie, de rudenie pôte, îl alipiră de această familie, și Satyr fratele său, găsea în Symacus un patron, pe care câte o dată-l numea tatăl său.¹⁾

În acest timp o prietenie intelectuală și o corespondență plăcută se legă între Ambrosiu și Aurelius Symacus, fiul prefectului Romei, care era om foarte cult și în corespondență cu Ausonius și cei mai buni poeți ai timpului său.

Ambrosiu și Satyr însă erau cu mult mai intimi cu prefectul pretoriului, Petronius Probus, a cărui credință creștină înălța puterea numelui și a bogăției și în al cărui palat de marmură se întâlnea tot ce Roma creștină avea mai ilustru. Speranțele Bisericii se concentrau atunci în un grup de tineri cu talent și de naștere nobilă, pe cari prefectul îi proteja. Trebuie notat că nici unul din acești tineri, nu era încă botezat.

Între tinerii nobili, cari frequentau pretoriul său, lui Probus nu-i fu greu de a distinge pe Ambrosiu, pe care spiritul clar, tăria caracterului său și strălucirea elocinței séle îl ridicau de asupra tuturor visitorilor palatului. Pe lângă că se exercitase în declamațiunile oratorice, el debutase în for c'un succes foarte mare.²⁾

6) *Alegerca lui Ambrosiu ca procurator al Italiei de sus.*

Timpul sosise c'acești tineri să se împărăștie. Aurelius Symacus fu trimis ca proconsul al Africii. Satyr primi o provincie, despre care istoria nu ne-a lăsat nici o știință, ²⁾ iar Ambrosiu intră ca consilier al pretoriului.³⁾

1) Baunard, Histoire de S. Amb., liv. I, ch. I, p. 20. (Amb. de excess. Satyri, n. 32.)

2) Idem liv. I, ch. I, p. 23. (Paulinus, Vita Amb. n. 5.)

3) Idem, p. 24, nota 1.

4) Idem, idem. (Paulin. Vita Amb., n. 5.)

Dar talentele lui îl ridicară la o mai înaltă onoare. Prefectul Probus făcând cunoscut împăratului Valentinian I meritele lui, acesta l-a ales pe Ambrosiu procurator peste provinciile Emilia și Liguria.¹⁾ Primind scrisoarea împăratului, Ambrosiu s'a dus la Probus și i-a mulțumit pentru bine-facerea primită și tot de-o dată i-a cerut sfatul, cum ar putea să-și îndeplinească această înaltă sarcină mai demn. Probus i-a dat sfaturile cele mai morale și plecând se despărți de el cu aceste vorbe: „Mergi, lucrază, nu ca judecător, ci ca episcop.”²⁾

Intențiunea prefectului era ca să învețe pe Ambrosiu un fel de guvernare deosebită de aceea, pe care obișnuiau să o facă alți proconsuli, și-l sfătuia pe ténér la moderațiune, nu la asprime, să aibă bunătatea de episcop, nu seriositatea de judecător. Posteritatea însă a considerat aceste cuvinte ca o prevestire a demnității mai înalte la care trebuia să ajungă Ambrosiu. El își luă rămas bun de la amicii săi, de la soră-sa Marcellina și de la mamă-sa, pe care n'a mai vădut-o, și plecă spre a-și lua în stăpânire înalta funcțiune ce i se încredințase.

Capitolul II.

Ambrosiu procurator al Italiei de sus. Alegerea și sântirea lui ca episcop al Mediolanului. Primele sale acte de credință ortodoxă.

1) Ambrosiu procurator.

În anul 373, când Ambrosiu luă în stăpânire guvernământul său, era de 33 ani. După noua divisiune ce Constatin cel mare făcuse imperiului său, în prefecturi, în diocese și în provincii, procuratorul era guvernator al unei provincii, care era supusă prefecturii sau vicariatului Italiei.³⁾ Ea coprindea o mare parte a ținutului bogat,

1) Baunard, Histoire de S. Amb., liv. I, ch. I p. 24, nota 6.

2) Idem, p. 25, nota 1.

3) Vicariatul Italiei coprindea 7 provincii: Liguria cu Milanul, Emilia, Flaminia, Picenum, Veneția cu Istria, Alpi Cottienni și cele două Rhetii. Vicarul Italic reședia de ordin ar la Milan. Prefectura sau vicariatul Romei coprindea restul Peninsulei. (Baunard, Histoire de S. Amb., liv. I, ch. II, p. 26, nota 1)

care mai târziu luă numele de Piemont sau Lombardia și Mediolanul era metropola, unde veni Ambrosiu.

În Mediolan la început își stabili locuința sa Constantin cel mare. Aci semnă el memorabilul edict, prin care recunoscând cultul lui Iesus Christos, încheea era martirilor. Împărații următori, fii lui Constantin cel mare, își fixară acolo reședința lor. Valentinian I de la începutul domniei își duse acolo statul major și curtea sa, ast-fel că Mediolanul în acéastă epocă era adevărata capitală a împăraților de occident.

Îneredințându-i-se lui Ambrosiu afacerile provinciei, imediat se puse pe lucru, — și ca un navigator diligent, s'a așezat la cârma corăbiei. Iubirea, pe care supușii săi o aveau pentru dânsul, dovedesce până la evidență, în ce chip s'a purtat el cu acei, pe cari i-a guvernat. Aceștia-l numeau mai bine părintele lor propriu, de cât judecătorul lor,¹⁾ arbitru plăcut și un împărțitor drept al adevăratei dreptăți.

2) Alegerea lui Ambrosiu ca episcop.

Ambrosiu nu se schimba după persoane, ci se purta reverențios, față cu orî care om, fără deosebire de clasă socială din care făcea parte. El se încerca să-și cucerească spiritele popórelor prin blândețea și afabilitatea sa, așa că se împliniră cuvintele lui Probus.

După mórtea lui Auxențiu episcop arian, care luase scaunul Mediolanului, înlăturând pe Dionisiu, poporul, — după cum era obiceiul, — fiind convocat pentru a alege episcop în locul său, era în cea mai mare turburare, neputându-se învoi asupra persoanei, care trebuia să fie alésă. Ortodoxii de o parte și arianiî de alta cereau ca episcop un patron și favorisator al doctrinei lor. De óre-ce sarcina de a liniști turburarea privea pe procurator, și temându-se ca orașul să nu fie expus pericolului, Ambrosiu s'a dus în adunare și ținând o cuvântare către popor îl sfătua să-și alegă în liniște pe episcopul lor. Pe când vorbea Procuratorul, furia poporului se liniștesce încetul cu încetul, și de o dată, se spune, că o voce de copil s'a auđit în

¹⁾ Baunard, Histoire de S. Amb., liv I, ch. II, p. 32.

templu strigând; „Ambrosiu, Ambrosiu, Ambrosiu, să fie episcop.“ La sunetul vocei acestuia, dice Paulin,¹⁾ gurile întregului popor s'au unit aclamând pe Ambrosiu de episcop; și ast-fel, cei cari mai înainte erau desuniți, de o dată, ca prin minune, au fost de acord asupra acestuia.

Ambrosiu era înscris numai între catecumeni, când votul poporului îl alese episcop, și înspăimântat de acesta, fuge în palat, încercând prin orî-ce mijloc să înfrângă alegerea cetățenilor. Tribunalul îl chemă înaintea sa, după ce s'a împrăștiat adunarea, acuzându-l că tinde la lucruri mai înalte; ba, contra obiceiului său, Ambrosiu a pus să tortureze pe ómenî, numai ca să revóce alegerea. A recurs la mijlóce extreme; a poruncit să se întrodacă la densusul femeî publice, cu scopul, ca poporul vëdënd acestea, să 'și retragă voturile; dar poporul striga din ce în ce mai tare: «Pecatul său să cadă asupra nóstră. El nu-î de cât catecumen, botezul va șterge totul, adăogau alții.»²⁾ Mediolanul s'a temut să nu fugă Ambrosiu, a pus gardă să fie păzit și a trimis un delegat la împărat, ca să-î spue cele întîmplate și să confirme alegerea. Valentinian I ascultă totul plin de veselie și prin acelaș delegat trimite confirmarea. Ambrosiu n'a mai îndrăsnit să se opue, mai ales când auđi, că chiar împăratul consimte la alegerea sa, și luă asupra-și demnitatea de episcop, pentru a pune sfârșit orî căreî neînțelegerî și pentru a întări unirea între cetățeni.

Ambrosiu a fost catehisat și botezat probabil de amicul său, Simplician, și la 7 Decembre 374, acelaș an, după 8 zile de la botez, fu sântit episcop.³⁾

Ast-fel din forul civil, Ambrosiu trecu în biserică, judecătorul fu făcut episcop, insigniile de procurator făcură loc insigniilor pastorale.

Intr'adevăr pentru a asigura pacea, dreptatea, adevărul și libertatea, nu-î lipsea lui Ambrosiu, nici averea, nici elocința, nici autoritatea.

¹⁾ Baunard, Histoire de S. Amb., liv. I, ch. II, p. 36 (Paulin. Vita Amb., n. 6.)

²⁾ Idem, liv. I, ch. III, p. 38. (Paulin. Vita Amb. n. 7.)

³⁾ Godefroy Hermant, ed. de 1679, liv. II, ch. IV, p. 73.—Baunard, Histoire de S. Amb., liv. I, ch. II, p. 42.

Imediat ce se instală în scaunul episcopal, scrisese episcopilor principali, pentru ca în schimb, să primescă și el ceea ce se numea: « epistole de comunicare », ca semn al iubirii frățești și al unității doctrinale între membrii împrăsciați ai corpului episcopal.

3) *S-tul Ambrosiu și S-tul Vasile cel Mare.*

Între cei dintâi cari se bucurară de alegerea sa de episcop fu sântul Vasile cel mare, episcopul Cesareii Capadociei, care se aseamăna foarte mult cu Ambrosiu, în gen, în caracter și în sântenie.

Cu epistola sa, Ambrosiu trimise din Mediolan la Vasile cel mare și o deputațiune de mai mulți preoți, ca să aducă rămășițele episcopului Dionisiu, predecesorul său, mort puțin timp mai înainte într'un mic oraș, care ținea de biserica de Cesarea. Sântul Vasile delegă pe un preot al bisericeii sale numit Therasiu și împreună se duseră în târgul Rotoium la marginele Armeniei și Capadociei, de unde luară acele rămășițe cu totă opunerea credincioșilor din localitate, pornită din pietate. Rămășițele episcopului fiind aduse la Mediolan sântul Ambrosiu le aședă într'o biserică, care de atunci a purtat numele episcopului în cestiune.¹⁾

Capitolul III.

Scopurile ce S-tul Ambrosiu urmărește ca episcop și mijlocele pentru realizarea lor.

1) Prîsbiteriul.

O dată consacrat episcop, Ambrosiu se puse cu tot dinadinsul să-și îndeplinescă sarcina luată, și-și îndreptă totă atențiunea la mijlocele prin care ar putea să mărească demnitatea bisericii și să-și întărească puterea și autoritatea sa.

Calitățile lui din 'nainte de patrician mândru, de magistrat întregu și de cetățen devotat, fiind schimbate prin darul preoției în eroism, în viață rigurosă și în sacrificarea

¹⁾ Bannard, Histoire de S. Amb., liv. I, ch. II. p. 46, 47 și 48.

de sine, fură puse acum în serviciul bisericii. Și pentru că clerul era acela prin care el își putea ajunge scopul, începu a aduna în juru-î pe toți clericii săi, formând cea ce se numea *Presbiteriul*. Ducea o viață comună cu ei, după exemplul dat de Isus Christos, ocupându-se, ca și îngerii în ceruri, a lăuda pe Dumnezeu și a-l servi. În această comunitate fie care avea locul său, sarcina sa, superiorul său. Printre clerici, unii preoți sau diaconii în vârstă formau consiliul episcopului. Cei mai mulți din ei ocupară scaunele episcopate din Italia. Alții mai tineri făceau, sub conducerea episcopului, timpul de ucenicie al științei sfinte. De această școală s-tul Ambrosiu dicea: «Nimic nu dă mai multă forță preoției nici grație, de cât de a fi din tinerețe supus unei discipline aspre, supus unei regule sante, care, lăsând pe clerici tot în lume, îi separă de relațiunile și deprinderile lumesci.»¹⁾

Puțin după această renunță cu desăvârșire la bunurile pământesci, dând bisericii și săracilor banii ce avea. Mai dete de asemenea bisericii și totă averea, lăsând venitul până la mórte soră-săi Marcellina. Făcu apoi pe fratele său Satty, să ia sarcina de a îngriji de casa sa, ca în urmă să fie mai liber în împlinirea datoriilor sale; nu se putu însă servi multă vreme de fratele său, căci o mórte subită îl răpi din viață.

2) *Ambrosiu combate avariția, luxul și mijlóccele josnice, de care se serveau preoții, spre a se înavuși*

Scăpat de grija lucrurilor lumesci, Ambrosiu începu o viață foarte severă, nelăsând cu tóte acestea, ca ea să se vadă de óspeții săi. «Sântul episcop era foarte stăruiitor în rugăciune, ziua și nóptea²⁾», naréză istoricul său. În timpul zilei îi plăcea să viziteze mormintele martirilor; iar nóptea se scula, spre a recita psalmi, și, de multe orî, sórele îl surprindea ingenunchiat rugându-se.

Ambrosiu, care se desfăcuse de tóte cele lumesci și ducea o viață foarte rigurósă, putea deci să predice preoților.

¹⁾ Baunard, Histoire de S. Amb., liv. I, ch. III, p. 55 (Amb. ep. LXIII, n. 66.)

²⁾ Idem, p. 58. (Paulin., Vita Amb., n. 38.)

să nu se încurce cu afacerile acestei lumi, după ce o dată au fost scriși în armata divină: «Nu te amesteca în afacerile temporale, fiind-că lupti pentru Dumnezeu; căci, dacă acela care se luptă pentru împărat este oprit de legile umane, de a susține procese, de a îndeplini afaceri de for, de a vinde mărfuri, cu atât mai mult trebuie să se abție de la ori și ce afaceri de acest fel, cel care e soldat al credinții. El trebuie să se mulțumescă cu fructele câmpușorului său, dacă-l are, iar dacă nu, cu fructele salariului său.»¹⁾ Aceași învățătură o dă prin următoarele cuvinte: «Avariția să fie nimicită, desfrâul să dispară.»²⁾ Ast-fel Ambrosiu învăța pe preoții săi, consiliindu-i să lase avariția, să aibă inimile neînvinse de bogăție, și să nu se dedea la lux, care invadase în Biserică. Monahii și preoții desfășurau un lux nemăsurat și chiar fericitul Ieronim mustrase cu asprime acest lux.

Preoții, ca să facă față cheltuelilor lor nemăsurate, întrebuintau diferite mijloce și mulți se găseau între dinșii legatari testamentari, a căror îndrăsnelă era atât de mare, și nerușinarea se întindea până 'ntr'atâta, în cât abia se pôte socoti, și a trebuit să fie opriți de imperator. Imperatorul Valentinian a trimis o lege episcopului Damas,³⁾ prin care interdicea preoților de a mai fi epitropii văduvelor și copiilor minori.

Preoții mai erau căduți și în alt vițiu și anume, se desfaceau de femeile lor și se căsătoreau cu văduve, nu-mai să devie stăpâni pe o avere însemnată. Aceste necuviințe nu puteau scăpa lui Ambrosiu, care vedea în ele scăderea demnității preoțesci și a onorei Bisericii; de aceea, dicea el: «Cei tineri nu trebuie să intre în casele văduvelor și virginelor de cât pentru vizită, și atunci, numai dacă e vr'o afacere mai serioasă și însoțiți de preoți mai bătrâni sau de un episcop. De ce să dăm ómenilor ocasiunea de a

1) De officiis ministrorum, lib I, cap. 36, p. 166, t. III, juxta editionem monachorum Benedicti, an. 1853.

2) Idem, lib. III, cap. VI, p. 208, p. 37.

3) Cod. Theod. lib XVI, tit. II, De episcopis, Ecclesiis et clericis XX, cum perpetuis comentariis Iacobi Gothofredi.

ne vorbi de rău? Ce trebuință este ca autoritatea să facă așa dese vizite?¹⁾»,

Förte fin atacă el pe cei cari întrebuințau tot felul de mijloce lingușitoare, pentru a dobândi moșteniri de la văduve; căci adesea lingușirile storc mai multă pradă de la văduve de cât torturile. Și pe Dumneșeu nu-l interesază prin ce mijloce se face cine-va stăpân pe lucrul altuia, destul numai că se face.

Deci, când Ambrosiu judeca astfel, nu e de mirare, dacă, cu autoritatea sa episcopală, a sancționat legea propusă de Valentinian I și a confirmat-o prin elocința sa. Așa că putea scrie mai târziu:²⁾ «Nouă ni se tăgăduiesce, de către legile mai noi dreptul moștenirii private, și nimeni nu se plânge, fiind-că nu socotim acesta ca nedreptate. Puțin după acesta adaogă: «Testamentele se scriu de către servitorii templelor, nici un profan nu este înlăturat, nici unul de cea din urmă condiție, nici unul cinstit nu e respins; dintre toți numai clericului i se interzice dreptul comun; deși el face rugăciuni pentru toți, totuși nici un legat din partea văduvelor serioase, nici o donațiune. Dacă o văduvă creștină ar fi legat ce-va preoților templului păgân, acest legat s-ar fi respectat; dacă s-ar lega servitorilor lui Dumneșeu, nu s'ar respecta. Eu vreau mai bine să fim lipsiți de bani, de cât de grația lui Dumneșeu.³⁾»

Aceiași lege a reînviat-o puțin în urmă și Valentinian cel tânăr și Teodosiu⁴⁾, și au făcut-o chiar mai aspră, oprind și pe diaconese să pôta lăsa ce-va bisericilor. Ambrosiu aprobase ordinele lui Valentinian cel bătrân, ca unele ce fuseseră făcute cu prevedere și cumpătare; însă această lege a lui Teodosiu socotind-o prea aspră, n'a cruțat nimic pentru a face pe împărat s'o revöce, de öre-ce prin ea se luau bisericilor tóte donațiunile. Teodosiu înțelese lucrul și de acea scrise lui Tațian, prefectul pretorialui,

¹⁾ De off. minist., lib. I, cap. XX, p. 151, juxta ed. monahorum Benedicti.

²⁾ Ep. XVIII, od. Valent., T. IV, p. 257, n. 14,

³⁾ Idem, n. 15

⁴⁾ Cod. Theod., lib. XVI, tit. II, De Episcopis, Ecclesiis et clericis, XX, cum perpetuis comentariis Jacobi Gothofredi.

ca să scie că acea lege, care privea pe diaconite și pe văduve, s'a revocat.

Acele legate care la început fuseseră ușor suprimate, în urmă Teodosiu le restituia Bisericii, căreia îi erau necesare, ca să plătescă accesoriile serviciilor publice. Totuși acele bunuri, cari reveneau Bisericii prin dreptul de moștenire, Ambrosiu le ceda, când era convins, că această cesiune ar fi mai folositoare. Ca exemplu putem cita :

3) *Sentiința dată de Ambrosiu în procesul ce a rezultat dintr'o donațiune făcută de către episcopul Marcel.*

S'a întâmplat ca un episcop Marcel, să înzestreze pe soră-sa, cu condițiune ca, după mórtea ei, averea sa s-o dea Bisericii și săracilor. Fratelui său Laetus, i-a părut rău de această dispozițiune a episcopului, și-a adus cesiunea înaintea judecătorilor. De aci procese și neînțelegeri vătămătoare. După multe desbateri, Ambrosiu a fost ales judecătorul cesiunii de către cei ce nu se împăcau. «Mă-a fost rușine să refuz, a ținut Ambrosiu, mai ales că judecătorii din ambele părți se sfășiau între ei, ținând, ca să lase la aprecierea mea, care parte ar avea mai multă dreptate.»¹⁾ Dificultatea sentiinții nu-l făcuse pe episcop să se înșele, de aceea scria lui Marcel : «Am făcut cercetarea în așa mod, ca să fiu arbitrul cesiunii, fiind-că vedeam, că dacă aș fi dat sentiința în favorul tău, Laetus ar fi putut să n-o primescă ; dacă aș fi dat sentiința pentru el, ar fi suferit interesele tale și ale surorii tale. Așa dar situațiunea de a hotărî între cele două alternative era grea. Ar fi putut chiar unii să mă bănuiască, din cauza solidarității noastre sacerdatale. Căci, când socotesce cel invins pe altul mai drept, de cât pe sine ? De aceea, punând toate în cumpănă, Ambrosiu a căutat să se pronunțe, în sensul, ca mai mult să stingă certa, de cât s'o mai înăsprăscă.» Căci aveau să se scornescă alte certuri ; pe lângă acesta, cea ce este și mai greu, de și certurile ar fi fost liniștite, totuși ar fi rămasuri, care ar fi fost foarte păgubitoare bunelor moravuri. Pus

¹⁾ Ep. LXXXIII ad Marcellum, t. IV, p. 423. n. 2 — Hermant, liv. II, ch. XIII, p. 100.

în mijlocul acestor ferberii, am socotit că trebuie urmat ast-fel, ca să voesc a nu fi învins nimeni și a învinge toți.

Ca arbitru al cestiunii, Ambrosiu a hotărât, *ca sora lui Marcel să stăpânescă averea ce-i dedese cât va trăi; iar după moarte să trecă în stăpânirea lui Laetus*. Acastă sentință a plăcut lui Laetus, fiind-că înceta temerea de a se instreina acea avere. Apoi după propunerea lui Ambrosiu, s'a hotărât cu învoirea tuturor, ca Laetus să ia acel câmp și să dea în schimb soră-sei, în fie care an, un număr orecare de măsuri de grâu, vin, unt-de-lemn. «Deci, a zis Ambrosiu, pioșei tale surori, nu i s'a luat dreptul, ci grija, nu fructele, ci munca pentru a-l cultiva, nu venitul, ci grija de modul cum o să éasă recolta,¹⁾

Împăcându-se cei certați Ambrosiu, plin de bucurie, urmază: «Cercetarea s'a făcut apostolesce. Ne jeluiam înainte că ai fi având un proces; am câștigat din certă, că s'a dat o formă statornică vieții și învățaturii apostolice. Certa aceea nu era compatibilă cu sacerdoțiul, resolvarea ei însă s'a făcut apostolesce. Să nu te temi că Biserica o să fie slăbită și lipsită de generositatea ta. Are și ea folose de la tine și chiar mai mari de cât ai crede: trage folose din învățătura ta, are modelul vieții tale, are veniturile pe care tu le ai dăruit instituțiilor tale. Deși se înapoéză aceste bunuri, ea tot bogată rămâne, căci ea nu caută cele lumesci, de ore ce stapânesce cele eterne.»²⁾

4) *Ambrosiu vinde odórele bisericii spre a răscumpăra pe creștinii luați în captivitate de barbari.*

Ambrosiu, care se purtase așa de modest și cu chibșuință pentru pace, din iubirea de a ajuta pe cei nenorociți scia chiar a împărți bunurile bisericii. Ast-fel Barbarii au făcut o invasiune în Tracia și Iliria; Liguria însăși suferise mult din cauza războiului și o mare parte din locuitori a fost dusă în robie; Ambrosiu ardând de dorința de a reda acestora libertatea perdată, nu esită a vinde vasele bisericii, fără a consulta Presbiteriul, după cum obișnuia.

1) Idem, pag. 424. n. 8.

2) Ep. LXXXIII, id. p. 425. n. 9.

5) *Ambrosiu îmbogățește ritualul bisericesc cu ceremonii și imne.*

Nimic nu preocupa pe Ambrosiu mai mult de cât, ca prin ceremonii publice să dea bisericii tot-d'a-una o strălucire din ce în ce mai mare. Și nu socotia această ocupațiune nedemnă de un episcop, căci dice el: «Și mai ales, această este datoria unui preot, ca să împodobiască templul lui Dumnezeu, cu o podobă alésă, așa că, prin această podobă, curtea lui Dumnezeu să strălucescă.»¹⁾ Deci, fiindcă voia să dea o mare strălucire ceremoniilor publice, și fiindcă voia să înalte demnitatea și maestatea bisericii, Ambrosiu a instituit mai multe ceremonii și diferite servicii, cari întrunite la un loc, se numesc *ritualul Ambrosian* și se observă și azi în Milan. Ca șef avea grije foarte mare de cultul extern. Nu căuta să satisfacă numai curiozitatea sau mândria deșertă, ci socotea serviciul liturgic ca o hrană, prin care se susține și se întăresce credința cea nesigură a plebei, care în tot-d'a-una se conduce după cea-ce o impresionază. Mai ales atunci se arată Ambrosiu favorabil acestor ceremonii, când cu ajutorul lui Dumnezeu, s'a învrednicit, să găsească multe corpuri ale sântilor Martiri, ca ale lui Protasius, Gervasius, Celsus, Nazarius, Vitalis și Agricola, cărora le a făcut în biserică sărbători, imne și cântece.

6) *Cântarea Ambrosiană*

Ambrosiu nu mai puțin ținea la musică ca și la poezie. Ambele le considera ca aripă, cari duc la Dumnezeu sufletele răpite de speranță și iubire. Musica o admiră el pretutindenți în armonia infinită a pământului și a cerului: «Ingerii cântă pe Domnul; puterile ceresci cântă pe cel Sânt; heruvimii, serafimii, mulțimea celor aleși, cu o voce comună și asemenea a apelor mari, cântă Alleluia Animalele cântă, atinse de frumusețile naturii: Omul singur fi-va el mut în acest vast concert?»²⁾

Cele mai însemnate imne, pe care le a compus Am-

¹⁾ De officis, lib. II, cap. XXI, t. III. p. 195, n. III.

²⁾ Baunard, Histoire de S. Amb. liv. V, ch. II, p. 316. (Amb. in Psalms, n. 2)

brosiu, spre a fi cântate, sunt: *imnul cântecul cocoșului*, o rugăciune de noapte, care trebuia cântată înainte de a apare aurora; imnele care se cântau la sărbători și la săvârșirea misterelor, ca: imnul Nascerii Domnului, al Pascelui, al Virinității, al sântilor apostoli Petru și Pavel etc.¹⁾

Pare sigur că, vechiul sistem musical al Grecilor, care era foarte complicat, Ambrosiu l-a simplificat, reducând la 4 cele 15 moduri, care erau întrebuintate în vechime. Ambrosiu singur spune, că cântecile sale erau foarte mult cântate de poporul său.²⁾

7) *Convertirea și botezul lui Augustin.*

Pentru ca semințele credinții sămănite în lume să nu péră, ci să se înmulțescă, e nevoie în tot-deauna în Biserică de învățatori, cari să combată învățăturile false ale ereticilor și să învețe pe credincioși adevărul curat și neîntinat. Ambrosiu se străduia din toate puterile să-și facă ajutoare pentru o operă atât de mare și să-și formeze episcopii însemnați ca și el prin învățatură și pietate.

Intre discipulii săi, în primul rând se distinge Augustin, apărătorul cel mai tare al adevărului și vrăjmașul cel mai înverșunat al minciunii. Augustin, discipolul lui Symacus în arta oratoriei, venise la Mediolan, pe când svonul despre Ambrosiu se răspândea pretutindenă. Deși era maniheu, totuși, împins de dorința gloriei, n'a esitat a merge la capul Bisericii din Mediolan, însoțit de un tânăr retor, numit Tullius.

Cât de amical a primit Ambrosiu pe Augustin, — pentru că el ura vițiile și nu pe ómenii, — o spune singur Augustin în Confesiunile séle unde ȳice: „Și sosind la Mediolan, mă dușei să vizitez pe episcopul Ambrosiu, cunoscut în totă lumea ca unul din cele mai mari spirite ale vécului său, și un cucernic servitor al lui Dumnezeu.“³⁾ Și mai departe adaogă fericitul Augustin: „Omul lui Dumnezeu m'a primit ca pe un părinte, și i-a plăcut să-mi spue

¹⁾ Baunard, Histoire de S. Amb., liv. V, ch. II, p. 317, 320 și 321.

²⁾ Idem p. 322, 323 și 324.

³⁾ Idem, liv. V, ch. IV, p. 359 (Confess. lib. V, cap. XIII)

cu o iubire într'adevăr pastorală, că era încântat de venirea mea în orașul său. Din acea zi am început să-l iubesc, la început ce e dreptul, nu ca pe un propoveduitor al adevărului, fiind-că perdusem nădejdea de a găsi adevărul în Biserică, ci ca pe un om plin de bunătate față de mine Puneam o nemărginită râvnă de a-l asculta vorbind în mijlocul poporului său, nu cu înclinarea sufletescă ce ar fi trebuit s'o am acolo, ci ca să-mi dau sémă de cea ce era elocința lui. Vream să știu, dacă elocința lui e la înălțimea renumelui. Am rămas pironit la vorbele pe care le spunea; eram răpit de dulcéța vorbirii lui; dar de alt-fel nu dam atențiune de cât formii și nu țineam nici o socotélă de fondul lucrurilor.¹⁾ Prin aceste cuvinte Augustin arată cât de mare era autoritatea lui Ambrosiu în Biserică, cât de mult era stimat înaintea ómenilor, cum primea el pe streini și cum scia să-și atragă în parte-i inimile și privirile tuturor. Magistrul a făcut pe discipul să simțā acest dar al său: mintea largă și geniul episcopal, și că n'a putut să se apropie de foc fără a se încălzi puțin, după cum el însuși a mărturisit ast-fel: „Când îmi deschideam inima, ca să primesc darul elocinții, intra de o potrivă și convingerea, bine înțeles gradat.“²⁾

Intre acestea s'a slăbit credința lui Augustin în învățăturile Maniheilor, a început să se îndoască și atunci, nesigur, a voit să rămână între catecumeni, până se va face lumină în acest întunec, în care confundat nu scia încotro să se întórcă. Mare bucurie a coprins pe Monica, mama lui Augustin, vedënd pe fiul său neliniștit, fiind-că nădăjduia, că convertirea lui va urma imediat după aceea. Ea iubea pe acel bărbat fórte mult, fiind-că scia, că prin el fiul său a fost adus la acea neliniște plină de îndoială.

Totuși Augustin era ambițios și aplesat spre voluptate: „Pe Ambrosiu, dicea el, îl socoteam om fericit, fiind-că avea atâtea onoruri, numai celibatul lui mi se părea supărător.“³⁾ Dar puțin câte puțin se micșora ambițiunea

¹⁾ Ibidem.

²⁾ Baunard, Hist. de S. Amb., liv. V, ch. IV, p. 365, nota 2 (Confess. lib. V, cap. III).

³⁾ Idem p. 373, n. 1 (Confess. lib. VI, cap. III).

lui Augustin, vedând pe Ambrosiu îngrijindu-se puțin de onoruri, demuități și glorie și desprețuind favoarea principilor. Scos din vițiuuri, virtutea-l făcu ca și pe Ambrosiu. În fine, harul covârșind firea, convertirea săvârșită prin elocuință a complectat-o Ambrosiu prin exemple: atâta virtute, atâta modestie, se puteau găsi numai în adevărata religie; și Augustin foarte sensibil la tot ce era bun, adevărat și frumos, a părăsit calea greșelii, ca să meargă la fântâna cerescă, pe care i-o arătase Ambrosiu. Ast-fel, la Pascele anului 387, Augustin s'a botezat de s-tul Ambrosiu, împreună cu fiul său Adeodatus și cu prietenul său Alipius.¹⁾

Nimic mai plăcut negreșit, în totă viața sa episcopul Mediolanului n'a putut să ofere lui Dumnezeu; nici un militar mai curajos Bisericii, nici un apărător mai zelos al adevărului și al dreptății. Se dice că amândoi au cântat atunci cel mai celebru cântec: «*Te Deum laudamus,*» spre a-și exprima bucuria.

După puțin timp, Augustin a părăsit Mediolanul și s'a despărțit de Ambrosiu, dar nici o dată nu l-a uitat, ci făcându-se episcop, s'a încercat să-l urmeze și să-l imiteze.

8) *Alți discipoli ai s-tului Ambrosiu.*

Între alți episcopi, pe cari i-a avut ca discipoli și i-a dat Bisericii formați de el însuși, găsim pe lângă Augustin, pe Paulus, episcop însemnat prin știința și pietatea creștină, pe Theodulus, episcop la Modena,²⁾ Felix, care a ocupat mai târziu scaunul Bononiei, Venerius, care a ocupat scaunul Mediolanului după Simplicianus³⁾, un alt Felix, care a fost primul episcop al Cosmensilor. Cu acesta Ambrosiu trăia prietenesc, ca să dea exemplu cum trebuie să fie un cleric distins. Îi imputa numai că era prea econom și nu venea la Mediolan. Cu Paulin, amicul lui Ausonius și al S-tului Gieronymus, Ambrosiu trăia în strânsă legătură și se silia să-l lase succesorul său în Mediolan.

Ast-fel scia Ambrosiu să facă episcopi demni pentru

¹⁾ Baunard, Hist. de S. Amb liv. V, ch. IV, p. 379.

²⁾ Hermant, Vie de S. Amb., liv. IX, ch. VII, p. 550 etc.

³⁾ Baunard, liv. VII ch. I, p. 495.

Italia întrégă, cari să îngrijască de Biserică și să-î mărească puterea, care creștea mereu.

9) *Ambrosiu caută să asigure Bisericii un loc hotărât în stat.*

Ambrosiu a fost cel dintâi, care a voit să stabilească nu numai libertatea, dar și puterea Bisericii și să-î asigure un loc sciut și hotărât în stat. Adese-orî s'a ridicat cestiunea în sinod și în consistoriile principilor: *când episcopii și clericii să se judece înaintea tribunalului eclesiastic și când înaintea tribunalului laic?* Impărații au hotărât lucrul și Valentinian I a legiferat: „Procedura, care se păzesc în afacerile civile, trebuie păstrată și în casuri eclesiastice, așa că, dacă sunt niscări-va neînțelegeri sau delictes ușore, referitoare la Religie, să fie judecate în localitate și de către sinódele diocesiiei. Să escepteză faptele criminale, care se vor judeca de către judecătorii ordinari și extraordinari sau de puterile ilustre.“¹⁾ Ambrosiu a esplicat această lege și a arătat, că cauzele eclesiastice, referitoare la religiune, credință și chiar abaterile eclesiasticilor de la disciplină, să se judece înaintea episcopilor și a sinódelor diocesiiei.

Fiind sancționate acestea toate de Valentinian cel bătrân, Ambrosiu declară printr'o scrisóre către fiul lui, Valentinian cel tânăr: „Tatăl Tău a răspuns augustei lui amintiri, nu numai cu cuvântul, ci și cu legi; căci a sancționat, ca, în cestiunile de credință sau eclesiastice de orî ce fel, preoții să fie judecați de preoți. Ba ce-î mai mult, de și altă dată episcopul nu putea judeca pentru abateri de la obiceiuri, totuși el a voit, ca chiar și acestea să fie judecate de episcop.“²⁾ Și puțin mai departe adaogă s-tul episcop: „Când ai audit, prea luminate împărate, ca, în afaceri de credință, laicii să judece pe episcop? Ast-fel, pentru lingușire, să uit dreptul preoțesc, și, cea ce Dumnezeu mi-a dat, să cred că trebuie să-l încredințez altora?“

Deci, după acum Biserica-și revendica drepturile sale, pe care Ambrosiu se silea să le apere în aceeași scrisóre

¹⁾ Cod. Theod. lib. XVI, tit. 11, XXIII.

²⁾ Ep. XXI, ad Valent., t. IV, p. 271.

cătră Valentinian cel tînăr : „Și negreșit, dice el, dacă am analiza scrierile sânte sau timpul vechiū, cine e acela care să nu dică, că în cestiuni de credință, episcopii trebuie să judece pe împărat și nu împăratul pe episcop? Veī ajunge în adânci bătrânețe, cu ajutorul lui Dumnezeu, și atunci vei dice : ce fel de episcop e acela care cedeză laicilor dreptul preoțesc.“¹⁾ Și dacă s-tul episcop a esplicat ast-fel lui Valentinian al II-lea acéstă lege, nu e de mirare, căci i se părea că apăra onórea Bisericii, dacă apăra demnitatea servitorilor ei. Ba chiar credea că demnitatea episcopală este fôrte înaltă, și că ast-fel episcopul trebuie să fie de neam nobil ; și onorurile lui să fie mai strălucite ca ale consulului și prefectilor, de óre ce onorurile episcopului se baséză pe credință și nu se veștejesc ca cele ce se forméză prin voința nestabilă a ómenilor.

10) Călătoria s-tului Ambrosiu la Roma.

Trecuseră 8 ani de când alegendu-se episcop, Ambrosiu se ocupa ca să asigure pacea, adevărul și dreptatea în Biserică, și nu se dusese încă la Roma. Ocasiunea se ivi, atunci când a mers, spre a aranja afacerile Bisericii. Era cestiunea pusă, ce trebuie episcopii să facă față de Maximus Cynicus, trădătorul lui Gregoriu de Nazianz. Conciliul la început fusese convocat la Aquilea²⁾, dar din cauză că părinții,— între cari și Ambrosiu,— înșelați prin viclenia acestui eretic, îl primiseră în comunitatea lor, s'au născut mari nemulțumiri și a trebuit să se adune din nou la Roma, când mulți episcopi au declarat nelegal ce se hotărâse și au scos pe Maximus din comunitatea creștină. Intre alții a venit și Ambrosiu cătră sfârșitul anului 382,³⁾ ca unul care nici o dată nu lipsea de la cele privitoare la Religione și disciplina bisericescă. Cât a stat la Roma s'a împrietenit cu Ascholiu, episcop de Tesalonic, a căror conversație dacă o cetesci, ți se pare c'auđi moravuri din secolul nasterii creștinismului, legături patriarhale sau descrieri din Omer.⁴⁾

¹⁾ Ep. XXI, id. t. IV, p. 271.

²⁾ Baunard, Hist. de S. Amb. liv. IV, ch. II, p. 230, nota 2.

³⁾ Idem, pag. 238.

⁴⁾ Idem, p. 239.

Ast-fel lucrând pentru libertatea și autoritatea Bisericii, Ambrosiu s'a învrednicit de o epistolă foarte plăcută din partea s-tului Vasile, prin care căuta să și-l facă prieten.¹⁾ Mulți chiar din episcopii occidentali, captivați de virtuțile și meritele episcopului din Mediolan, și-l puneau înainte ca cel mai desăvârșit model. Intre cei dintâi, Vigiliu, episcopul din Trident, i-a scris, rugându-l să i expună principalele datorii ale demnității lui. Pe lângă altele, notate cu prudență, Ambrosiu l-a sfătuit să nu îngăduie căsătoriile între creștini și necredincioși, fapt care negreșit trebuia să se întâmple des, din cauza mulțimii păgânilor, cari locuiau hotarele Tridentului.

11) Ambrosiu caută a readuce pacea Bisericii din Antiohia.

Nu numai pentru îndreptarea Bisericii din Trident avea grije Ambrosiu, ci și pentru alte Biserici. Poporul Antiohén de multă vreme se despărțise în o mulțime de părți, și fie care urma pe păstorul său, ales din cei cari solicitaseră scaunul patriarhal. Mulți din episcopii occidentali s'au adunat la Capua, după anul 391, și între ei și Ambrosiu, care după ce-și a aranjat alte afaceri, a plănuit cum ar putea readuce pacea și unirea Bisericii din Antiohia. După sfatul lui Ambrosiu, părinții sinodului au opinat ca certa între Flavian și Evagriu pentru scaunul Antiohén. să se cerceteze și să se împace de către Teofil, patriarhul Alexandriei și alți episcopi ai Egiptului, a căror judecată să se primescă de toți ca sinceră și neinteresată, fiind-că episcopii Egiptului erau cu totul streini de acea certă: nu îmbrățișaseră nici cauza lui Evagriu, nici pe a lui Flavian.²⁾ Flavian a refuzat a se supune decretelor conciliului, s'a dus la împăratul Teodosiu și l-a rugat să adune un sinod mai numeros. Teofil asigurând imediat pe Ambrosiu despre dificultatea unui ast-fel de sinod, acesta i-a răspuns printr-o scrisoare, indemnându-l să se întâlnească din nou cu fratele Flavian cu care să ajungă la o învoială. Ambrosiu, distras de alte griji, a neglijat cât-va timp con-

¹⁾ Idem, liv. I, ch. II, p. 45. (Basil. opp., Ep. excvii)

²⁾ Hermant, Vie de S. Amb., liv. VII, ch. VII, p. 449—452.

troversa Antiohénă ; în acelaș timp a murit Evagriu,¹⁾ și Flavian a ocupat singur scaunul patriarhal.

12) Scrierea : *De officiis ministrorum*

Mărind autoritatea preoților și înălțând demnitatea episcopilor, Ambrosiu, deși tot-d'a-una ocupat cu ce e folositor Bisericii, totuși n'a lăsat pe preoți lipsiți de acele precepte, care conduc la virtute și la știință. De acea a scris opera sa : „De officiis ministrorum,“ ca să torneze obiceiurile clerului și să le zugrăvescă forma vieții preoțești : „Deși au scris, ȳice el, despre datoriū, ȳre care filosofi, ca : Panaetius și fiul sȳu la Greci, Tullius la Latini, totuși am socotit cȳ și eu sunt dator sȳ scriu despre acelaș lucru. Și dupȳ cum Tullius a scris, spre a învăȳa pe fiul sȳu, tot așȳ și eu spre a Vȳ forma pe voi, fiū mei.“²⁾

Spre a desȳvȳrși acea operȳ, a introdus cȳte-va cuvȳntȳri ținute în diferite timpuri și chiar la începutul sacerdoțiuului lȳ cȳnd se plȳngea, cȳ fiind rȳpit de la magistraturȳ și administraȳiune, spre a fi dus la sacerdoțiu, a trebuit sȳ înveȳe înainte de a sci.³⁾ Cunoscea negreșit s-tul episcop datoria cea mȳi însemnatȳ a preoților, prin care ei trebuie sȳ se distingȳ de cei l-ȳlȳi, dar mȳi ales, sȳ se distingȳ prin merite și curȳțenie ; de acea, a fost atent în alegerea și formarea clericilor.

Ambrosiu învăȳa cȳ tȳtȳ viaȳa preotului trebuie îndreptatȳ spre a iubi bunurile pȳcii : „Ocupaȳiunea cu rȳsboiul e streinȳ de datoria nȳstrȳ, fiind-cȳ noi ne ocupȳm mȳi mult de suflet, de cȳt de corp ; și nu la arme trebuie sȳ ne deprindem, ci la afacerile pȳcii.“⁴⁾ Apoi esplicȳ virtuȳile de cȳpetenie, carȳ trebuie sȳ fie începutul și sfȳrșitul tuturor datoriilor clerului, adecȳ :

Misericordia, „cȳci fericit, ȳice s-tul episcop, este acela, din casa cȳruia un sȳrac n'a eșit nici o datȳ cu sȳnul gol, și nimenȳ mȳi fericit, de cȳt cel ce înȳtelege pe lȳngȳ nevoia sȳracului și lipsa celui infirm“⁵⁾.

1) Idem, ch. VIII, p. 453—455.

2) De off. minist., lib. I, cap. VII, t. III, p. 141.

3) Idem, lib. I, cap. I, t. III, p. 138, n. 4 — Baunard, Hist. de S.

Amb., p. 61.

4) Idem, cap. XXXV, t. III, p. 165.

5) Idem, cap. XI, t. III, p. 143.

După acesta, Ambrosiu recomandă *respectul*, pe care-l numesce tovarășul pudiciției, prin alianța căruia castitatea însăși e mai sigură: „frumósă este, țice el, virtutea respectului și dulce modestia, nu numai în fapte, dar și în vorbe; să nu te înaintezi la vorbă, ca nu cum-va vorbirea ta, să coprindă ce-va necuviincios.¹⁾“

Prudența, de asemenea o laudă, fiind-că: „cel dintâi isvor al datoriei este prudența,²⁾“ și pe dreptate, de óre-ce: „mare e strălucirea dreptății, care născută pentru alții, mai mult de cât pentru sine, ajută comunitatea și societatea noastră; prin judecata sa face, ca tóte să le aibă supuse; să facă pe ómenii a ajuta pe alții, a plăti datoriile, a-și face datoriile, a se expune pentru alții.³⁾“

Bună-voința în fine o laudă și curagiul, despre care s-tul episcop vorbesce ast-fel: „Nu numai în puterile corpului și ale brațelor este gloria curagiului, ci mai ales în tária sufletului; virtutea nu constă în a face nedreptate, ci în a înlătura facerea nedreptății. Căci cel ce nu depărtează de la soțul său nedreptatea, dacă póte, este tot așa ca și când el a făcut-o.⁴⁾“

În fine principiile întregii opere se par resumate în aceste cuvinte: „Observă că cei ce se apropie spre slujbele bisericii trebuie să desprețuiască lucrurile omenesci.⁵⁾ Și imediat adaogă: „Pietatea să te deprindă pe tine la dreptate, cumpătare, blândețe, ca să fugi de ocupațiunile juvenile, fiind întărit și ridicat în grație, să lupți lupta bună pentru credință; să nu te amesteci în afacerile lumesci, fiind-că ești militar al lui Dumnezeu.“

Greutățile acestei vieți, nu-l amăgiseră pe Ambrosiu, căci însuși scrie: „În serviciul eclesiastic, nimic nu e mai rar, de cât să găsești pe cel ce urmază hotărârii părintelui său; fiind că, sau serioșitatea faptei îl inspăimântă, sau, fiind-că în vârsta tînără abținerea e cam dificilă, sau, fiind-că tinereții sburdalnice i-se pare viața de preot cam

1) Idem, XVIII, p. 148

2) Idem., c. XVIII, p. 157.

3) Idem, cap. XXVIII, p. 159

4) Idem, cap. XXXVI, p. 165

5) Idem, cap. XXXVI, p. 166. n. 185

obscură ; și de acea înclină spre acele ocupațiuni, care i se par mai potrivite, căci cei mai mulți preferă cele prezente celor viitoare.¹⁾“

Din aceste citate ușor se poate vedea că ele se referă mai ales la preoți; cum însă prin moravurile și cuvintele lor preoții trebuie să făurască modul de viață al altora, nu e de mirare, dacă în această operă sunt amestecate precepte folosite pentru orî-ce om; de acea foarte bune fructe se pot culege de orî cine din cetirea ei.

13) *Ambrosiu și Itacianii.*

Zelul lui Ambrosiu pentru Biserică și preoți se vedea mai ales, când s-tul episcop se silea, ca să nu se întimple ce-va spre răul Bisericii. Dojenea viciile cu asprime, erorile certa, dreptatea și adevărul le scotea la ivelă, dar prin acestea el nu tindea să-i facă pe toți ca pe sine, căci existau unii episcopi, cari părăsiseră calea blândeții și a buneii voințe, ca Ithacius, Idacius și partizanii lor.²⁾ Așa din impulsul acestora, tiranul Maxim a poruncit să se pedepsască cu mörte ereticul Priscilan. Acastă cruđime a excitat mâhnirea tuturilor episcopilor. Ambrosiu, patronul dreptății neamului omenesc și cel mai mare dușman al violenții, s'a îngrozit de atâta cruđime, și de acea, trimis de împăratul Valentinian la tiranul Maxim, n'a voit să se întâlnească cu Ithacianii.³⁾ Acest lucru reese din scrisoarea ce a trimis împăratului: „Maxim, fiind-că vedea că eu mă feresc de episcopi, cari conversau cu el și cari trimiteau la mörte pe cel rătăcit de la credință, și fiind îndemnat de ei, a poruncit să mă retrag imediat.⁴⁾“

Atunci lui Felix, episcopul Trevirilor, i s'a părut că împăratul favorisează pe Itacianii, și din această cauză a început să urască pe credincioși și să pricinuiască turburări Bisericii Galicane.⁵⁾ Ambrosiu s'a gândit numai de cât să vindece răul, și-a adunat un consiliu la Mediolan, el însuși

1) De off. minist. lib. I, cap. XLIV, t. III, p. 171, n. 227.

2) Hermant, Vie de S. Amb., liv. VII, cap. I, p. 418 și 419

3) Idem, liv. V, ch. IV, p. 315.

4) Ep. XXIV' ad Valent., t. IV, p. 288.

5) Hermant, Vie de S. Amb. liv. VII, cap. I, p. 427

purtând cheltuelile episcopilor. Apoi cu consimțimentul episcopului de Roma, Siriciu, a scris epistole, prin care a declarat, că vor fi primiți în comunitatea creștină toți cei cari părăsesc pe Felix și Itacianii. Acele scrieri s'au citit puțin mai în urmă la conciliul de la Turin, și s'au aprobat în unanimitate de părinți. Sunt ilustre mărturiile, din care se vede, cu câtă indignare a suferit Ambrosiu purtarea Itacianilor, el care cerea ca preoții să îmbrățișeze partida păcii și a milei. „Scapă-l, striga s-tul episcop, pe cel ce e dus la mörte, adecă scapă-l prin intervenire, scapă-l prin grațiere, tu preote; sau tu, împărate, scapă-l prin sub-scrierea de ertare, și ți s'a ertat păcatele tale.¹⁾“ Aceste cuvinte ale lui Ambrosiu evident fac alusiune la acel privilegiu, care odiniöră, spre cea mai mare laudă a Bisericii, s'a dat episcopilor, ca să pötă la anumite ȃile, să se ducă la cei deținuți și ascultându-le causele lor să intervină pentru ei la judecători.

Crușimea Itacianilor a fost condamnată de cătră credincioși; dintre ei însă, un bărbat anume Studiu, care era judecător în for, a întrebat pe Ambrosiu despre acésta. Ambrosiu i-a răspuns prin două scrisori, în care laudă bunătatea și misericordia și compară pe episcopii, cari au cauzat mörtea celor vinovați cu Iudeii, față de femea adulteră, pe cari i-a liniștit Christos, și adaogă: „Cercetarea s'a făcut prea aspră, apoi episcopii au început a acusa în judecătorii publice pe cei vinovați, de crimele cele mai grele; alții îi urmăresc până la sabie și mörte; alții aprobă acusațiunile de acest fel și triumfurile sângeroase ale preoților.²⁾“ Cu alte cuvinte că unii episcopi, însușindu-și față de vinovați, sarcină, care e de competența numai a judecătorilor, supărau prin acésta caritatea și blândeța apostolică, în vreme ce Ambrosiu lucra în acel timp în Biserică, pentru a apăra cauza inocenții și a prudentii.

14) *Ambrosiu și Syagriu; procesul Indicieș.*

O afacere seriösă s'a întimplat să aranjeze s-tul Ambrosiu cu Syagriu, episcopul din Verona, care e demnă de

1) In psalmum CXVIII, Sermo 8, p. 286, n. 41.

2) Ep. XXVI, Ambrosius Irenaeo, t. IV, p. 291, n. 3.

amintit ca exemplul de obiceiul ce se observa în anticitate la judecarea crimelor de către Biserică. Indicia, o virgină, consacrată lui Dumnezeu, trăise multă vreme la Roma cu Marcellina, cunoscută prin virtuți. După aceea petrecând cât-va timp la Verona, la soră-sa, s'a măritat c'un óre-care Maxim și continua a se distinge prin aceeași sanctitate; totuși s'a întîmplat să fie acuzată de violarea virginității și de stingerea progenerării.¹⁾ Maxim a reclamat afacerea episcopului Syagriu, ca să ridice pata adusă familiei și el însuși, care era plăsmuitorul crimei, i-a intentat acțiune, sub numele de *acțiune pentru onóre domestică*. Nimeni nu susținea acușatiunea pe față, numai câți-va, din poporul mai de jos, acusau pe fecióra, dând declarațiuni false. Neînțeleptul Syagriu, repede a poruncit să se încredințeze Indicia chirurgilor, spre a o inspecta; ea însă, cu multă încredere în nevinovăția ei și în viața ei de până aci neprihănită, n'a voit să sufere această rușine și a chemat pe Syagriu la judecata lui Ambrosiu. Episcopul din Verona, aflând de apelul Indicieii, a scris lui Ambrosiu, ca să-și apere hotărârea sa, și în aceeași scrisóre, a încercat să înlătore bănuiala că Maxim personal ar fi făcut acușatiunea. Indicia însă, i-a dat episcopului din Mediolan alte scrisori prin care, după ce se începuse procesul, acelaș Syagriu dispese, că afacerea i s'a spus lui de către Maxim. Ast-fel neconsunând scrisorile între ele, Ambrosiu a cerut esplîcare de la episcop: „N'ai putut nega, că ai scris Indicieii, că Maxim, sau din îndemnul altora, sau din durere proprie, a dat pe față crima gravă; singură această scrisóre e destul pentru confirmarea acușatiunii, căci nici n'am cređut să mă servesc de scrisorile ce mi-ai trimis, dar cetind pe cele ce ai trimis fecióreii, am observat că nu se potrivesc cu cele ce mi-ai scris mie. Și totuși, fiind-că epistolele tale nu-î veniseră încă, cređusem că trebuie să te consult pe tine, nu să te acuz. Decî, ce însemneză acea argumentare, din scrisórea ce mi-ai trimis, și anume, că ea a născut un copil și l-a omorât? Ai scris ca și când ai fi scris Indicieii, nu mie. Ea îndată ce a auđit că Maxim a acusat-o, mi-a arătat scrisorile tale, prin care a probat,

¹⁾ Hermant, Vie de S. Amb., lib. IX, ch. VIII, et. IX, p. 553—561.

că el e denunțatorul crimei; cele trimise mie nu le cetisem și nici nu aveam ce-va.¹⁾“

De acea, Ambrosiu n'a voit să pronunțe sentința, până ce nu se dau pe față acuzatori. Maxim a refuzat a susține acușatiunea.²⁾ Cei ce declaraseră fals contra Indicieii au fugit. Atunci Ambrosiu a adunat pe episcopi care erau în Mediolan și a fixat ziua judecării. La judecată, ne fiind nici un acuzator, neprezentându-se nici o mărturie contra, și cercetându-se lucrul în toate chipurile, au hotărât: „Am declarat pe Indicia virgină; Maxim însă, Renatus și Leontius au fost condamnați; lui Maxim, dacă-și îndreptăză greșela, să i se reserve speranța întorcerii; Renatus însă și Leontius să rămăe escomunicați; iar dacă s'ar proba căința lor și ar deplânge mult timp acest fapt, să se facă demni de milă.³⁾“ Hotărârea în această afacere Ambrosiu a făcut-o cunoscut lui Syagriu printr'o scrisore, în care arată neajunsurile și vițiile sentinții date de el⁴⁾.

15) *Ambrosiu apără drepturile și privilegiile de până aci ale Bisericii.*

Ast-fel caracterul lui Ambrosiu ese la lumină: îndreptăză vițiile clericilor, mustără pe tiran și vindecă imprudența. Și nu numai atât, Ambrosiu a apărut cu puteri nesfârșite drepturile, stăpânirile și privilegiile de până aci ale Bisericii. Dar mai ales s'a luptat el, când Biserica se afla în strîmtorare, când după porunca lui Teodosiu, preoții adesea erau luați cu sila de la altare, ca să-și îndeplinescă datoriile curiale.⁵⁾

Legea romană scutea de contribuțiuni și alte datorii pe militari, pe senatori, curteni și poporul sărac; cei l'alți se înscriau într'o curie, unde plăteau contribuțiile și cele l-alte datorii. Deși Constantin decretase: „Toți clericii se cade să fie scutiți de toate sarcinile curiale și de orice

1 Ep. V, Ambrosii ad Syagrium, t. IV, p. 215

2) Idem, p. 212, n. 4.

3) Idem, p. 216, n. 24.

4) Idem, p. 216, n. 24.

5) Hermant, Vie de S. Amb liv. V, ch. XVI, p. 357 — 359.

datori, pe care le au funcționarii civili,¹⁾“ totuși această lege cu încetul s'a schimbat, privind numai pe ómenii săraci, și clericii erau constrinși, ca să dea jumătate din averea lor *părintilor* sau orașului, sau se înlăturau de la datoriile eclesiastice. „Dacă preotul cere un privilegiu, ȳice Ambrosiu, ca să fie scutit de o sarcină curială, trebuie să dea din moșia părintescă și strămoșescă și din tot ce are²⁾.“ De aceea, după sfatul episcopului Mediolanului, Teodosiu a îndulcit asprimea legii prin următorul decret: „Cine a fost curial, înaintea celui d'al doilea consulat al meu, și s'a făcut preot, diacon sau exorcist, tot patrimoniul lui să fie scutit și liber de sarcinile curiale. Dacă cine-va însă, s'a devotat cultului divin, sub orî-ce nume, după consulatul al II-lea, să scie, că trebuie să cedeze tótă moștenirea părintescă.³⁾“

Dar la anul 393 când Teodosiu făcuse legea despre retragerea unor curiali, prin care porunceá: „Toți cari sunt supuși municipiilor prin nascere sau cari au devenit, poruncim să fie scutiți de la miliție și de la orî ce datorii,⁴⁾ fiind-că în această lege nu se coprindea nimic cu privire la retragerea curialilor făcuți clerici, de cât în general, s'a întîmplat ca preoții și servitorii Bisericii, fiind-că nu se opunea nici o prescripțiune, să se retragă de la datoriile lor sante și să se ocupe cu curia. Față cu călcarea ce se aducea acestui mare drept, Ambrosiu a apelat chiar la împărat: „Ingrijesce-te, împărate, sau lasă-mă pe mine să te îngrijesc. Cum te voi scusa înaintea episcopilor, cari acum gem greu, fiind-că unii preoți, cari de 30. de ani și mai bine își îndepliniseră datoria și servitorii Bisericii se retrag de la serviciul sânt și se ocupă cu curia? Căci dacă considerați pe cei ce luptă pentru voi, un timp óre-care, cu cât mai mult trebuie să considerați pe cei ce luptă pentru Dumnezeu! Cum, ȳice, voi scusa acesta în fața episcopilor, cari se plâng de clerici și scriu, că bisericile sunt lovite cu o palmă grea?⁵⁾“

1) Cod. Theod. lib. XVI, tit. II, De episcopis, IX.

2) Ep. XVIII, Ambrosii ad Valentianum, t. IV, p. 257, n. 14.

3) Cod. Theod., lib. XII, tit. I, De curionibus, CXXI.

4) Idem, CXXXVII.

5) Ep. IX, Ambrosii ad Theodosium, t. IV. p. 330, n. 28 și 29.

Indată altă ocaşie se presintă lui Ambrosiu, pentru a apăra privelegiile Bisericii. Dreptul de asil, o veche deprindere a Etnicilor, — care consista în aceea, ca un criminal să pótă să-şi scape viaţa la altar, — se desfiinţase la păgâni, din cauză că Zeii nu vedeau şi nu auđiau, dar şi-l apropiaseră creştini, fiind-că acest drept, atribuit Bisericii nóstre, se vedea, că e spre onórea şi gloria lui Dumnezeu, care vede totul. Decí servind credinţii religióse Ambrosiu a susţinut cu tărie inviolabilitatea asilului căutat în Biserică, când un bărbat, anume Cresconiu, condamnat pentru crime, fugise la altar.¹⁾ Anunţaseră lucrul împăratului, cerënd să fie sfăşiat de fiarşele Libiei. Indată, după sfatul prefectului Eusebiu, trimeţându-se soldaţi cu Stilicone în frunte, a poruncit, ca să se ridice Cresconiu cu forţa. Ambrosiu însă cu clericii au înconjurat pe fugar, încercând a împedeca acéstă ridicare, pe care chiar Etnicii o calificaseră de sacrilegiu. „Dar mulţimea militarilor, cari aveau comandanţi ariani, au învins pe cei puţini şi luând pe Cresconiu, s'au întors fugind spre amfiteatru, lăsând în biserică mare plângere, căci preotul, îngenunchind înaintea altarului, a plâns mult timp. Dar pe când cei ce triumfaseră în biserică se întorceau să comunice celor ce i-au trimis, eşind nesce leopardi din pădure, prin acelaş loc pe unde treceau, i-au sfăşiat pe toţi. Indată ce vėdu Stilicone acest lucru, a început să se căească şi a dat drumul nevătămat celui ce fusese răpit din biserică; dar, fiind-că era mare criminal şi nu se putea îndrepta alt-fel, l-a trimis în exil şi după puţin timp l-a ertat.²⁾“

Ambrosiu, apărând drepturile şi privelegiile Bisericii, a făcut-o puternică şi înfloritóre, nu numai în imperiu, dar a răspândit vestea despre autoritatea ei departe la némurile de afară din imperiu.

Atât de cunoscut devenise Ambrosiu în cât faima de numele lui a ajuns la urechile Fritigilei, regina Marcomanilor. Ea, scrie Paulin, „trimeţend daruri prin delegaţi, la biserica din Mediolan, a cerut de la Ambrosiu, ca să-i dea

1) Hermant, Vie de S. Amb., liv. IX, ch. II, p. 533—536.

2) S. Paulinus, Vita Ambrosii, n. 34, XIII (juxta ed. monachorum Benedicti, t. I)

informațiunii scrise, cum trebuie să credă; acēsteia el i-a făcut o prea frumoasă epistolă, în felul catechismului.¹⁾ Atunci Ambrosiu, care îngrijind de demnitatea Bisericii, nu uita a îngriji și de nevoile patriei, a sfătuit pe Fritigila să stăruiască pe lângă bărbatul său, să facă alianța, pe care o proiectase deja cu Romanii.²⁾ Fritigila, urmând sfatul lui Ambrosiu, stăruiesce pe lângă bărbatul său pentru alianță și regele ascultând de soția sa a făcut alianță cu împăratul Onoriu. După acēsta, atâta dorință a coprins pe Fritigila de a vedea pe Ambrosiu, în cât a venit în persoană la Mediolan. Ajungând însă în cetate tocmai după mórtea s-tului episcop, s'a înapoiat a casă pe acelaș drum.

Negreșit că Ambrosiu nu s'ar fi dedat cu totul și încă neobosit, ca să apere autoritatea, demnitatea, sântenia și preferințele Bisericii, dacă n'ar fi cređut, cu credință neștrămutată, că ea a fost instituită de Dumnezeu, spre a păstra pe pământ orî ce e drept, adevărat și bun. „Toți, dicea el, sunt chemați la Biserică, cel bolnav găsesce medic, cel sănătos înțelepciune, cel captiv rescumpărare, cel liber rēsplată.”³⁾ Înțelesese că ea trebuie să se deprindă prin multe suferințe: „In suferințe se fondéză Biserica; în nenorociri și furtuni, în necazuri și mahniri, în nefericiri și trāsnete se prepară.”⁴⁾

Deci în viața sa publică, cea mai mare grijă a lui Ambrosiu a fost să facă Biserica frumoasă, imponentă și fără pată. Spre acēsta mai ales tindea ambiția s-tului episcop, ca în Biserică toți să găsească apa limpede a adevărului, flórea nevestejită a sânteniei, principiul inviolabil al păcii și al unirii; ca la vederea acestora, toți mișcați, într'un glas, pretutindenî, aceleași vorbe să se audă: „Biserica e o formă a dreptății.”⁵⁾

1) S. Paulinus, vita Amb., n. 36, t. I, XIII.

2) Hermant, vie de S. Amb., liv. IX, ch. II, p. 535.

3) In psalmum XLVIII, Enarratio, n. 5. p. 197.

4) Idem, n. 4, p. 196.

5) De off. minist., lib. I, cap. XXIX, t. III, p. 160.

Capitolul IV.

Portarea lui Ambrosiu față de împărați.

1) Ambrosiu față de Grațian.

După ce Ambrosiu fusese proclamat episcop de popor, episcopii, neținând seamă de eforturile sale de a scăpa de această sarcină, adresară împăratului Valentinian I un raport, în care arătau cele întâmplate, și-i cereau, să îngăduie ca un funcționar al statului să trecă în serviciul Bisericii. Răspunsul împăratului fu cu totul afirmativ: „Nu puteam avea o noutate mai plăcută, le a scris Valentinian I. Sunt mândru că votul poporului a îndreptățit alegerea ce făcusem în Ambrosiu, încredințând conducerea sufletelor aceluia, căruia-i încredințasem interesele corporilor De alt-fel eu-l cunosc: nu este spirit mai drept ca al lui; acesta este o linie inflexibilă, o regulă neschimbătoare.“¹⁾ Ambrosiu primi, însă între alte condițiuni ce puse împăratului, care i le primi, fură și acelea, că el nu va primi botezul, de cât de la un preot perfect ortodox și că lui să-i dea întregă Biserica din Mediolan împăcată.²⁾

Puțin după primirea sântirii episcopale, spre a-și îndeplini sarcina nobilă, ce căduse asupra-i, a denunțat lui Valentinian I, plângându-se, că, cei ce ar fi trebuit să susțină pacea și dreptatea, au umplut provinciile de miserie, jale și temere. Împăratul a primit bucuros denunțările lui Ambrosiu, dar răpit de o mörte subită,³⁾ n'a putut să îndeplinească promisiunile. Imperiul s'a împărțit între cei doi fii ai săi și anume: după unii, Valentinian al II a obținut Italia, Ilyria și Africa, sub tutela mamei sale Iustina; iar lui Grațian i s'a dat: Galia, Spania și Britania⁴⁾. Gra-

¹⁾ Baunard, Histoire de S. Amb. liv. I, ch. II, p. 40. (Theod. Eccles. hist., lib. IV, cap. VI).

²⁾ Baunard, Hist. de S. Amb. liv. I, ch. II, p. 41. — Hermant, Vie de S. Amb., liv. II, ch. II, p. 67.

³⁾ Valent. I a murit de apoplexie la 17 Noembre, în ziua când a avut o întvedere cu șefii Quazilor, cari amenințau a ocupa Panonia. (Idem liv. II, ch. I, p. 94.)

⁴⁾ Hermant, Vie de S. Amb., liv. II ch. V, p. 78.

țian a urmat după exemplul tatălui său; și și-a luat pe Ambrosiu ca consfătuitor al său, pe care ar fi vrut să-l aibă în tot-d'a-una cu el; cum însă în realitate nu putea, tînărul împărat tot-d'auna avea în minte imaginea episcopului. Ambrosiu nu era nerecunoscător față de Grațian și adesea a mărturisit, că el a săltat de bucurie, auzind de credința, virtutea și lauda împăratului. Când s-tul episcop răspundea vre unei epistole scrisă de împărat îl numea: „prea creștin,“ titlu cel mai nobil al demnității regale, în acel timp. Sfaturile lui Ambrosiu erau spre folosul împăratului, imperiului și Bisericii. Așa după mórtea împăratului arian Valente, Grațian, după sfatul lui Ambrosiu, a rechemat în patrie pe toți episcopii exilați. Apoi plecând în Orient, spre a regula afacerile romane, care nu mergeau bine, și vădînd că acéstă mare parte a lumii creștine este sfășiată de calamitățile invasiunii și de certele religioase, se puse pe gînduri și i se umplu sufletul de neliniște. Pentru a se întări în s-ta doctrină, — singurul ajutor în ochii săi de a governa bine,¹⁾ — el citea scrierea „De fide,“ ce episcopul Mediolanului îi încredințase, și în care erau espuse într'un stil elegant probele cele mai tari despre divinitatea lui Isus Christos. În timpul scurtei șederi în Orient, deși el se ferea de a se amesteca în certele religioase, totuși el auzi de alte probleme, pe care Ambrosiu în scrierea sa nu le atinsese. Eresia lui Macedoniu asupra divinității Sântului Duh ajunsese confus la cunoștința sa, și asupra acestui punct, ca și asupra celor l'alte, el voia a fi gata să se apere și să fie însoțit de răspunsuri bune în contra obiecțiunilor. El voi atunci să vadă pe Ambrosiu, spre a-l consulta. Dar cum se grăbea a se duce în Galia, și n'avea răgaz a se întorce la Mediolan, scrisse prelatului de a veni să-l întâlnească în ore-care parte a drumului. Epistola a fost scrisă cu mîna sa și concepută în termeni de iubire și grabnică: „Absinte, voi trăiți în amintirea mea și eu trăesc cu voi prin spirit; dar doresc a Vă vedea presinte și cu ochii mei. Grăbiți, așa dară, de a veni cătră

1) Albert de Broglie, *L'église et L'empire romaine* edit. IV, 1882, t. III, ch. V, p. 4.

mine, spre a mă învăța știința adevăratei credințe.“¹⁾ Și cătră sfârșit adaogă: „Vă rog a complecta tratatul, ce mi-ați dat, adăogând o discuțiune sinceră despre S-tul Duh. Demonstrați-mi că el e Dumneșeu, cu Scriptura și prin raționament.“²⁾

Fie că scrisoarea n'a fost trimisă la timp, fie mai cu seamă, că noul episcop, nu s'a grăbit, spre a nu-și înjosi demnitatea, Ambrosiu nu s'a dus să întâlnească pe împărat; dar abia ajuns în Galia, el a primit o foarte plăcută scrisoare, în care s-tul episcop se scusa într'un mod respectuos: „Nu mi-a lipsit iubirea, o cel mai creștin dintre împărați, și nimic nu este mai adevărat de cât acesta; prudența singură m'a împedecat, ca să alerg înaintea bunătății tale. Dacă corpul meu n'a fost întru întîmpinarea ta, sufletul meu, dorințele mele și tot ce e mai prețios la un preot, au urmat pașii tăi. Ce ăic? Eu n'am trebuință de a te căuta, căci, când am fost departe de acela, pe care-l urmam cu iubirea, cu cine eram unit în cuget și în minte? Și negreșit prezența sufletelor e mai reală, de cât a corpurilor. Citeam în toate ăilele drumul tău, nóptea și ăiua eram în castrele tale, cu grija și cu gândul, și făceam rugăciuni pentru tine. Și dacă în merit sunt slab, în dragoste sunt tare.“³⁾

După ce și-a aranjat afacerile și imperiul Oriental l-a încredințat lui Teodosiu August, Grațian a început să se ocupe, spre a îmbunătăți provinciile sële.

Grațian a ședut la Mediolan aprópe continuu, cel puțin în timpul ernelor de la 378 până la 381. În acest timp el nu înceta de a se inspira lângă Ambrosiu, a cărui acțiune se resimte în legile din această epocă și în o sumă de măsură folositoare ce s'au luat pentru Biserică: s'a oprit propaganda făcută de Donatiști, s'a scăđut impositul pus pe cler, s'au oprit femeile creștine să mai apară pe scenă, s'au pus în libertate criminali, în onórea Pascelui, s'au pus pedepse pe apostatați, cari cădeau în idolatrie,⁴⁾ s'a ridicat

¹⁾ Albert de Broglie, *L'église et L'empire romaine*, edit. IV, 1892, t. III, ch. V, p. 5. (S. Amb. Ep. I, opp.)

²⁾ Idem p. 6.

³⁾ Albert de Broglie, *L'église et L'empire romaine* ed. IV, t. III, ch. V, p. 6. (S. Amb. ep. II.)

⁴⁾ Baunard, *Hist. de S. Amb.*, liv. II, ch. II, p. 123 și 124 (Cod. Theod. XVI, t. V, l. V.)

altarul Victoriei din senatul roman de la Roma, cu toate protestările senatului păgân etc.

2) *Ambrosiu și Iustina.*

După aceea Grațian s'a dus la Sirmiu unde l-a însoțit și Ambrosiu. Aci s'a întâmplat prima dispută dintre Ambrosiu și muma împăratului, Iustina, care i-a făcut s-tului episcop atâtea necazurî și neajunsuri, câte i-a făcut Eudoxia mai târziu lui Chrisostom. La Sirmiu, capitala Iliriei întregi, era vacant scaunul episcopal; Iustina fiind acolo, se silea din toate puterile să alégă episcop un arian. Ambrosiu însă, prin prudență, a învins pe Iustina, deși era susținută de garnisónele conjurației eretice, și el, ajutat de creștinii ortodocși, a ales episcop pe Anemiu. Iustina, neputînd suferi ca să fie învinsă de episcopul din Mediolan, s'a ocupat și-a pregătit un triumf Arianilor, făcînd prin vicleniile ei, ca o biserică din Mediolan să se dea ereticilor.¹⁾ Ambrosiu seusă pe Grațian, și întorce această mașinărie asupra mamei-sale. Acea victorie a Iustinei n'a durat mult timp, căci episcopul Mediolanului a promis lui Grațian, că în scurt timp, are să scrie despre Sântul Duh, de care lucru, împăratul bucurându-se foarte mult, a poruncit îndată, să se redea Ortodocșilor biserica, destinată de Iustina pentru Arianî. Ambrosiu a scris trei cărți „De Spiritu Sancto“ și le-a închinat lui Grațian, în care, pe lângă că probéză divinitatea S-tului Duh, mai descrie cu bucurie și victoriile raportate de Theodosiu în Orient²⁾, când acel împărat, redând Ortodocșilor bisericile luate, a temperat mânia Arianilor, — și când, oprind invasiunea Goșilor, a constrâns pe regele lor, Athanaric, să vie la Constantinopole, spre a cere pace.

3) *Ambrosiu și Macedoniu.*

Bună-voința fățișe a lui Grațian cătră Ambrosiu împacă spiritele demnitarilor arianî ai statului; numai unul

¹⁾ Albert de Broglie, *L'église et L'empire romaine*, au IV siècle, t. III, ch. V, p. 25.

²⁾ Albert de Broglie, *L'église et L'empire romaine* au IV siècle, t. III, ch. V, p. 27, 28 și 29 — *De Spiritu Sancto*, lib. I, cap. I, t. IV, p. 4.

Macedoniu, capul Ofițerilor, a supărat foarte mult pe s-tul episcop, pentru că i-a refuzat intrarea la împărat, când voia să cêră ertarea unui condamnat. Acestuia, iată ce i-a đis Ambrosiu, prevestindu-ı sorta viitoare: „Și tu de sigur vei veni la biserică, și nu vei găsi unde să intri, ușile fiind încuiate¹⁾“. Aceste cuvinte s'au împlinit, căci după mórtea lui Grațian, Macedoniu, căutând refugiu într-o biserică, nu putu străbate în ea și cădu în mânilor asasinelor lui Grațian.

4) *Mórtea lui Grațian; generalul Maxim este proclamat împărat preste Occident.*

Prin prietenia dintre Ambrosiu și Grațian puterile Bisericii și ale Statului fiind unite tindeau la acelaș scöp. Arianismul și păgânismul de o parte, barbarismul de alta, se găseau în fața unei rezistențe, compusă din puterea religioasă și civilă. Ast-fel începea a se îndeplini perfecta unitate a stăpânirii universale promisă Romei noi. Speranța însă nu ținu mult timp.

Grațian obișnuia, primăvara, să părăsescă Mediolanul și să mérgă în Galia, spre a inspecta trupele ce făceau garnisonă. Acolo da și lupte, de obicei, triburilor germane, spre a le face să se témă de puterea Romei. La începutul primăverii din an. 383, își luă điaa bună de la Ambrosiu, spre a face călătoria anuală. Lui îi păru rău că-l părăsesce, deși spera că-l va vedea în curând.²⁾

Grațian abia pășise pe malurile Rinului, când o scire revoluționară veni din Marea Britanie. Trupele acestei insule se revoltaseră în contra lui; generalul Maxim, care era în capul lor, primise a fi proclamat împărat preste occident; flota sa părăsise apele oceanului Britanic și venea să desbarce la nordul Galiei, cu scopul de a ocupa țera.

Ast-fel de revolte fiind dese și Grațian avënd încredere în armată și în generalii săi, merse în contra trupelor rebele. Când însă, aprópe de Paris, a voit să se lupte, a fost trădat de armata sa, și plecând în Italia, unde credea că va găsi o apărare mai sigură, din nou fiind trădat la Lugdun,

1) S. Paulinus, Vita Amb., n. 37, XIV, t. I.

2) Baumard, Hist. de S. Amb., liv. IV, ch. III, p. 248.

de prefectul de aci, după porunca lui Maxim, i s'a tăiat capul. Cele din urmă cuvinte ce a pronunțat înaintea morții au fost: „O Ambrosiu, unde ești tu?“¹⁾ De o durere foarte mare a fost atins Ambrosiu, căci în nenumărate rânduri el și-a exprimat dorul de el, lăudând prietenesce virtuțile principelui și blamând aspru viclenia omorătorului.²⁾ Totuși nu atât pentru sine se jelea, cât pentru Biserică, fiind-că o vedea atinsă de o rană nevindecabilă cu pierderea lui Grațian, de la care sperase mult, după virtuțile și caracterul lui, că are să fie apărătorul Religiei.

5) *Ambrosiu delegat de Iustina către Maxim la Treviri.*

Aușind de mórtea lui Grațian, toți au fost coprinși de frică; singur Ambrosiu își luă curagiul de a apăra pe cei apăsați în contra crușimii și violenții. Valentinian al II-lea, fratele lui Grațian, care încă nu eșise din vârsta copilărescă, a cerut ajutor de la părintele și protectorul seu: „Eu te am primit micuț din mâinile mamei tale Justina, dicea mai târziu adresându-se către el; ea te a redat mie, preținându-mi să merg la inimicul tău, și acesta fu de bun ajutor, că eu mă însărcinaș cu această misiune, spre a te scăpa.“³⁾

Justina când s'a văduț pe sine și pe fiul său în pericor, după mórtea neprevăduță a lui Grațian, a fost nevoită să mérégă la Ambrosiu, pe care era supărată. Mișcat de etatea și nenorocirea copilului, Ambrosiu s'a dat cu totul causei lui, căci s'a văduț până aci, că în tot-d'a-una a apărat partida dreptății și păcii.

Deci, netemându-se de nimic, nici de asprimea ernii, nici de greutățile drumului prin Alpi, nici de pericolele delegațiunei, a plecat la *Triviri la Maxim*, unde-și stabilise reședința statelor sale,⁴⁾ ca să-i propună pace. Ca tovarăș de drum avea pe Bauton, de origine gal, și pe Marcelin, fratele lui Maxim, pe care putea Valentinian să-l pedepsescă

¹⁾ Baunard, Hist. de S. Amb., liv. IV, ch. III, p. 251 (De obitu Valent.)

²⁾ Idem, p. 252 — 255.

³⁾ Idem, liv. IV, ch. III, p. 256. (De obitu Valentiniani, n. 28.)

⁴⁾ Hermant, Vie de S. Amb., liv. III, ch. XVII, p. 195 — 198

și să-și răsbune mórtea lui Grațian; el însă-l trimise tiranului neatins: „Îl avea, ȃice Ambrosiu, în stăpânirea sa chiar când a primit vestea de mórtea fratelui său, și-a înfrânat mânia, și nu ȃi-a întors în schimb cu aceeași măsură, cu tóte că era în aceeași pozițiune.¹⁾

Ambrosiu găsi tóte pline de neunire, totuși nu credu că trebuie să-și micșoreze demnitatea, ci vorbi cu Maxim, așa de mărinimos și prudent, în cât câștigă de la el cea ce cerea.

Când a intrat întâi la tiran și când el ȃicea, că Valentinian trebuia să vie la el, ca fiul la părinte, Ambrosiu răspunse, că nu e bine, ca pe timpul aspru al ernii, un copil să străbată Alpii cu o mamă văduvă, sau fără mamă să se încredinȃeze unu așa de mare drum în împrejurări nesigure. Apoi Ambrosiu adaogă acestea lui Maxim: „Nouă ni s'a încredinȃat delegațiunea despre pace, nu promisiunea despre venirea lui, neapărat că noi nu putem promite, ceea ce nu ni s'a încredinȃat.²⁾

Maxim n'a voit să lucreze nimic până când nu s'a întors tovarășul său Victor, pe care -l trimisese la Valentinian, și pe care Ambrosiu îl întâlnește la Mogunția. Între acestea s-tul episcop a arătat un suflet tare și neînvinș, pe care tot-d'auna l-a avut arȃtor de iubirea dreptății, și „a socotit, că Maxim, trebuie despărȃit de soȃii săi de alianȃă, sfătuindu-l să facă penitenȃă pentru sângele vărsat al stăpânului său, și ce este mai grav, care era inocent.³⁾“

Nu trecură multe ȃile și se întórse Victor și anunȃă pacea încheată cu Valentinian. Prin mijlocirea lui Ambrosiu lucrurile merșeră fericit și nimeni nu fu, ca să nu aprobe acéstă delegațiune. Maxim puȃin în urmă se plângea că fusese împedecat de el să între în Italia, și ȃicea, că fusese amăgit de Ambrosiu prin meșteșugirile lui magice.⁴⁾ Și pe Bauton l-a acusat tiranul, ȃicând că e trădător, de óre ce ameninȃase ajutóarele barbarilor; pe el însă l-a apărat Ambrosiu, mărturisind că e soȃ al lui; el își îndeplinesce acele

1) Ep. XXIV, ad Valent., t. IV, p. 290.

2) Idem, p. 289.

3) S. Paulinus, Vita Amb., n. 19, VII, t. I.

4) Ep. XX, ad Marcellinam, t. IV, p. 267.

datorii către principele său, pe care, numai trădător dacă ar fi fost, nu și le-ar fi îndeplinit.

6) *Iarăși Ambrosiu și Justina.*

Cele ce făcuse Ambrosiu ca să apere pe imperator și imperiul cum și cauza dreptății, se uitară îndată și Justina a reinceput acea violență în contra lui, pe care el însuși o avusese față de Maxim; dar și acum Ambrosiu a păstrat același curaj, aceeași prudență, și din nou cu el și prin el au învins dreptatea, pacea și adevărul. Îndată ce Justina a aflat că s'a făcut pace cu Maxim, a hotărât să profite de acea ocaziune ca să declare război episcopului de Mediolan.¹⁾ Ea era în înțelegere cu inimicii Bisericii și mai ales cu un scit numit Mercurin, gonit din țera sa ca criminal și care-și ascundea infamia, numindu-se cu numele fals de Auxențiu. Acesta fusese ales episcop de ariană, ca să-l opue lui Ambrosiu. „Auxențiu e cinstit, ȳicea Ambrosiu atacând pe acest eretic, Mercurin e însă expatriat. Unul trebuie să pörte două nume. Căci, ca să nu fie cunoscut cine este, și-a schimbat numele, dar viclenia nu; s'a desbrăcat de pelea unui lup și s'a îmbrăcat în a altuia. Nu folosește nimic că și-a schimbat numele; ce este se cunoște.²⁾“ Acel scit și foarte mulți goți, împreună cu Justina, erau pe partea greșită a violenții și a neputinții contra lui Ambrosiu, patronul dreptății și al adevărului.

De acea pe când Auxențiu se mândrea de favórea, ce i-o acordau streinii, Ambrosiu ȳicea: „Dacă se mândrește cu favórea streinilor, acolo să fie episcop, unde sunt cei ce-l cred că trebuie să fie numit episcop. Eu nu-l cunosc nici de episcop, nici nu-l știu de unde este.³⁾“ Poporul din Mediolan ținea cu păstorul său și în zadar a împărțit Justina onoruri și bani, căci numărul partizanilor ei nu s'a mărit: „Promitea, ȳice Paulin, tribunatul și diferite alte demnități celor ce l-ar răpi pe Ambrosiu din biserică, și l-ar duce în exil.⁴⁾“

¹⁾ Hermant, Vie de S. Amb., liv. I, ch. II, p. 61

²⁾ Sermo contra Auxentium, de Basilicis tradendis, t. IV, p. 277.

³⁾ Ep. XXI, ad Valent., t. IV, p. 272, n. 8.

⁴⁾ S. Paulinus, Vita Amb. n. 12, t. I.

Într'o zi, spre finele anului 384, Justina a trimis la Ambrosiu, ca să-î poruncescă să dea arianilor biserica Portiana, adecă de dincolo de zid. Episcopul nu voesce și lucrul se denunță împăratului.¹⁾ Episcopul povestea puțin după acea poporului: „Ca și anul trecut—când m'am dus la palat, unde se trata înaintea consistorului despre primații prezenți și când împăratul voia să ne răpescă templul—, eu nu m'am temut de vederea curții regale, m'am ținut statornicia preotului și nu m'am retras când a voit să ne micșoreze drepturile. Nu-și aduc aminte, că îndată ce poporul m'a cunoscut, a mers la palat, și a isbucnit cu atâta forță, în cât nu se putea respinge puterea lui? Când militarii au eșit, spre a goni mulțimea, nu s'au oferit toți să móră pentru credința în Christos? N'am fost atunci rugat să împlândesc poporul cu o lungă cuvântare? Aveam eu încrederea că nici unul nu va intra în biserică.²⁾“ Ambrosiu a rechemat în adevăr poporul, dar nisce bărbați foarte răi s'au încercat să schimbe în crimă favórea pe care o avea înaintea turmei. „Óre, diceau lingușitorii, nu trebuie împăratul să aibă o biserică, unde să se ducă; și Ambrosiu póte mai mult de cât împăratul, ca să-î nege dreptul de a intra în ea?³⁾“ Tóte acestea au fost zadarnice și nefolosítore, nu supărau pe omul lui Dumnezeu, ca și acele săgeți, care, asvîrlite din mână sau arc, nu ajung la scop.

Nu mult după acea, Justina a atăcat din nou pe Ambrosiu și basându-se pe renumele și terórea lui Valentinian, n'a vrut să înceteze lupta, până ce nu va învinge pe episcopul Mediolanului. Mult și cu înverșunare s'a luptat, și Ambrosiu a povestit soră-sei cu serioșitate și în de ajuns sórta schimbătóre a luptei, și o durere naturală a coprins pe Ambrosiu, spunénd câte nevoi s'au prăvălit peste el. Acéstă epistolă ar trebui reproducă în întreg, ca să se vadă din ea darurile cu care era înzestrat episcopul.⁴⁾ „Nu se cerea acum, dice el, biserica Portiana, ci se cerea o biserică nouă, adecă, din 'năuntru zidurilor, care e mai mare.

1) Hermant, Vie de S. Amb., liv. IV, ch. III, p. 232.

2) Sermo contra Auxentium, De Basilicis tradendis, t. IV, p. 278, n. 29.

3) Idem, p. 279, n. 30

4) Ep. XX, ad Marcellinam sororem, t. IV, p. 267.

La început au venit la mine fruntașii, membrii consistoriului, ca să dau biserica și să îngrijesc ca să nu se revolte poporul. Le-am răspuns cum trebuia, că templul lui Dumnezeu nu se poate da de preot.

Am fost chemat în ziua următoare în biserică, a venit chiar prefectul, a început să mă sfătuiască să dau biserica Portiana. Poporul a reclamat. Atunci s'a retras să spună împăratului că el i-o va da.

A doua zi era însă Duminecă; după cetire și povățuire, dând drumul catecumenilor, spuneam simbolul credinții unora, cari cereau botezul. Acolo mi s'a spus, că de la palat ar fi trimis decani la biserica Portiana și că întindeau săgețile, că să le îndrepteze acolo. Eu am rămas în serviciu și am început să fac liturgia.

Când es, am cunoscut pe un ôre-care Castulus, răpit de popor, pe care arianii îl numeau presbiter. Pe acesta poporul ducându-l în piață îl înjura. Am început să plâng cu amar și să mă rog lui Dumnezeu, ca să vie în ajutor, spre a nu se vărsa sângele cuiva pentru biserică; neapărat sângele meu să se verse, nu numai pentru mântuirea poporului, dar chiar și pentru nelegiuiți. Ce să mai spun multe? Trimetând preoți și diaconî, am scăpat pe acel bărbat de la injurie.

Spre a înfricoșa poporul, Justina a decretat cele mai grele pedepse. Era obiceiul ca 'n zilele săptămânei mari să se elibereze un număr ôre-care de deținuți, în onôrea mântuirii adusă creștinilor prin învierea lui Isus Christos. Justina se pronunță, că de data acêsta, nu va face acêstă indulgență. Comercianții fură condamnați ca 'n termen de trei zile să plătescă 200 livre de aur:¹⁾ în acelaș timp, făcea să trecă asupra mea o răspundere, care trebuia să mă facă urât. Ei răspund că vor plăti atât și îndoit, dacă li se va cere, numai să li se respecte credința. Erau pline închisorile de negustori.

Toți demnitarii palatului ca: analiști, procuratorii, magistrații, primesc ordin ca să rărescă eșirea sub pretextul că e în interesul răscolei; eram amenințat cu cele mai mari pedepse,

¹⁾ Livre, măsură veche, ce se întrebuița pentru cântărit, atâmând 326 grame.

dacă nu voi da biserica. Persecuția era în ferbere și dacă ar fi deschis ușa, avea de gând să se dea la tot felul de crime.

Sunt vizitat eu însumi de membrii consistoriului și de tribună, sfătuindu-mă să dau biserica, zicând că alt-fel împăratul va întrebuița dreptul său, fiind-că toate sunt în puterea lui. Le-am răspuns: dacă ar cere de la mine ce e al meu, adecă moșia mea, banii mei, ori și ce e al meu, nu m'ași opune, deși toate câte sunt ale mele sunt ale săracilor, dar cele ce sunt divine, nu sunt supuse puterii imperiale. Dacă se cere averea mea, intrați! Dacă se cere corpul meu, voi merge înaintea împăratului. Vreți să mă puneți în lanțuri, să mă omoriți? O doresc. Eu nu mă voi teme de neînțelegerea popórelor și nici viața n'o voesc, batjocurind altarele, ei voi fi mai bine sacrificat pe altare.

Mă îngrozeam, când sciam că soldații sunt trimiși, spre a ocupa templul. Mă rugam să nu mă supravețuesc după jaful acestui oraș sau al Italiei întregi. Detestam faptul că ei nu voiau vărsare de sânge, eu îmi dam bucuros gâtul meu.

Fiind de față tribună goți, mă adresam lor zicând: cetatea romană v'a primit, ca să vă faceți miniștrii turburării publice? Unde veți trece, dacă aceste frumoase provincii vor fi distruse?

Mi se cerea să liniștesc poporul. Răspundeam că dreptul meu e să nu'l răscol; în mâna lui Dumnezeu stă, ca să-l împlândescă. În fine dacă împăratul mă socotesce răsvăritor, să-și răsbune pe mine singur și să mă trimită în orice singurătate. Dicând acestea, ei au plecat; iar eu am petrecut totă ziua în biserica veche. De aci m'am întors a casă, ca să mă cule, pentru ca, dacă ar veni cine-va să mă ducă de aci, să mă găsească pregătit.

Înainte de a se lumina, când am pășit pragul, biserica era ocupată, fiind înconjurată de soldați. Și, se dice, că împăratul a primit poruncă de la soldați, că dacă el se unesce cu ortodocșii vor fi cu el; alt-fel ei vor intra în tabăra pe care o va aduna Ambrosiu.

Nici un arian nu îndrăsnea să intre, fiind că nici unul nu era cetățen, puțin din familia regală, unii chiar goți, pentru cari odiniórá, le serveau de locuință bolțile.

Am înțeles că biserica e înconjurată de gemătul poporului; și pe când se citesc lecțiunile, mi se spune, că și biserica nouă e plină de popor. Se vedea mai multă plebe de cât liberi; lectorul e luat la bătae. Ce să mai spun multe? Militarii chiar, cari se păreau că ocupaseră biserica, au început să vie la chemarea noastră, fiind că spuneam că cei ce vor lua parte la această violență vor fi escomunicați. La vederea lor sufletele femeilor se turbură; una le ese înainte. Totuși militarii vorbeau, că ei au venit la rugăciune, nu la luptă.

Poporul a strigat cu moderațiune ca să mergem la biserica nouă; și chiar poporul de la acea biserică cerea prezența mea. Atunci eu am început această cuvântare: Ați audīt, filor, cetindu-se cartea lui Iob, care a trăit avut și mult timp. A sciut, că de această carte și diavolul trebuie să se témă, de cătră care ori-ce virtute e urâtă și supusă la tentațiunea sa; și de acea, ați s'a isbit de mișcare mai mare. Dar mulțămită Dumneșeului nostru, care v'a întărit ast-fel în credință și răbdare! Admiram un singur Iob, ați v'am găsit pe toți Iobi, pe care vă admir. În fie-care din voi a reînviat Iob, în fie care a strălucit răbdarea și virtutea acestui sânt. Căci ce s'ar putea dice în present de bărbații creștini, de cât că ați în ei a vorbit Sântul Spirit? Ne rugăm, Auguste, continuă s-tul episcop, nu ne luptăm, nu ne temem, dar ne rugăm. Acesta se cuvine pentru creștini să dorască liniștea păcii și constanța credinții și adevărului și să nu se dea înapoi de la mórte. Căci stăpân e Dumneșeu, care va mântui pre cei ce speră în El.¹⁾

Dar să venim la lecțiunile propuse; vedeți că diavolului i s'e dă permisiunea de a ispiti, ca să se probeze cei bunī. Cel nedrep invidiază pe cei perfect bunī, îi tenteză în diferite moduri. A încercat pe s-tul Iob în averea sa, l-a încercat în fii s'eī, l-a încercat în durerea corporală.²⁾ Cel mai forte își pune la încercare corpul s'eu, cel mai slab corp strein. Și mie voiau să-mī ia averea, pe care o am în voi și voiau să risipescă acest patrimoniu al liniștei vóstre. Și pe voi, bunī mei fii, doreau să vă răpescă, pentru cari eu tot-d'a-una

1) Psalm, XVI, 7.

2) Iob, I, 12.

aduc sacrificiu; pe voi, se încercau să vă arunce în nisce ruine ale turburării publice. Decî două feluri de încercări am suferit. Și pôte, fiind-că Domnul Dumneșeu mă cunoșce mai slab pînă acum, mî-a dat putere asupra corpului meu. Deși eu însumi doresc și mă ofer, pînă acum pôte mă șocotesce nepregătit pentru acêstă luptă și mă pune la diferite munci. Și Iob n'a început cu acêstă luptă, ci cu acêsta a terminat.

Iob a fost ispitit însă, prin prietenii, cari îi amărau durerile, a fost ispitit chiar prin femea sa, care i-a șis: „Și un cuvênt rêu în contra lui Dumneșeu și mori¹⁾“

Vedeți cât de iute se schimbă goșii, armele, streinii, pedepsele negustorilor, pedepsa sântilor. Observați, ce se poruncesce cînd se șice: dă biserica, adecă: „Și un cuvênt rêu în contra lui Dumneșeu și mori.“ Se poruncesce: dă altarele lui Dumneșeu.

Ascultăm preceptele regale, dar ne întărim prin cuvintele scripturii, care rêsponde: „A vorbit ca una dintre cele neînțelepte.“ Dar încercarea nu este din cele de mijloc, căci scim că încercările făcute prin femeii sunt mai aspre. Pentru mine cu cât meritele sunt mai mici, cu atît încercările sunt mai mari. Virtutea este fôrte slabă, dar pericolul este mare. Se schimbă rolurile femeilor, ne viziteză bătrânii, urile alternéză, spusele se schimbă, se pretecestéză nedreptățirea regelui. Decî, ce fel de ispită mai grea în contra acestui vermișor? Se poruncesce în fine: dă biserica! Rêspond: nu pot, s'o dau și nici tu n'o poți primi, împărate! Nu poți lua după nici un drept casa unui om privat, dar casa lui Dumneșeu, șocotesci că trebue luată? Se șice, că împăratului tôte-î sunt permise, tôte sunt ale lui. Rêspond: nu te mări, împărate, pînă să creși, că ai vr'un drept imperial în cele ce sunt divine. Nu te mândri, ci dacă vrei să împărășesci mai multă vreme, fii supus lui Dumneșeu. Scris este: „Cele ce sunt ale lui Dumneșeu lui Dumneșeu, cele ce sunt ale Cesarului Cesarului.“²⁾ Pe împărat îl privesc palaturile, pe preot biserica. Ție ți s'a încredințat dreptul asupra zidurilor publice, nu asupra celor sacre. Din nou, se șice, că s'a poruncit de împărat: am nevoie și

1) Iob. II, 9

2) Math., XXII, 21

eu să am o biserică. Am răspuns: nu poți s'o ai. Ce ai tu cu adultera? Căci adulteră este aceia, care nu e unită cu legătura legitimă a lui Christos.

Pe când vorbesc acestea mi-a venit în minte, că cor-turile fiscului s'au ridicat, însă biserica s'a dat poporului și cere prezența mea, și îndată mi-am schimbat cuvântarea, dicând: Cât de adânci și neînțelese sunt profețiile Sântului Duh! Ađi diminéță, frații mei, noi recitam împreună cu adâncă durere aceste cuvinte ale psalmistului: „Dómne, neamurile au venit la moștenirea ta¹⁾.” Veniseră, în stăr-șit, acești păgâni și acești goți, acești soldați de tot felul; ei veniseră cu arme, înconjurând biserica, spre a o cò-prinde. Noi plângeam atunci, dar nu sciam despre cele ce ai dispus în înțelepciunea ta.

Au venit gințile, dar au venit în adevăr spre moș-tenirea ta, căci gințile, cari au venit, s'au făcut creștini. Cei veniți, ca să invadeze în moștenirea lui, s'au făcut moștenitori ai lui Dumnezeu. Am apărători, pe cari îi so-coteam de vrăjmași. Am de aliați, pe cari-i socoteam de adversari. S'a împlinit cea ce profetul David a cântat de Domnul Iisus. „S'a făcut în pace locul lui,” și „Acolo s'au frânt córnela acelor, scutul, sabia și răsboiul²⁾.” A cui este acéastă faptă, dacă nu a ta, Domne Iisuse? Vedeai că vin soldați la templul têu și că poporul geme din acéastă pricină, și adese-orî vine, ca să nu se înstreineze biserica ta; după acésta, că se poruncesce militarilor forța, că mór-tea e înaintea ochilor mei; dar, ca să nu se întâmple ce-va din cauza furiei, tu te-ai pus la mijloc, Dómne, și ai făcut din amândouă taberile una.³⁾ Ai împăcat pe soldați, dicând, de sigur: dacă alérgă la arme, dacă să iau la cértă închiși în templul meu, ce folos de sângele meu, care s'a vărsat? Mulțumesc ție, Christóse. Nu legatul, nici nunțul, ci tu, Dómne, ai scăpat poporul têu; ai sfășiat doliul meu și m'ai încins cu bucurie⁴⁾. Acestea le diceam mirându-mă de îm-blândirea împăratului din cauza dorinții soldaților, a rugă-

1) Psalm. LXXIX, 1.

2) Psalm. LXXVI, 3.

3) Ephes., II, 14.

4) Psal. XXIX 10 și 12.

ciunii poporului și a sfatului consistorialilor. Între acestea mi se anunță, că s'a trimis un notar, ca să-mi aducă porunci. Am așteptat puțin, mi se încredințază poruncile și-mi dăce: Pentru-ce ai creșut cu cale să lucrezi contru voinții împăratului? Am răspuns: Nu sciu gândul împăratului și nu sciu ce am lucrat în contra. Vreau să sciu dacă ești tiran, ca să sciu cum să-ți vorbesc. I-am răspuns că n'am lucrat spre răul bisericii, când am aușit că biserica a fost ocupată de militari; și la indemnul multora, ca să mă duc acolo, am dăis: Nu pot nici a ceda biserica, nici a combate pe împărat. Apoi când am aflat că s'au ridicat corturile regale ale fiscului și poporul cerea să mă duc acolo, am trimis câți-va preoți. Eu n'am voit să mă duc, dar am dăis: cred că împăratul va lucra cu noi în Christos.

Dacă acestea sunt fapte de tiran, am arme, dar în numele lui Christos; am puțința de a-mi da corpul meu. Ce întârziezi de a mă lovi, dacă mă socotesci tiran? După dreptul vechi, de preoți s'a dăruit puterea, nu s'a usurpat; și în genere, se dăce, că mai mult imperatorii au dorit sacerdoțiul, de cât sacerdoții imperiul. Christos a fugit să nu se facă rege.¹⁾ Avem tirania noastră. Tirania preotului este umilința. „Când mă umilesc, dăce, atunci sunt tare²⁾.“ Totuși feresce-te să nu te faci tu însuși tiran ție, căruia Dumneșeu, nu ți-a ridicat nici un adversar. Maxim imi dăce că sunt tiranul lui Valentinian, el care se plânge că din cauza delegațiunei mele n'a putut să tréca în Italia. Am adăogat că nici o dată preoții n'au fost tirani, ci adesea au suferit pe tirani.

S'a scurs totă ziua în întristarea noastră³⁾; iar corturile fiscului au fost sfășiate de copii în glumă. Eu nu m'am putut întorce a casă, căci ne înconjurau militari, cari păzeau biserica. Cu frații am cântat spalmi în biserică. A două di s'a citit cartea despre viața lu Iona, după complectarea căreia am început acest discurs:

¹⁾ Ioan, VI, 15.

²⁾ Corint., XII, 10.

³⁾ Aceste lucruri s'au petrecut în mercurea n. are. (Bauard, Hist. de S. Amb. liv. V, ch. I, p. 302.)

S'a citit, fraților, cartea prin care se profetisează, ca păcătoșii să se întorcă la pocăință; s'a admis ast-fel, ca să se spere în present pentru viitor. Și pentru că Iona se su-părase de uscarea curcubitei sub care se adăpostea de arșita sórelui, Dumneșeu i-a șis: „Ești trist pentru curcubită?“ A rěspuns Iona: „Sunt trist.“ A șis Domnul, „dacă te plângi că s'a uscat curcubita, cu atât mai mult trebuie să port grije de mântuirea unui popor!¹⁾“ Și de aceea, peirea ce se pregătise întregei cetăți se schimbasese.

Mai tâșiu se anunță că împăratul a poruncit ca militarii să iasă din biserică, iar negustorilor, cari fuseseră puși la închisóre, să li se dea drumul. Ce bucurie atunci pe popor! Ce aplause! Ce mulțumire! Când se dedese porunca, în biserică se făcea penitență. Pe întrecute arătau acésta militarii, intrând în altare și arătând prin sărutare că e pace. Atunci am cunoscut că Dumneșeu străpunsese vermele întunerecului, ca să scape tot orașul.

Acestea s'au întâmplat, și dea Dumneșeu să se sfârșescă; dar cuvintele împăratului pline de emoțiune arătau că are să fie mișcări mai mari. Eu mă numesc tiran și mai mult de cât tiran; căci când tovarășii-l rugau pe împărat să între în biserică, și șiceau, că ei fac acésta după cererea soldaților, el le a rěspuns: „Dar Ambrosiu a poruncit să mă dați legat!“ Ce a mai fost după aceste cuvinte, judecă! Toți au acoperit acésta vorbă, dar el are de cine să se témă.

În fine cu o căutătură deosebită Calligonius, șeful camerii imperiale, mi-a șis: Cât trăesc eu îndrăsnesci tu să desprețușeci pe Valentinian? Îți ridie capul! I-am rěspuns: Dumneșeu să te lase să îndeplinesci ce mă ameninți, căci eu sufěr ce este al episcopului, tu vei face ce este al spădașului (eunucului). Și dea Dumneșeu, să-i întorcă de la biserică, și să îndrepte asupra-mi tóte săgețile lor, ca să-și potolescă setea cu sângele meu. Acestea s'au întâmplat și dea Dumneșeu, ca să aibă sfârșit²⁾“

Amenințarea lui Calligonius a cădut asupra-i, căci doui ani în urmă, fiind urmărit pentru o crimă rușinosă,

¹⁾ Iona, IV. 9

²⁾ Ep. XX. ad Marcellinam sororem, t. IV, p. 267 — 271.

a fost condamnat la m^orte, cu t^ote st^oruin^oțele lui Ambrosiu de a-l sc^opa¹).

Evenimentele din postul cel mare al anului 385, făc^our^o șederea Iustinei la Mediolan ur^ot^oă; de acea, la inceputul an. 386, ea se retrase la Pavia. Aci, ca să-și dea av^oent mai mare urei, în 21 Ianuarie, acelaș an, a îngrijit să se dea de fiul s^ou legea, prin care se proclama libertatea cultelor, dar cu condi^oiunea pentru episcop^oi de a subscrie formula îndoi^osă a conciliului de la Rimini, care da arianilor puterea de a intra în biserică, și pedepsea cu m^orte, pe cel care nu numai că ar interveni pe față contra legii, dar chiar dacă ar îndr^osni să se r^oge în ascuns. Iustina a poruncit lui Benevol, prefectul analiștilor, ca să noteze aceste decrete și să le laude; el însă, care dorea să fie mai nobil în credin^oță, de cât în onoruri, r^osponse împ^or^otesii: „Reluați-v^oe onorurile și lăsați-mi consciin^oța“ și-î înt^orse spatele²). El se retrase la Brescia, patria sa, unde fu botezat și trăi în credin^oță, sub s^onta direc^oiune a episcopului, prietenul s^ou.

Cea ce n'a făcut Benevol a împlinit Auxen^oțiu, pe care ast-fel îl muștra Ambrosiu: „Pu^oțini escludea Domnul Iisus din templul s^ou; Auxen^oțiu n'a lăsat pe nici unul. Iisus a scos din templul s^ou cu biciul, Auxen^oțiu cu sabia; Iisus cu biciul, Mercurin cu toporul. Piosul Dumneșeu cu biciul gonesce pe sacrilegi, Mercurin deg^oba persecu^otă cu ferul pe pioși³)“ Ast-fel era ministrul cel dint^oai al Justinei, care a scris acel decret.

Deci din nou împ^oratul a dat biserica Porciana arianilor, după îndemnul Justinei; dar Ambrosiu, invitat printr'o cerere regală, ca să i-o dea, n'a vrut, spun^ond pilda lui Nabote: „Dacă el, n'a dat vi^oța sa, noi să dăm biserica lui Christos? Departe de mine ca să dau biserica lui Christos; adecă moștenirea lui Dionysiu, căre a murit în exil pentru credin^oță; moștenirea lui Eustorgiu, confesorul, Myrocle și a tutulor episcopilor credincioși. Am r^ospons,

1) Baunard, Hist. de S. Amb., liv. V, ch. I, p. 304.

2) Idem, liv. V, ch. II, p. 331. (Sozomen Hist. Eccles., lib VII, c. XII)

3) Sermo de Basilicis tradendis, t. IV, p. 277, n. 23.

ce trebuia un episcop să răspundă; cea ce este al împăratului să facă împăratul.¹⁾“

Frumoșe și strălucite cuvinte, care arată modul de lucrare al episcopului. Căci nu supunerea, nu venerația datorită împăratului refusa, ci nedreptatea și tirania atăca. Nu refusa să plătească tribut, dar biserica, care aparține lui Dumnezeu, nu voia s-o dea, zicând: „Tributul fiind al Cesarului nu se negă. Biserica fiind a lui Dumnezeu nu se poate dice că e folositore Cesarului, fiind-că dreptul Cesarului, nu poate fi templul lui Dumnezeu.²⁾ Și continuându-și cuvântarea adaogă: „Impăratul e în biserică și nu mai pre sus de biserică; un împărat bun caută ajutorul bisericii, nu-l refușă. Acestea, după cum le spunem cu umilință, tot ast-fel le susținem cu constanță. Dacă unii amenință cu foc, sabie și exil, noi serviți lui Christos am învățat să nu ne temem.³⁾“

Cel ce spunea ast-fel de cuvinte, negreșit arăta pe față, că nu trebuie nici să te temi de amenințări, nici să te înduplică la promisiuni; de acea, Justina, a voit să pună mâna pe el și să-l ridice din oraș. Totuși Ambrosiu eșea cu curaj în public și arianii s'au temut de revolta poporului și n'au încercat să-i facă nici un rău. „Eu, dice el, nu eșeam în toate dăilele, fie pentru a face ce-va, fie pentru a mă duce la martiri? Nu treceam la ducere și la întorcere pe la palat? Și totuși nimeni nu m'a oprit, deși aveau să mă exileze, după cum au mărturisit în urmă, zicând: „Eși din oraș și du-te unde vrei!⁴⁾“

Dar Ambrosiu s'a temut ca nu cum-va fugind să fie părăsită cauza dreptății, adevărului și libertății; de acea n'a voit să părăsească biserica sa și a susținut toate atacurile inamicilor. „Ceii mai mulți, dicea el, povesteau că s'au trimis precursori, că pedepsa cu morțe s'a decretat; nu mă temeam nici de aceia și nici p'acesta n'o părăsesc.⁵⁾“

1) Idem, p. 273, n. 17 și 18.

2) Idem, p. 279, n. 33.

3) Idem, p. 280, n. 36.

4) Sermo de Basilicis tradendis, t. IV, p. 276, n. 5.

5) Baunard, Hist. de S. Amb., liv. V, ch. III, p. 335. (Contra Auent. n. 15).

După acésta Justina s'a înflăcărat și mai mult în contra lui, și a început să uneltéscă și mai rău în contra lui.¹⁾“

Intr-o zi tribunul Dalmațiu, notarul curții, a venit la Ambrosiu în numele împăratului și a poruncit ca și el să-și alegă judecători, după cum făcuse Auxențiu, cari adunându-se la palat, să discute despre dogmele credinții lor; alt-fel va fi pedepsit cu exil și să cedeze locul lui Auxențiu.

Ambrosiu a chemat pe episcopi și preoții, cari se aflau atunci în Mediolan și i-a întrebat, ce cred ei despre porunca împărătească. Cum toți erau de părere să-i se dea împăratului o cărticică, Ambrosiu însuși și-a luat sarcina s'o serie, fiind-că nu era nici o îndoială între ómenii, de modul cum scia el să-și îndeplinească datoriile către împărați.

»Episcopul Ambrosiu către prea bunul împărat și prea fericitul August Valentinian.«

„Tribunul și notarul Dalmațiu a venit la mine, după cum a mărtusit el însuși, din partea Clementiei Tale, cerând ca și eu să aleg judecători, după cum alesese Auxențiu. Și totuși nu mi-a spus numele celor ce se cereau, ci mi-a adăogat că în consistoriu are să fie discuție, fiind ca arbitru pietatea vóstră. La care lucru răspund după cum socotesc, cu competență. Și nimeni nu trebuie să mă judece îndrăsneț, când susțin că tatăl tfeu de augustă memorie, nu numai c'a răspuns prin cuvânt, dar chiar a sântit prin legile sale, că, în cause de credință și ecleziastice, de orice ordin, acela trebuie să judece, care nici prin funcțiunea sa nu este nepotrivit, și nici prin drept incapabil; și aceste vorbe s'au esplicat: ca preoții să fie judecați de preoți. Ba ce este mai mult, el a voit, ca și cercetarea moravurilor să se refere tot la dreptul episcopal, deși nu-l avea până aci.

Cine decii a răspuns cu obrăsnicie înțelepciunii tale? Acela care doresce, ca tu să fii asemenea părintelui tfeu, sau cel ce voesce să nu fii asemenea? Hotărârea unui așa de mare împărat, a cărui credință și statornicie în mărturisire s'a probat și a cărui înțelepciune se predică de patrie,

1) Hermant, Vie de S. Ambroise, liv. IV, ch. XI, p. 260—263.

care a fost îmbunătățită, nu se stiméază de cât de câți-va ómenî ordinari. Când ai auzit, prea bune împărate, ca în cestiuî de credință laicii să judece pe episcop? Decî, să fim orbiți de lingușire, ca să uităm dreptul proțesc; și ce Dumneșeu mi-a dat, să cred că trebuie să-l dau altora? Dacă episcopul trebuie să învețe de la un laic, ce va urma? Dacă vom cerceta șirul scrierilor sante, sau timpurile vechi, cine nu aprobă, că în cestiuî de credință, șic, episcopii obișnuesc să judece pe împărat, nu împăratul pe episcop? Veî îmbătrâni, cu ajutorul lui Dumneșeu, și atunci veî ști ce trebuie să cugeți d'un episcop, care pune dreptul bisericii sub picioarele laicilor. Tatăl ție, bărbat mai matur șicea: „Nu este datoria mea să judec pe episcop;” înțelepciunea ta șice acum: „Eu trebuie să judec.” El botezat în Christos, se credea că e neapt pentru greutatea unei astfel de judecări; bunătatea ta, care încă nu ești botezat, îți atribuî judecata despre credință, când nu cunoști nici misterele credinții.

Insă ce fel de judecători a ales, putem să ne încredem judecării lor, când se teme să ne dea numele lor? Da! să vie la biserică, dacă sunt judecători, să asculte cu poporul și acesta să alégă pe cine va vrea. E vorba de preotul acestei biserici; ei bine, dacă poporul îl va asculta, va crede că discută mai bine și va urma credinții lui, nu-l voi invidia.

Las la o parte că acum poporul însuși va judeca; nu mai vorbesc că el va întreba despre tatăl Clementiei Tale, nu mai vorbesc că tatăl Clementiei Tale, a promis, că are să fie liniște, dacă fiind ales, aș primi sacerdoțiul. Am creșut cele promise.

Căci, dacă e vorba de consimțimîntul unor streini, acolo să fie episcop, unde sunt cei ce cred că trebuie să i se dea numele de episcop, căci eu nu-l cunosc de episcop și nu știu de unde e.

Unde am hotărât, împărate, cea ce tu însuți ai declarat în judecata ta? Tu însuți ai făcut legi, ca nimeni să nu fie liber a judeca ce-va! Cea ce ai prescriș altora, ai prescriș și pentru tine; căci împăratul dă legi, pe care el cel dintâi trebuie să le pazescă. Decî, vreî să cercetăm, cum încep

cei ce se aleg judecători? Sau vin în contra hotărârii tale, sau de sigur se scusă, că n'au putut să se opună ordinului așa sever și așa hotărât al imperatorului.

Dar acésta este o faptă de preot încăpăținat, nu modest.

Écă, împărate, că deja desființezi o parte din legea ta; dar bine ar fi, ca nu o parte ci întregă! Căci n'ăși vrea ca legea ta să fie mai pre sus de legea lui Dumnezeu. Legea lui Dumnezeu ne-a învățat ce să urmăim, legile umane nu pot să ne învețe acésta. Obişnuesc a înfricoșa pe cei timiđi, nu pot să ne inspire credință.

Cine e acel, care spune prin tóte provinciile, că s'a poruncit, că cel ce va eși înaintea împăratului, are să fie lovit cu sabia; orî cine nu va da templul lui Dumnezeu, îndată va fi ucis? Cine, de altă parte, este, care să pótă, sau singur sau între puțini, să ăică împăratului, nu-ți aprob legea ta? Nu este permis preoților să ăică acésta, e permis laicilor? Și să judece despre credință, acel ce nădăduesc o favóre, sau cel ce se teme de a Vě ofensa?

Apoi eu, — fiind-că legea despre credință hotărâsce ast-fel, — să îndrăsnesc a alege judecători laici, cari fiind-că ș'au ținut credința adevărată, sau sunt proscrisi, sau sunt omorâți? Eu să dau ómeni spre călcarea legii sau pedépsă? Nu este Ambrosiu ast-fel, ca, pentru sine, să înjosescă sacerdoțiul. Nu prețuesce atât viața unuia, cât demnitatea tuturor preoților, după consiliile căroră am scris acestea, și cari mi-au ăis, ca să nu fie cine-va păgân sau judeu, care ar fi ales judecător de Auxențiu, și căroră vom încredința triumful lui Christos. Căci ce le place lor să audă, de cât injuria lui Christos? Ce-î desfătéză pe ei, de cât ca să se nege divinitatea lui Christos? Cu ei negreșit, s'a înțeles bine arianul, care ăice, că Christos e o creatură, cea-ce aprobă în grabă și păgânii și judeii.

Acésta s'a scris în sinodul de la Arimini, și pe drept mă îngrozesc de acel conciliu, urmând hotărârea sinodului din Nicea, de care nici mórtea, nici sabia nu mă va putea despărți. Pe acésta credință și părintele Clementiei Tale, Teodosiu, prea fericitul împărat, a aprobat-o și o urméză.

Acastă credință o ține Galia, Spania și o păzese împreună cu mărturisirea s-tului Duh.

Dacă trebuie să vorbesc, am învățat să vorbesc în biserică, după cum au făcut mai marii mei. Dacă trebuie să discutăm despre credința preoților, acea discuție trebuie să fie după cum s'a făcut sub împăratul Constantin, de scumpă amintire, care n'a dat nici o lege, dar a dat preoților judecată liberă.

Dacă Auxențiu mă chemă la sinod, ca să discute despre credință, (póte să nu fie nevoie să se ostenescă atâția episcopii pentru unul, care chiar înger din cer de ar fi, nu ar trebui preferit păcii bisericii), când voi auzi că se adună sinodul și eu nu voi lipsi. Ridică deci legea, dacă vrei să fie certă.

Aș fi venit, împărate, la consistoriul Clementiei Tale, ca să spun acestea pe față, dacă episcopii m'ar fi lăsat; ei țin: despre credință trebuie a vorbi în biserică în fața poporului.

Și bine ar fi fost, împărate, să nu fi anunțat, ca să mă fi putut duce unde voeam. În toate zilele eșiam și nimeni nu mă păzea. Acum îmi țin preoții: „Nu e mare deosebire: orî voesci s'o lași biserica, orî s'o dai lui, căci dacă o vei lăsa, o vei da.

Și dacă mi-ai spune mai limpede, că nu dai nici de cum biserica arianilor, de bună voe m-ași oferi la judecata pietății tale. Dar dacă eu singur sunt în chestiune, pentru ce s'a poruncit să se invadeze biserica? Să se confirme că biserica nu va avea nici o supărare! Doresc pentru mine să se hotărască după cum se găsesce de cuviință. Deci cu regret află, împărate, că n'am putut veni la consistoriu. Eu n'am învățat să stau în consistoriu de cât pentru tine, și în palat nu pot discuta eu, care nu cercetez secretele palatului și nu le cunosc.

Eu, Ambrosiu, am scris această cărticică prea bunului împărat și prea fericitului August Valentinian.¹⁾“

Câtă înțelepciune se desfășură în această cărticică! Cu cât curaj, cu câtă modestie se purta Ambrosiu, că,

¹⁾ Ep. XXI, ad Valentin., t. IV, p. 271 — 273.

împlinindu-și datoria episcopală, să depărteze feluritele curse ale împăratului și să meargă sigur prin cursele ce i se întindeau.

După ce a trimis cărticica la împărat, Ambrosiu s'a dus în biserică, unde câtă-va vreme, noaptea și ziua, a fost înconjurat de popor foarte numeros, spre a nu fi răpit și ridicat cu forța! Au venit negreșit soldați și au înconjurat biserica, spre a împedeca pe ortodocși de a intra în ea, dar fără a întrebuița violență contra lui Ambrosiu.¹⁾

Pe când toți erau mâhniți, episcopul, pentru a îndepărta plictisela, a pus pe popor să cânte imnele pe care le compusese în onórea s-tei Treimi. Noutatea acestui concert sânt se pare c'a mișcat sufletele tuturor, așa că cei mai mulți au isbucnit în lacrimi; cea ce însuși Ambrosiu mărturisese, dîcînd: „Se dîce, că poporul a fost încântat la cântecul imnelor mele. Nu tăgăduesc acésta. Mare cântec este acesta, de cât care nu e altul mai puternic. Căci ce e mai puternic de cât mărturisirea Treimeii, care în toate zilele se întonează prin vocea poporului întreg!²⁾“

S-tul Augstin naréză, că tot cu acésta ocașiune Ambrosiu întroduse în serviciul divin cântecul alternativ din psalmi în două coruri, unul de bărbați și unul de femei.³⁾ Acest obicei de a cânta antifonic, care era de mult la Greci, Ambrosiu îl organiză după exemplul Grecilor, și-l trecu în toate țerile occidentului.

Între acestea poporul se mângâia prin cetirea și es-plicarea s-tei Scripturii. Mai este unul singur din acele însemnate discursuri, ținute de el, în acel timp, contra lui Auxențiu, despre darea bisericii. În entusiasmul sêu a espus credincioșilor tot șirul faptelor și feluritele lupte urzite de Justina, ce a trebuit să susțină. În acésta cuvîntare, s'a văduț luând, când rolul actorului, când al istoricului și când al oratorului. Nimic nu-l preocupa, de cât să ușureze temerile cetățenilor, căci auđiseră ei, că-i s'a poruncit lui Ambrosiu prin ordin împărătesc, ca să se ducă unde o vrea;

1) Hermant, Vie de S. Amb., liv. IV, ch. XXIII, p. 267—270.

2) Contra Auxentium t. IV, n. 34, p. 279.

3) Baunard, Hist. de S. Amb. liv. V, ch. III, p. 344, nota I. (Aug. Confess. liv. IX, cap. VII.)

și dacă sunt unii, cari vor să-l urmeze, pot să-l urmeze. „Nu vă turburați, amicii mei, dice el, de bună voe nici o dată nu Vă voi părăsi. Eu pot a mă jeli, a geme, a plânge, căci lacrămile sunt armele adevărate ale preotului, și eu nu pot și nici nu trebuie să resist de cât prin plângerile mele; dar a fugi și a lăsa biserica nu o voi face, ca să nu esplice cine-va, c' am făcut acésta de frica unei pedepse mai grele. Sciți și voi înși-vă, că obișnuesc să respect pe împărat, dar nu să-i cedez; sunt gata a suferi chinuri, și nu mă tem de cele ce mi se pregătesc.¹⁾“

Cine ar putea spune mânia și încurcătura Justinei, care vedea atâta putere unită cu atâta umilință. In fine s'a temut de revolta poporului și de iubirea lui pentru Ambrosiu, și de acea oboșită s'a retras din luptă; n'a mai îndrăsnit să-și arate mânia pe față, ci și-a ușurat sufletul prin glume și spirite, ce făcea pe socotéla lui Ambrosiu.²⁾“

7) *A doua ambasadă a S-tului Ambrosiu la Treviri.*

Intre acestea, toate faptele lui Maxim arătau evident că el amenință provinciile Italiei, ca să despoe pe Valentinian de putere. Tendința acésta a lui Maxim reeșea în deajuns dintr'o scrisóre ce trimisese colegului său din occident,—scrisóre care este un cap de operă de viclenie și hipocrisie.³⁾ In acésta scrisóre Maxim se prefăcea că compătimesce pe Valentinian pentru certele din Biserică, că-i recomandă purtarea tatălui său, că apără pe ortodocși și ia apărarea lui Ambrosiu.

„Valentinian, de venerată amintire, tatăl Clementiei Tale, a guvernat imperiul cu credință. Episcopii de atunci erau venerați ca preoți sânti: cum se face, c'aceiași episcopi ađi sunt tratați ca nelegiuți? Nu predică ei ace-

¹⁾ Sermo de basilicis tradendis, t. IV, p. 274, n. 2.

²⁾ Hermant, Vie de S. Amb. liv IV, Ch. XIX, p. 290—295.

³⁾ Scrisórea a descoperit-o Baronius în manuscrisele Vaticanului. Ea e publicată în conciliile de Labbe, t. II, p. 1032. (Bauard, Hist. de S. Amb. liv IV, ch. I, p. 383.)

leași precepte? N'au aceleași mistere? Nu urmăză aceiași doctrină, ce ei profesau în acel timp.¹⁾?

Și dacă sinceritatea motivului scrisorii era îndoișă, amenințarea era clară; afară de acesta amestecarea în afacerile Italiei, felul sumeț de a sfătui pe Valentinian și de a-l învăța arta de a governa, spunea în deajuns Justinei, că acela care se amesteca în afacerile politice ale țerei, nu va întârzia a se face stăpân pe ea.

Trebuia, așa dară, a căuta mijlocele de a-l opri. Ambrosiu era singurul om respectat de tiran și pe care nu-l înfricoșa; de acea Justina fu silită a cere din nou intervenirea sa. Episcopul uitând totul afară de datoria, patria și Dumnezeuul său, plecă îndată după botezul lui Augustin, după Paști, în anul 387. „A doua oră m'am dus în Galia, spunea mai târziu lui Valentinian. Am făcut acesta cu multă plăcere, mai întâi spre a Vă mântui, apoi spre a trata pace și în fine pentru pietatea cu care cereași rămășițele fratelui tău..²⁾”

Mersul delegațiunii îl descrie Ambrosiu însuși într-o scrisoare, începând de la sosirea la Treviri, când, fiind condus de Galican, prefectul cameral, a intrat la Maxim în consistoriu, spunând apoi ce a vorbit cu tiranul, cum s'a scusat pe sine și pe Bauton de acușațiunii și cum a cerut rămășițele lui Grațian, spre a le înmormânta și în fine pentru ce i s'a poruncit să se întorcă imediat.

Pe când se întorcea, după drum, a trimis lui Valentinian această epistolă și a socotit că trebuie adăogată și espunerea delegațiunei, „ca să nu introducă cine-va în ea lucruri neadevărate, mai înainte de înapoarea mea!³⁾“ „Salutare, împărate, scrie Ambrosiu la finele scrisorii și fii mai pregătit contra omului, care acopere războiul sub aripele păcii⁴⁾“

Evenimentele au probat prudența și spiritul pătrunzător al lui Ambrosiu, căci sirianul Domnio, însărcinat câte-

1) Idem, p. 384 (Labbe, conc. t. II, p. 1031.)

2) Baunard, Hist. de S. Amb., liv. IV, ch. I, nota 3, p. 385. (De obitu Valent. n. 28.)

3) Ep. XXIV, ad Valent, t. IV, p. 288, n. I.

4) Idem, p. 290, n. 13 — Baunard, liv. IV, ch. I, p. 394.

va țile în urmă a merge la Maxim, ca să repare imprudențele episcopului și să trateze despre pace, curtea a fost înșelată, de óre-ce tîranul din acéstă nouă misiune înțelese că curtea era fricósa și decî slabă, și că ast-fel era momentul de a merge în Italia.

Pentru a-și deschide porțile, el oferi împăratului trupe auxiliare destinate a respinge invasiunea barbarilor intrați în Panonia și lui Domnio chiar îi încredință lingușitórea misiune de a le conduce. Tîranul însă s'a luat după el în grabă și fără nici o opozițiune a intrat în Italia; în fugă s'a îndreptat spre Aquilea, ca să pună mîna pe neașteptate pe Valentinian, dar și tînerul împărat, suindu-se într-o navă a venit la Tesalonic și s'a pus pază lui Teodosiu. Maxim a devastat Italia¹⁾, Claterna, Bononia, Reggium, Mutina, Placentia, și cari, dacã trebuie să credem pe Ambrosiu, au fost prefăcute în ruină²⁾. Deși Maxim amenințase fórte rău pe Ambrosiu, totuși, după cum se pare, nu i-a făcut nici un rău. Până și la cei răi și perversi, virtutea se face demnă de respectat!

8) Mórtea lui Maxim.

Se pare că norocul n'a favorizat mult pe tîran : după cum acele stele sclipiciose, care nóptea cu o lumină sinistră înspăimântă pe agricultor și îndată se împrăștie în întunec, tot așa de iute și Maxim a fost răpit de pe pămînt. Căci Teodosiu a trecut în Italia cu Valentinian, a învins pe tîran și prindéndu-l în Aquilea l-a omorât cu sabia³⁾.

Ambrosiu, care se bucura de mare favóre înaintea lui Teodosiu, șî-a îndeplinit datoria obișnuită, ș-a adus pe împărat la bunătate, după cum însuși a mărturisit: „Sunt dator bine facerilor tale prin care, după cererea mea, ai liberat pe fórte mulți din exil, din carcere și de la chinurile mortale.⁴⁾“

1) Hermant, Vie de S. Amb., liv. V, ch IV, p. 315—318.

2) Ep, XXXIX ad Faustinum, t. IV, p. 324.

3) Hermant, Vie de S. Amb., liv. V, ch. X, p 331—333.

4) Ep. XL, ad. Theod., t. IV, p. 330, n. 25.

Soérate avea un demon, prin care era dus spre bine și se înspăimânta de rău; Numa avea pe Egeria, care-î dicta legile cele mai înțelepte și a pus bazele imperiului roman; și pe Ambrosiu îl poți numi geniul lui Teodosiu, după inspirațiunea căruia, împăratul tot-d'auna s'a încercat să apere dreptatea, pacea și adevărul.

9) *Măcelul Tesalonicenilor și penitența lui Teodosiu.*

Tesalonicul era unul din cele mai însemnate orașe ale Europei orientale. El nu era numai metropola Macedoniei, dar porunca încă la mai multe provincii ale prefecturii Iliriei.

Acel care-l administra atunci era un om curajos și virtuos, numit Botheric, prieten a lui Teodosiu. În cursul anului 390, Botheric, spre a sărbători victoria împăratului Teodosiu asupra tiranului Maxim, dedese sărbători strălucite în care poporul căpătase mare plăcere de un vizitiu al cercului, care escela prin arta sa¹). Acest nenorocit din cauza moravurilor sale stricate, fiind aruncat în închisore de Botheric, poporul fușturatic din Tesalonic a făcut o mare răscolă, aruncându-se armați asupra palatului lui Botheric. În răscolă au fost omorâți Botheric și câți-va alți comandanți militari. Despre acésta aflând Teodosiu s'a aprins de o mânie dréptă și legitimă, dar Ambrosiu s'a grăbit să implore ertarea acestei nenorocite cetăți. Cu atâta pietate și cu atâta constanță a stăruit pe lângă Teodosiu, în cât împăratul a promis că injuria va fi ertată. Scim însă că Teodosiu a fost învins de sfaturile curtenilor, de cătră cari se dicea, că fapta acésta are să fie exemplul cel mai periculos, dacă are să rămăe nepedepsită o răscolă de acest fel; și de aceea, cetățenii Tesaloniceni, au fost crunt pedepsiți și în mari chinuri omorâți. Scim chiar că Ambrosiu a luat partea dreptății violate și umanității vătămate și s'a opus lui Teodosiu. Dar temându-se, ca nu cum-va, răpit de prima emoțiune, să nu jignescă venerațiunea datorită împăratului, îndată ce a aflat că Teodosiu are să vie la Mediolan, s'a retras la țéră și

¹) Baunard, Hist. de S. Amb., liv. IV, ch. IV, p. 440.

nu i-a eșit înainte, ca de obicei, la intrarea în oraș. De acolo i-a scris lui Teodosiu cu propria sa mână, ca să nu scie nimeni de epistola, pe care citind-o, nu putem destul să ne mirăm cu câtă dibăcie și cu cât foc a aranjat Ambrosiu toate, ca să înfrângă, să mlădie și să străpungă sufletul împăratului.¹⁾ Răsbunând dreptatea violată, întrebunțază cuvinte, care transpiră iubire și respect cătră cel pe care-l certy: „Te iubesc, țice el, imi ești drag, te urmăresc în rugăciunile mele. Dacă crești, află cele ce-ți spun; dacă nu, ertă ce fac, căci pun înainte pe Dumnezeu.”²⁾

Oare stilul acesta nu arată pe episcopul și dă pe față pe amicul ?

Scim că Teodosiu, condus de mândrie, a intrat în biserică; dar în portie de o dată se presintă Ambrosiu, oprindu-l de a intra; căruia împăratul singur îi răspunde: „nu voi intra în templu, spre a-l profana, eu nu cer de cât un lucru: a fi deslegat de păcatele mele; reamintiți-vă înțelepciunea Stăpânului nostru al tuturor, nu-mi închideți pórtă, pe care Domnul a deschis-o tuturor penitenților.

Și care e căința ta, întrebă Ambrosiu pentru o crimă așa de mare? Ce vei face, spre a scăpa de acest rău?

Pe tine te privesc, a țis Teodosiu, de a-mi arăta vindecarea și a mi-o dicta, și pe mine de a o primi.”³⁾

Ne mirăm de Cicerone, când la ușile senatului amenință pe Catilina, inimicul republicei și vrăjmașul legilor și al păcii; nu trebuie óre să ne excite mai multă admirațiune Ambrosiu, care a oprit la ușa templului pe un împărat și nu un cetățen, pe Teodosiu și nu pe Catilina, fiind-că călcase drepturile umanității?

Impăratul, a dat de exemplu greșela lui David, ca să se scuse; căruia episcopul i-a răspuns: „Pe care l-ai imitat greșind, imiteză-l făcend penitență!”⁴⁾

Scim că în fine leul s'a făcut miel, a desbrăcat mândria și cruđimea ca să se supună penitenții publice; pe care implinind-o, Biserica și imperiul au admirat așa mo-

1) Ep. LI, ad. Theod. t. IV, p. 357.

2) Idem p. 360, n. 17.

3) Baunard. Hist. de S. Amb. liv. IV, ch. VI, p. 451, nota 1. (Theodoret, Hist. Eccles. lib. V.)

4) S. Paulin., De vita Amb., t I, n 24

del de umilință. Neținând seamă de rugăciunile lui Rufin, Ambrosiu n'a voit să micșoreze pedeapsa împăratului, și l-a primit în biserică în ziua Nascerii Domnului, ca și pe un vinovat penitent. Teodosiu cel crud, nedrept, violent, n'a refuzat să-și plece genunchele înaintea celui ce purta insignele dreptății și blândeții ¹⁾).

10) *Ambrosiu cere de la Teodosiu legea pentru amânarea executării pedepsei cu moarte.*

Ambrosiu urmărind tot-d'auna și pretutindenți dreptatea și umanitatea, ceruse de la Teodosiu, înainte de a fi ertat, o lege, care să oprască a se pedepsi imediat cu moartea un vinovat, ci să treacă de la ziua condamnării până la executare 30 zile. Episcopul ceruse acesta, ca nu cum-va împărații, orbiți de mânie și violență, să pedepsescă cu moartea pe aceia a căror pricină nu e bine cunoscută. Ast-fel sună legea dată după inspirațiunea lui Ambrosiu: „Dacă contra obiceiului nostru, am poruncit o pedeapsă mai aspră asupra cui-va, pentru cercetarea cauzei, nu voim să suferim îndată pedeapsa, sau să-și primescă sentința, ci 30 de zile sorta lor să rămăie în suspendare; vinovații negreșiți să fie luați, să se lege și să se păzescă cu îngrijire de gardă ²⁾“.

De mare trecere decît se bucura episcopul Mediolanului în fața împăratului. Mai fericit de cît Constantin, căruia îi lipsise acel protector, Teodosiu vesel și cu încredere se îndrepta după cuvintele lui Ambrosiu.

11) *Ambrosiu conduce pe Valentinian și plînge moartea lui.*

Valentinian convingându-se că mama sa Justina avusese minte perversă, iubia și venera pe episcopul Mediolanului, numindu-l părinte și pe sine fiul lui; de el fusese educat și pe el îl dorea, să-l aibă cărmuitorul faptelor sale și învățător în totă viața sa ³⁾.

¹⁾ Hermant, Vie de S. Amb., liv. VI, ch. XV, p. 421—422.

²⁾ Cod. Theod., lib. IX, tit. XI, XII'.

³⁾ Hermant, Vie de S. Amb., liv. VII, ch. X, p. 459 etc.

Cei cari se distingeau prin demnități și erau cei mai onorați între curtenii, imitând pe stăpânul lor, respectau foarte mult pe Ambrosiu. Intre ei Rufin ¹⁾, de origină gal, prieten al lui Teodosiu, care-l făcuse magistrul oficiilor, numia pe Ambrosiu amic. Și Arbogaste, care avea să jöce în occident un rol tragic, se mândrea de amiciția lui Ambrosiu și adese-orii se lăuda, c'a mâncat cu episcopul. Nu a primit în acea prietenie, pe cei cari, rupënd pacea și unirea, trebuia să reînoscă crimele lui Maxim ²⁾.

Teodosiu plecând în orient lăsase pe Valentinian întărit în stăpânirea statelor tatălui său, sub paza a doi consilieri: Ambrosiu pentru afacerile religioase și politice și contele Arbogaste pentru comandarea armatelor ³⁾. Acesta, de națiune gal, prin propriile sale merite își câștigase renume. Imagina lui orii cât de felurit au umbrît-o scriitorii, este un bărbat însemnat, dacă dăm creșământ unora. Intre militari se bucura de cea mai mare autoritate, de care a abusat ca să omöre, puțin mai târziu pe Valentinian. Acesta, vëdënd că popularitatea și autoritatea lui Arbogaste prea a crescut, se hotărî în cele din urmă să guverneze prin el însuși, care lucru irită pe tiran. Bănuind că împăratul se încuraja în purtarea sa, prin consiliile lui Ambrosiu. Arbogaste, hotărî în mod viclen pe împărat, de a merge cu el în Galia transalpină, ca pe de o parte, să-l sustragă de la protecțiunea episcopului; iar pe de alta, de a-l face să sufere o tiranie fără control, de öre-ce armata de acolo era cu totul devotată inamicului său ⁴⁾.

Intre acestea s'a lățit vestea de o dată în Italia despre invasiunea Barbarilor, și fiind-că toți își vedeau în pericol averea și viața, prefectul și magistrul au rugat pe Ambrosiu să se ducă la împărat, care se găsea în palatul prefectorial din Viena și să-l înduplece ca să dea ajutor acestei regiuni la întörcerea sa. Pe lângă acesta și împăratul scrisese episcopului mai multe scrisori, ca să vie și să-l găsească în Galia. Episcopul când voia să îndeplinească această însărcinare, primi

1) Ep. LII, ad Tatianum, t. IV, p. 360

2) Hermant, Vie de S. Amb., liv. VII, ch. XII.

3) Baunard, Hist. de S. Amb., liv. VIII, ch. I, p. 519

4) Idem, idem, p. 522.

la Mediolan noutatea că Valentinian va sosi în curând : „Îmi petrec zilele, dicea episcopul, cetind itinerarul venirii tale, când écă primesc o scrisóre, ca să viu fără întârziere, fiind-că ai vrea, să mă aibi pe mine de garant al credinței tale în fața tovarășului tău. Óre m'am opus eu ? Óre am întârziat ? Se adaogă acolo, ca să mă grăbesc cât mai iute și să nu socotesc că cauza drumului meu este sinodul episcopilor Galiei, ci ca tu însuși să te botezi ¹⁾“ La aceste cuvinte Ambrosiu s'a turburat și îndată a plecat. „Treceam vírfurile Alpilor, după cum însuși spune, și écă un vestitor îmi spune știrea amară pentru mine și pentru toți, despre mórtea împăratului..... M'am întors înapoi și m'am spălat în lacrămile mele. O Biserică! Fuseși lovită, dicea, plângënd și jelindu-se, preste un obraz, când perdeai pe Grațian, ai fost și pe cel-alt, când ți s'a răpit Valentinian ²⁾“.

Nu mult după acea, împăratul, găsit mort prin sugrumare, din ordinul lui Arbogaste, Sâmbătă 15 Mai 392, a fost adus la Mediolan ³⁾. Pe când Ambrosiu făcea pregătirile pentru înmormântarea lui, după porunca lui Teodosiu, a primit din partea acestuia o scrisóre, prin care lua parte la durerea ce încerca imperiul. La care epistolă Ambrosiu răspundënd, scria acestea : „Plâng, o mărturisesc, cu o durere amară, nu numai pentru că Valentinian a murit în vîrstă nematură, dar și pentru că, de și neîntărit în credință, după învățăturile tale, prinsese așa de mare pietate cătră Dumnezeuul nostru și cătră mine arăta atăta afecțiune în cât, pe cel ce-l persecuta înainte, acum il iubea ; pe care-l numea înainte vrăjmaș, acum il considera *ca părinte* ⁴⁾.

Făcëndu-se preparativele pentru înmormântare, și avënd și consimțimëndul lui Teodosiu, Ambrosiu i-a făcut serviciul funebru fórte strălucit și i-a ținut și o cuvëntare funebră ⁵⁾, fiind de față numai două surori ale lui Valentinian : Justa și Grata ⁶⁾, de óre-ce a treia soră, Galla, soția împăratului Teo-

¹⁾ De obitu Valent., n. 25, t. IV, p. 181.

²⁾ Idem, p. 181 și 178, n. 26 și 6.

³⁾ Baunard, Hist. de S. Amb., liv. VIII, ch. I, p. 525 și 527.

⁴⁾ Ep. LIII, ad. Theod. t. IV, p. 360 și 361, n. 2 și 6.

⁵⁾ De obitu Valent. Consolatio, t. IV, p. 177.

⁶⁾ Baunard, Hist. de S. Amb., liv. VIII, ch. II, p. 536.

dosiu, nu venise de la Constantinople fiind bolnavă¹⁾. Pióse, dulci și foarte atingătoare cuvinte a pronunțat atunci Ambrosiu, care mărturisesc unirea intimă între venerabilul episcop și între frații împărați, căci dicea: „Dómnne, nu mă despărți după mórte, de acei pe care î-am iubit foarte mult în viață. Dómnne, te rog, ca, unde voi fi eu să fie și ei cu mine, ca să mă bucur și acolo de unirea lor vecinică, fiind-că aci n'am putut să am cu ei unire mai îndelungată²⁾».

12) *Ambrosiu față de Arbogaste și Eugeniu.*

După mórtea lui Valentinian, devine stăpân pe situațiune Arbogaste. Totuși, acesta fiind depărtat de tron, prin origina sa barbară și prin bănuelile foarte drepte, că mórtea tragică a lui Valentinian se atribuia lui, a aruncat domnia pe spina-re a lui Eugeniu, retor obscur, cu desăvârșire necunoscător în arta de a governa, dar mai potrivit, de a fi unelta generalului Arbogaste, căruia nu-î refusa nimic, fiind-că îi datora totul. Eugeniu cunoscând pe Ambrosiu, îi scrie despre onórea ce i s'a făcut, însă Ambrosiu nu l-a învrednicit de răspuns³⁾. Arbogaste negreșit, în tot-d'auna se lăuda de amicitia cu Ambrosiu ; și faima, care aduse la episcopul Mediolanului pe nisce Perși, iluștri prin nascere și demnitate, răspândise laudele aceluiași episcop și la barbari⁴⁾. După ce făcuse pace Arbogaste cu Francii și era la ospēțul oferit de ei, l-au întrebat dacă scie pe Ambrosiu. A răspuns că-l cunósce, că e iubit de el și dese-orí obicínuesce a se ospăta împreună cu el, când i s'a dis: „De aceea învingi, tovarășe, fiind-că esci iubit de acel bărbat, care dice sórelui, stăi, și stă“. Acesta a aflat-o Paulin de la un tînér foarte religios, care în timpul când vorbeau aceștia, servea cu vin pe Arbogaste⁵⁾.

Ambrosiu nu răspunsese lui Eugeniu la începutul domniei, când i-a scris, dar în urmă, fiind-că avea să încredințeze

1) Idem p 27.

2) De obitu Valent., t. IV, p. 189. n. 80.

3) Baunard, Hist. de S. Ambroise, liv. VIII, ch II, p. 530.

4) S. Paulin. De vita Amb., t. I, p. 25.

5) Idem, 30.

împăratului partea celor săraci, i-a făcut o scrisoare, ȳicȳnd: „Cȳnd datorია m'a silit, ȳi-am scris, ȳn favorul celor ce se ȳngrijeau de ei, ca sȳ'ȳ arȳt, cȳ ȳn cestiunile divine, am o temere dreptȳ 1)“. Auȳind ȳnsȳ Ambrosiu cȳ Eugeniu ȳmpreunȳ cu Arbogaste au trecut Alpii ȳi cȳ ȳn scurt timp au sȳ vie la Mediolan, s'a retras imediat din oraș, ca sȳ nu sufere privirea ȳmenilor sceleraȳi, ȳi pare verosimil c'a oprit clericii sȳi, ca sȳ nu se amestece ȳn societatea tiranului. Paulin narȳzȳ: „Darurile ȳmpȳratului, care fȳcuse sacrilegiu, se respingeau de la biserica, ȳi nu-ȳ dȳdea voe sȳ se rȳge cu biserica ȳn comun 2)“. De acea Arbogaste ȳi pȳgȳnul Flavian, prefectul pretoriului, amic cu Arbogaste, s'au mȳnȳiat fȳrte, ȳn cȳt au ameninȳat, cȳnd au eșit din Mediolan, cȳ, atunci cȳnd se vor ȳntȳrce victorioșȳ, au sȳ facȳ grajd ȳn biserica din Mediolan, ȳi pe clericii ȳi vor trece prin ascuȳitul sȳbiei.

Dupȳ ce Eugeniu a eșit din Mediolan, Ambrosiu s'a ȳntors ȳn oraș, puȳin ȳngrijindu-se de ameninȳȳrile tiranilor, cȳci scia, cȳ: „Cel ce locuesce ȳn ajutorul celui prea ȳnalt, sub protecȳiunea Dumneȳdeului Cerului va sta 3)“.

13) *Teodosiu ȳnvinge pe Eugeniu ȳi Arbogaste ȳi Ambrosiu scapȳ pe ȳnvinsȳ.*

Tiranilor nu le-a succes ameninȳarea ce au fȳcut, cȳci sprijinul ceresc nu i-a lipsit luȳ Teodosiu, care lupta pentru dreptate ȳi credinȳȳ, ȳi ȳiind ȳvinsȳ ȳi perduȳi, Arbogaste ȳi Eugeniu, a repurtat el o victorie, care este cea mai cȳntatȳ de contimporani. Primul atac s'a ȳntȳplat ȳn șesurile Aquileii, la 5 Septembrie 394 4). Armata luȳ Eugeniu avea simbȳlele pȳgȳne, iar cea a luȳ Teodosiu semnul crucii. ȳn prima ȳi victoria rȳmȳind nehotȳritȳ lupta ȳncepu a doua ȳi cu o nouȳ furie; iar Teodosiu vȳȳndu-șȳ armata aprȳpe de a fi prinsȳ ȳntr'o strimȳore, spune Ambrosiu, a sȳrit de pe cal, s'a arun-

1) Ep. LVII, ad Eug. imp., t. IV, p. 366, n. 12.

2) S. Paulin. De vita Amb., 25, t. I.

3) Psalm. XC, v. I.

4) Bannard, Hist. de S. Amb., liv. VIII, ch. II, p. 554 ȳi 555.

cat înaintea colónei amenințate și a strigat: „Unde-î Dumneșul lui Teodosiu! 1)“.

Indată se schimbă sórta resbelului, un vânt înfricoșat se ridică și lovesce drept în față pe soldații lui Arbogaste. Orbiți de vânt și ne mai putând îndrepta săgețile lor, care se întorceau contră-le, soldații lui Eugeniu s'au predat învingătorului. Eugeniu a fost tăiat în bucăți de soldați, înainte de a fi pronunțată sentința morții de Teodosiu; iar Arbogaste fugind în munți s'a sinucis. Acesta fu ultima și a păgânismului.

Teodosiu imediat i-a făcut cunoscut lui Ambrosiu victoria, trimetându-î scrisóre, și rugându-l să mulțumescă lui Dumneșeu, pentru succesul așa început. Ambrosiu a împlinit dorințele Cesarului, cu cea mai mare bucurie, și-î face acesta cunoscut lui Teodosiu, dicând: „Epistola pietății tale am pus-o pe altar, am luat-o cu mâna când aduceam sacrificiul, ca credința să vorbească prin vocea mea, ca soldații lui August să-și îndeplinescă datoria ofertei sacerdotale 2)“.

Apoi după obicei și datorie, îndemnă pe împărat la blân-dețe: „Iartă, dice el, mai ales pe cei ce n'au greșit înainte 3)“. Insuși a scris împăratului, pentru câți-va nenorociți, cari au fugit, cerând ertare „la mama pietății tale, la Biserică; ale căror lacrimi, nu le am putut suporta, ca să nu previn, prin rugăciunile mele, sosirea înțelepciunii tale 4)“. Și nemulțămît numai cu atât, Ambrosiu s'a dus la Aquilea, după mărturisirea lui Paulin, ca să se róge pentru aceia, a căror ertare a dobândit-o lesne 5), fiind că însuși împăratul creștin mărturisea c'a fost scăpat prin rugăciunile lui.

14) *Mórtea lui Teodosiu și cuvântarea funebră a lui Ambrosiu.*

Abia două ani au trecut după acesta, când Ambrosiu a fost isbit de o durere amară, căci, Teodosiu, pe care-l privea

1) Idem. (De obitu Theod., n. 7, p. 191).

2) Ep. LXII, ad Theod., t. IV, n. 5, p. 371.

3) Idem ad finem, n. 7, p. 372.

4) Idem, n. 3, p. 372.

5) S. Paulinus, De vita Amb., 31.

ca stâlpul bisericii și al imperiului și foarte intim al său, a murit la 17 Ianuarie 395. „Am iubit, țice el, pe bărbatul, care în ultimele momente, cu ultima suflare mă căuta 1)“.

Înainte de a se duce corpul împăratului la Constantinople, Ambrosiu a îngrijit ca să fie ornat cu o pompă solemnă în biserica Mediolanului. La serviciul funebru al lui Teodosiu era și fiul său Onoriu, și, în aușul acestuia, episcopul a ținut o cuvântare, când corpul a fost așezat înaintea altarului, lăudându-și viața, meritele și gloria sa, nefiind nevoie de ajutorul elocinții, căci faptele însăși vorbeau.

Înainte de a muri, Teodosiu a împărțit imperiul între cei două fii ai săi: Arcadiu preste Orient și Onoriu preste Occident.

15) Mórtea S-tului Ambrosiu.

Îndată după mórtea lui Teodosiu, Ambrosiu însuși a căduț într'o slăbiciune, care peste două ani i-a causat mórtea. Pe când se afla în pat, se țice că, Stilicone, generalul și protectorul împăratului Onoriu, a țis, că, după retragerea din corp, a unui așa de mare bărbat, peirea amenința Italia. De aceea, adunând pe nobilii din Mediolan, pe care îi scia că sunt iubiți de episcop, i-a povățuit să se ducă la Ambrosiu și să-l sfătuiască, ca să cêră de la Dumnezeu, prelungirea vieții sale. Aușind acestea, a răspuns: „N'am trăit între voi, ca să vă fie rușine că trăesc; și nu mă tem de mórte, fiind-că avem Domn bun 2)“.

Lângă patul lui Ambrosiu, când era aprópe d'a expira, se găseau preoții și diaconii bisericeii sale. Bassian, episcopul de Lodi, era asemenea de față cu Honorat de Verceil, consacrat de curând de Ambrosiu. Simplician nu-l părăsea și Marcellina se încerca, prin rugăciunile și îngrijirile ei de a reține sufletul fratelui său, pe care totuși îl perdu 3).

S-tul Ambrosiu muri în nóptea de 3 spre 4 Aprilie 397, în Vinerea cea mare, în al XXIII-lea an al episcopatului său,

1) Baunard, Hist. de S. Amb., liv. VIII, p. 562. De obitu Valent., t. IV, p. 195.

2) S. Paulinus, De vita Amb., 45, t. I,

3) Baunard, Hist. de S. Amb., liv. IX, ch. II, p. 594.

sub consulatul lui Flavius Caesarius și al lui Nonius Atticus, fiind episcop la Roma, Siriciu.

Sâmbătă dimineața, corpul fu transportat în biserica mare, unde o mulțime fără număr venea a-l venera; iar Duminică, în ziua de Paști, după săvârșirea santei Liturgii, corpul fu transportat din biserica mare în biserica Ambrosiană și înmormântat sub altarul acestei biserici, după dorința s-tului episcop ¹⁾.

Totă lumea, fără deosebire de ranguri, sex și etate, se grămădea, spre a-l vedea pentru ultima oră. „Iudeii și păgânii se amestecau cu creștinii; toți manifestau viu sentimentele lor de durere și recunoștință ²⁾.”

Mărtea lui Ambrosiu fu un doliu pentru totă Biserica creștină; ea-l regretă amar; iar ați admiră pe acel bărbat, care, cu puteri nesfârșite și suflet neobosit, a condus pe împărați la pace, dreptate, bunătate și adevăr.

Capitolul V.

Purtarea S-tului Ambrosiu față de poporul încredințat lui.

1) Modestia și generositatea lui Ambrosiu.

Atât de mare era modestia lui Ambrosiu, în cât nu înțelegea cum poporul din Mediolan îl alesese episcop cu consimțământul unanim; și în tot-d'auna se mira că el cu unanimitate a fost numit de către credincioși părinte și învățător. De aceea, adese-orî se plânge de puterea ce i s'a încredințat prin această alegere: odată „că fugind i s'a încredințat sarcina sacerdoțiului ³⁾”; altă dată se plânge „că a fost răpit de la tribunale și de la funcțiunile administrative la sacerdoțiu ⁴⁾”. Altă dată însă spune: „Se va dice, iacă acela, care n'a fost hră-

¹⁾ Idem, p. 595.

²⁾ Idem, p. 596.

³⁾ De off. minist., lib. I, cap. I, t. III, n. 2, p. 137.

⁴⁾ Idem, n. 3, p. 138.

nit în sânul bisericii, neînblândit de copil, ci răpit de la tribunale, luat de la vanitățile acestei lumi, de la glasul de procurator, s'a modulat pentru cântul psalmistului ¹⁾“.

Părăsind toate și împărțind aurul și argintul la săraci și fiind cu modul acesta liber de grijile pămâtesci, și-a îndreptat totă mintea și grija, spre a pascе și învăța turma sa. S'a silit să stărpescă vițiile și să îndrumeze poporul spre virtute, și n'a cruțat nici viața, nici învățătura, spre a aprinde în toți iubirea de dreptate, adevăr și unire. Poporul aflase generositatea fără margini a episcopului, și fie-care se apropia de el, ca de autorul păcii și fântâna mângâerii. Era reținut de salutarile continue ale celor ce-și încredințau afacerile lor episcopului. Unii participau la bani ce împărțea, unii-i cereau sfaturi, alții ertare sau ajutor, sau îl chemau ca protector. Nimeniu nu i se închidea ușa, toți intrau în libertate și nu era nevoie, ca să conducă pe cel ce intra. Casa lui părea că este a orî și cui, și acolo săracii găseau ajutor în lipsă, nenorociții liman după naufragiu, cei întristați mîngâere, în fine toți credincioșii modelul virtuții și al curăteniei ²⁾.

2) *Ambrosiu intervine în favorul peregrinilor.*

În anul 383, când Roma cunstrânsă de o fomete cumplită s'afla în cea mai mare strîmtorare, s'a dat un decret, ca streinii să fie alungați din cetate, ca să se împartă poporul ajutoare mai mari. De această dispozițiune, chiar păgânii s'au supărat, mai ales Symac, Libaniu și A. Marcelin; iar Ambrosiu nu și-a stăpânit indignațiunea sa, ci, biciuind în libertate o astfel de cruțime, scria: „Ceî ce alungă pe peregrini din oraș, nu trebuie nici de cum aprobați. Îi gonesc atunci când trebuie să-i ajute; tuturor le tăgăduesc născerile, îi opresc de a trăi în căsătoria deja făcută; cu ceî ce au avut drepturi comune, cu aceia nu voesc să împartă ajutoarele la timp de nevoie. Ferele nu gonesc pe fere și omul alungă pe om³⁾“.

Apoi laudă pietatea unui prefect roman, „care, când era deja

¹⁾ De paenitentia, lib. II, cap. VIII, n. 72, t. IV, p. 414.

²⁾ Herrant, vie de S. Amb., liv. IX, cap. IV, p. 539—542.

³⁾ De off. minist., lib. III, cap. VII, n. 45, t. III, p. 209.

înaintat în etate și orașul suferea de fomete, și se cerea în genere, ca să dea afară din oraș peregrinii, purtând grije mai mare de prefectura urbană, a convocat pe bărbații onorați și mai bogați, a cerut ca să-îi sfătuască, spunându-le, cât de neomenesce este a se scóte peregrinii, a se desbrăca om pe cm. a nega mâncarea celui ce móre de fóme. Și ast-fel nici abondența cetății n'a micșorat și a împărțit și streinilor hrană. Câtă recomandăție a fost acésta pentru bătrân înaintea lui Dumneșeu, câtă glorie înaintea ómenilor! Acesta a probat, că în adevăr este mare, de óre-ce a putut să ăică împăratului, arătând popórele fie-cărei provincii: pe aceștia ți i-am rezervat ție, aceștia trăesc prin bine-facerea senatului, pe aceștia curia ta i-a scăpat de mórte ¹⁾“.

3) *Ambrosiu ține cuvântări înaintea poporului, pentru a-l instrui și dá regule cum trebuie să fie o cuvântare.*

Cel care îngrija de nevoile vremelnice ale popórelor, nu neglija *bunurile spirituale încredințate lui*, pe care, dorind tot-d'auna să le mărască, obișnuia a ține în fie-care Duminecă cuvântare înaintea poporului.

Pe lângă acésta, la sărbători adese-orî venea să împartă poporului ródele elocinții și să instruescă prin învățatură spiritele credincioșilor, adunați de pretutindenea. Era fórte dedat studiului; numai demnitatea episcopală îl distrăgea de la ocupațiune. Dar el care nu înceta de a munci, cruța pe altul cu bună-voință: „Nu cerem tóte, ăice el, și mai ales nóptea, nu voim să-î fie cui-va greu sau să fie supărat ²⁾“.

De mai multe orî s'a plâns că i s'a dat sarcina de a învăța, mai înainte de a fi învățat el însuși; totuși când a trebuit să predice, sprijinit pe talentul său, ajutorat de munca sa, îndată și-a apropiat cunoscința lucrurilor sacre și a sântei Scripturî. Dumneșeu care dedese lui Solomon înțelepciunea, lui Ambrosiu îi dedese erudițiunea, ca mai ușor și mai bine să instruescă pe credincioși.

¹⁾ Idem, n. 46 și 47, p. 209 și 210.

²⁾ Ep. XLVII, Sabino, t. IV, n. 1, p. 352.

Poporul asculta cu atențiune cuvântările lui, fiind-că el avea mare știință și mare talent de a domina spiritele; apoi pe lângă acestea, era împodobit cu facilități și abundență în vorbire; îi desfăta pe credincioșii numai glasul și cuvintele. Dar pare că avea aerul de a desprețui elocința prefăcută, și de aceea întârea prin exemple cele ce învăța, scriind: „Cuvântarea să fie pură, simplă, limpede și înțeleasă, plină de serioșitate și greutate; nu elegantă, afectată, ci cu grație presărată ¹⁾“. Și mai departe, adaugă: „Ce să vorbesc despre voce, socotesc că trebuie să fie cât se poate de simplă și curată; a fi cântăreț, e o însușire naturală, nu însă prefăcută. Să fie cu o pronunțare distinctă și plină de suc viril; ca să evite sunetul aspru și țărănesc, să nu afecteze ritmul scenic, dar să păstreze pe cel mistic ²⁾“.

Nu e de mirare, dacă Ambrosiu, s'a datat artei oratorice, pentru că arta de a stăpâni spiritele era atunci în biserică la acea strălucire, la care era tribuna la Romani. Puteai să zici, că elocința, gonită din Grecia, rătăcită pe mare, amuțită sub imperiu, se refugiase în biserică; și Ambrosiu, abil în arta de a vorbi, și-a câștigat mare trecere înaintea credincioșilor și mare autoritate. Scaunul din Mediolan era o școală, în care ședea episcopul, învățând și predicând credința, cum-pătarea, deșteptarea dreptului, îndemnul la muncă; și nu numai atât, ci se și ocupa să îndrepteze greșelile, să arate adevărul și să desvele de a minți și înșela.

4) *Ambrosiu combate magia.*

Fiind-că mulți diceau, că cunosc viitorul din privirea stelelor și pot prevesti, el a ris de această credință și a ținut o cuvântare, dicând: „Această înțelepciune a acelora se asemănă cu pânza de pănjen, din care, dacă cade un țânțar sau o muscă, nu poate să mai eșă; dar dacă un gen de animale mai tari a trecut prin ea, rupând firele slabe, a și împrăștiat lațurile cele slabe. Așa sunt și povestirile mincinoase ale Chal-

¹⁾ De off. minist., lib. I, Cap. XXIII, No. 101, t. III, p. 154.

²⁾ Idem, Cap. XXIII, p. 154, n. 104.

deilor, în cât cei slabi să le credă, pe cei neserioși să nu-î pôtă supăra cu sensul lor ¹⁾“.

5) *Ambrosiu combate ospetele făcute pe mormintele martirilor.*

Alt obicei rău se afla la Mediolan, asupra căruia și-a îndreptat Ambrosiu tötă elocința sa, și anume: obiceiul ospetelor pe care credincioșii le făceau deasupra mormintelor martirilor. Vorbind despre acest obicei, dicea: „Să bem pentru scăparea armatelor, pentru virtutea tovarășilor, pentru sănătatea fiilor! Și aceste rugăciuni, se crede, că ajung la Dumnezeu, după cum cred, cei ce duc paharele la mormintele martirilor, și beau acolo până séra și nu cred că se pôte auđi într'alt-fel. O nebulie omenescă! Ei socotesc că sacrificiul e beție! Și cred că place beția acelor cari au învățat să înfrângă pasiunea prin post! ²⁾“ Töte puterile și-a pus Ambrosiu, ca să desființeze aceste obiceiuri luate de la păgâni, cari dădeau într'adevăr o probă strălucită, imprimată în neamul omenesc, despre nemurirea sufletului.

6) *Ambrosiu recomandă pacea și unirea și alte virtuți.*

În cuvântările sale Ambrosiu îndemnă pe credincioși la pace și unire: „Să fie între voi pacea, care întrece orice înțelegere. Iubiți-vă unul pe altul. Nimic nu e mai dulce de cât iubirea, nimic mai plăcut de cât pacea ³⁾“.

Recomanda drepturile eterne ale adevărului, dreptății și moralității și formele celor-alte virtuți și le descria ast-fel: „Și curajul care se vede din partea barbarilor în rășboi pentru apărarea celui slab, și a tovarășului de hoți, să fie plin de dreptate și să scie prin ce mijloc să apere și să ajute; să caute momentul oportun, să fie modest și prudent. Și cum-pătarea însăși fără prudentă nu pôte sci esact ce este folo-

¹⁾ Hexameron, lib. IV, Cap. IV, No. 18, p. 49.

²⁾ De Elia et jejunio libro, t. I, cap. XVII, p. 371.

³⁾ De off minist. lib. II, cap. XXX, t. III p. 201.

sitor și să dea după măsură ce e drept; și în toate acestea mărinimia e necesară, și tărie și minte și adese-orî și un corp e necesar, ca să pôta cine-va împlini ce voesce 1)“.

7) *Ambrosiu îndemnă pe bogați la eleimosină și
combate avariția.*

Pe scaunul episcopal ședea ca și la tribunal: muștra pe cei vițioși, îndrepta moravurile rele și cât de nemerit; adesea vorbind despre milă, lua partea săracilor, ca să misce inimile darnice ale bogaților: „Strigă cel sărac înaintea casii tale și nu-l bagî în sémă; strigă omul gol și tu ești îngrijat, cu ce fel de marmură să-ți îmbraci pardoséla ta. Săracul caută bani și n'are; omul cere pâine și calul tîu are aur între dinți. Pe tine te desfătéză podóbele prețioase, când alții n'aũ grâu. Câtă judecată îți ieî, o bogatule! Poporul móre de fóme și tu îți închiđi hambarele tale, poporul plánge și tu te porți în petre scumpe. Nefericit este acela, în puterea căruia stă a scăpa de la mórte sufletele atátor ómenî și n'are voință. Piatra prețiosă a inelului tîu putea scăpa viața unui întreg popor 2)“.

Despre bogăție ast-fel ȃice Ecclesiastul: „E bóla cea mai rea de sub sóre; a păzi bogăția, e spre réul celui ce o are 3)“.

Și de veî întreba: spune-mî, o Ecclesiastule, din ce cauză acéstă bóla e rea? Îți va răspunde: fiind-că speranța avară róde pe mulți și pofta avară e nesățiósă. Bogăția se întinde, nu merge pánă la un punct. Cum póte dormi acela, pe care-l preocupă paza aurului, care se îngrijesce de pagube, care gándesce la câștig, care pune camătă, care numérá casele cu bani? Deci acéstă bóla e rea fiind-că răpescé repausul minții.

De aceste temeri și strămtorări își bate joc Ambrosiu: „Mulți închid aurul lor cu șiruri de uși, dar nu se încred nici zăvórelor, nici incuetórelor; mulți întrebuintéză păzitori, dar obicinuesc a se teme ei însăși de păzitori; mulți dorm cu aurul în grópă; aurul lor fiind sub pămênt, și inima lor e sub

1) De off minist., lib. I, cap. XXVII, t. III, p. 158.

2) De Nabethe libro. cap. XIII, t. I, p. 388.

3) Eccles., cap. V, v. 12.

pământ. Feresce-te decî să nu-ți îngropî și inima de viû ¹⁾“.

Cu drept mustra ast-fel pe avari, căci, scrie Paulin, în viața sa episcopul, „plîngea amar, când vedea că avariția, rădăcina tuturor relelor, împuiază, și nu se pôte micșora, nici cu avere, nici cu neavere; cresce din ce în ce în ómenî, și mai ales în aceia, cari au fost crescuți în averi, așa că la aceia se încuibéză ca cea mai grea bôlă. Acéstă bôlă a prefăcut în Italia totul în réu ²⁾“.

8) *Ambrosiu dă sémă credincioșilor de faptele sale.*

După cum Demostene le vorbea Atenienilor în piață despre îngrijirea patriei și a dat socotélă de împărțirea tesaurului tot ast-fel Ambrosiu povestea faptele sale credincioșilor la rugăciune și le dedia să le aprecieze: „Eu o dată, ȕice el, am fost invidiat, fiind-că am fărâmat vasele mistice, ca să rescumpăr pe captivi, cea ce displăcuse arianilor, și nu atât faptul că displăcuse, cât mai ales căutau să aibă pentru ce să mă critice. Cine însă e așa de crud, fără milă, de fer, căruia să-i displacă, că se rescumpără un om de la mórte, o femeie din desfrânările barbarilor, care sunt mai grele de cât mórtea; tinerile și copilașii de la contactul cu idoli, căroră se închinău de frica morții? Acésta de și n'am făcut-o fără rațiune totuși am creȕut de cuviință, ca să mărturisesc înaintea poporului, că este mult mai folositor ca să îngrijesc, spre a rěscumpăra sufletele Domnului, de cât a păstra aurul. Căci el a trimis pe Apostoli fără bani și a făcut biserici fără bani. Biserica are bani nu ca să-î păstreze, ci ca să vină cu ei în ajutor la nevoi ³⁾“.

9) *Ambrosiu îndémnă la o viață măi bună și dă regule pentru împărțirea eleimosinei.*

În fine Ambrosiu din amvon, ca din cel măi bun loc, dă sfaturî credincioșilor, spre a duce o viață măi bună; pentru

¹⁾ De Iacob et vita beata, lib. II, cap. V, t. I, p. 316, n. 23

²⁾ Paulin., Vita Amb., 41, t. I, XV.

³⁾ De off. minist., lib. II, cap. XXVIII, t. III, p. 199.

acest scop, une-orî înalță demnitatea umană și origina-i divină, alte-orî vorbea de viața nemuritoare și sôrta fôrte de dorit, rezervată fie-căruia, și care se pôte câștiga prin virtuți. Intre virtuți laudă mai ales cele ce privesc folosul societății, ca: misericordia ¹⁾, bună-voința și generositatea, prin care el însuși se distingea. Nu socotea fără calități pe cel care ajungea în lipsă, ci-l învăța să fie cumpătat, ca să nu fie generositatea nefolositoare: „Vor veni, ȃice el, ômeni bogați, vor veni numai spre a rătăci și vor voi a goli hambarele săracilor și a le isprăvi; și, nemulțămiiți cu puțin, cer mai mult, îndreptându-și cererile prin îmbrăcăminte lor, și cer ce e mai bun din ce găsesc, sub pretextul că sunt de viță nobilă...; cei mai mulți se prefac că au datorii. Să se cerceteze adevărul. Se plâng că au fost desbrăcați prin hoție: sau să se încredințeze de nedreptatea ce li s'a făcut, sau să se cerceteze cine sunt înainte de a le da ajutor ²⁾“.

10) *Ambrosiu laudă dreptatea și combate
camăta.*

Și nu era destul că învăța prin elocința sa pe credincioși, ci se silea Ambrosiu a-i instrui și prin scrierile sale, și mai ales în aceea care se numesce „De officiis“ tratéză, într'un stil plăcut și cu abundență, despre tôte cele ce se referă la viața curată, fericită și perfectă.

Dar între cele ce recomandă el poporului, mai ales dreptatea ese în relief, „dreptatea care însoțesce și ține strâns unit némul omenesc ³⁾“, și fiind-că fie-care 'și cheltuesce, la început, propriul său bun, nu e de mirare dacă adesea atacă dreptul altuia. Din acesta se nasc rele, a căror fântână este slăbiciunea; de aceea cu deosebire s'a ocupat Ambrosiu ca să pôta aduce o vindecare acelei bóle. „Mare e strălucirea dreptății, strigă el, care născută mai mult pentru alții, de cât pentru sine, folosesce comunității și societății, ocupă locul cel mai înalt, ca să aibă tôte supuse la judecata sa, aduce ajutor

¹⁾ De off. minist., cap. XV, id., p. 189.

²⁾ Idem, cap. XVI, n. 76 și 77, p. 190.

³⁾ De off. ministr. lib. I, cap. XXVIII, t. III, p. 158, n. 130.

unora, dă bani, nu tăgăduiesce datoriile și-și însușește pericole streine ¹⁾“.

De acea nici odată n'a ascuns ura pe care o avea contra nedreptății și cât de mult se înfricoșa de cei ce apăsau poporul în toate modurile și mai ales de cămătari, despre care vorbește multe, dându-ne moravurile timpului : „Am vădut, ȳice el, pe un s\u0103rac, fiind dus cu for\u0219a, pentru c\u0103, fiind dator, n'avea s\u0103 pl\u0103tesc\u0103; era t\u0103r\u0103t la \u00eenchisore, fiind-c\u0103 lipsea vinul la masa avutului ; fiii s\u0113i sunt du\u015fi la arest, ca s\u0103 p\u00f3t\u0103 la timp primi ped\u0119psa. G\u0103sindu-se din \u00eent\u0103mplare unul care s\u0103-l ajute la nevoie, s\u0103racul s'a \u00eentors acas\u0103 cu ai s\u0113i ; v\u0119\u0119nd \u00eens\u0103, c\u0103 toate i s'au r\u0103pit, c\u0103 lui nu i-au l\u0103sat nimic pentru m\u0103ncare, pl\u00e2ngea de l\u00f3mea copiilor s\u0113i, jelindu-se c\u0103 nu i-a v\u0119ndut mai bine acelaia, care putea s\u0103 le dea s\u0103 m\u0103n\u0103nce. S'a \u00eentors la consiliu \u015fi a luat autorisarea de a-i vinde ²⁾“.

„De c\u0103te ori, ȳice el \u00een alt loc, biciuind acela\u015fi vi\u015fiu, de c\u0103te ori am v\u0119dut, c\u0103 mor\u0219ii sunt \u0219inu\u0219i ca z\u0103log, \u015fi nu li se permite \u00eenmorm\u0103ntarea, p\u00e2n\u0103 ce nu li se pl\u0103tesce dob\u0103nda ? Nu e nici o deosebire \u00eentre pompa funebr\u0103 \u015fi cam\u0103t\u0103, \u00eentre m\u00f3rte \u015fi s\u00f3rt\u0103; cam\u0103ta masch\u0119z\u0103 strig\u0103tul funebru al interesului ³⁾“.

\u00cIn fine el ȳice : „Pop\u00f3rele au c\u0103\u0119dut adese-or\u00ee \u00een cam\u0103t\u0103, \u015fi ac\u0119sta a fost cauza peirei publice ⁴⁾“.

Pentru aceea\u015fi iubire a drept\u0103\u0219ii, \u00eend\u0119mn\u0103 pe popor ca angajamentele s\u0103 r\u0103m\u0103e neatinse \u015fi s\u0103 se \u0162ie f\u0103r\u0103 vre-o abaterere; de acea ȳice el : „Trebue s\u0103 p\u0103stra\u0219i credin\u0219a jur\u0103mintelor depuse, trebue s\u0103 fi\u0219i s\u0103rguitori ⁵⁾“.

Ambrosiu d\u0103duse cel d' \u00eent\u0103i\u00ee exemplu : „V'aduce\u0219i aminte, ȳicea el, de c\u0103te-or\u00ee am suferit atacurile regale pentru jur\u0103mintele v\u0103duvelor \u015fi ale tuturor“.

11) *Ambrosiu d\u0103 regule pentru c\u0103s\u0103torie.*

Ambrosiu da turmei sale \u00eenv\u0119\u0219\u0103turi \u015fi consili\u00ee, spre a forma pe fie-care cet\u0103\u0219en pentru c\u0103s\u0103torie, dup\u0103 loc, n\u0119m \u015fi

¹⁾ Idem, p. 159, n. 136.

²⁾ De Nabuthe libro, cap. V, t. I, p. 380, n. 21.

³⁾ De Tobia libro, cap. X, id. p. 400.

⁴⁾ Ep. XIX, ad Vigilium, t. IV, p. 261, n. 5.

⁵⁾ De off. ministr. lib. II, cap. XXIX, t. III, p. 201.

condițiune. Pe cei ce aveau de gând să se însore, îi sfătuia să ceară de la soțiile lor mai mult virtutea, de cât frumusețea corporală și avere: „Căci nu atât frumusețea femeii, cât virtutea și seriositatea ei încântă pe un bărbat. Cel ce caută dulceta în căsătorie, să nu se căsătorască cu una mai superioară în avere, de cât ar cere nevoile căsătoriei; să nu fie împodobită cu giuvaericele, ci cu calități morale. Adese-orî o femeie supără pe un bărbat, dacă se scie mai de nēm de cât el. Acestea sunt foarte apröpe de mândrie ¹⁾“.

Ingrozesc pe popor de acele căsătorii pe care le făcea o parte dintre credincioși cu necredincioșe, căci dicea el: „Cum pöte să se potrivescă dragostea, dacă diferă credința? Și de acea feresce-te, creștine, de a da fata unui păgân orî unui judeu. Feresce-te de a-ți lua soție, dice, o păgână sau o israelită, sau o altă streină, adică eretică și orî-ce femeie streină de credința ta. Sinceritatea în căsătorie este pentru castitate ²⁾“.

După cum orî-ce societate nu pöte exista fără o unire strânsă și o întărire a acelor părți din care e constituită, tot ast-fel unirea în căsătorie a bărbatului cu femea nu pöte fi tare, dacă nu e unirea, care constă în supunerea femeii și în sincera iubire a bărbatului.

Ambrosiu dice: „Femea să respecte pe bărbat, să nu-ı fie sclavă, să se ofere spre a fi condusă, dar nu cu sila. E nedemnă căsătoria care-ı demnă de muștrare. Bărbatul asemenea să îndrepteze pe femeie, ca un cărmaciü, s'o onoreze ca pe tovarășa vieței sale, s'o facă părtașe ca pe o moștenitoare a grației sale ³⁾“. Ambrosiu poruncesce ca femea să sufere cu răbdare caracterul posomorit al bărbatului și necumpătarea lui și să-l îngădue chiar de ar fi aspru, înșelător, nepoliticos, bețiv, tardiv: „Adam a fost înșelat prin Eva, nu Eva prin Adam. Pe cel care femea l-a chemat la păcat, e drept să și-l ia de conducător, ca să nu mai alunece din cauza ușurătății. I-a plăcut o dată. Nu cum-va trebuie ales de două orî? ⁴⁾ Pe bărbați asemenea îi îndemnă la blândețe și bună-voință către femeii: „Dar chiar tu, bărbate, lasă mândria inimei, asprimea

¹⁾ De Abraham, lib. I, cap. II, n. 6, t. I, p. 134.

²⁾ Idem, cap. IX, t. I, p. 211, n. 84.

³⁾ Ep. LXII, ae Vercellenses, t. IV, p. 38708, n. 1.

⁴⁾ Hexameron, lib. V, Cap. VII, t. I p. 60.

obiceiurilor, când îți ese înainte soția bărbată; înlătură indignațiunea, când draga soție te provocă la dragoste. Nu ești stăpân, ci bărbat; nu ți-ai luat servitoare, ci soție. Cârmaciū a voit Dumnezeu să fii al sexului mai inferior, nu a tot puternic. Intôrce zel pentru zel și iubire pentru iubire 1)“.

12) *Datoriile părinților către copiii lor, după Ambrosiu.*

Apoi a făcut o cuvântare pentru părinți, și-i îndemnă să-și îndeplinescă datoriile către copii; pe mame le sfătuesce ca imitând pe Sara și aducându-și aminte de demnitatea ei, să-și alăpteze copiii: „Acésta e onórea, ca cu propriile lor puteri să-și hrănescă copiii. In fine, pe acei copii obicinuesc să-și iubescă mai mult, pe cari i-a alăptat chiar mamele cu țâțele lor 2)“.

Aspru la critică pe acele cari: „repede înțarcă chiar pe cei ce-î iubesc, sau dacă sunt mai bogate, nu le place să alăpteze. Cele avute chiar, ca să nu-și împartă averea la mai mulți, omóră pe copiii lor proprii chiar în pânțele și cu sucuri omorátore, omóră productele pânțecelui lor, chiar în pânțele; i se ia viața înainte de a i se da 3)“.

Ca să învețe pe copii și pentru ca părinții să-î formeze într'un mod demn, Ambrosiu le-a pus înainte de model pe animale: „Se ȃice că ursóica nutresce cu țitele sale pe puii sėi grosolanı și cu limba-ı fasonéză și-ı face asemenea cu ea.

Nu te miri de o ast-fel de fiară, că-și împlinesce datoria cu atâta sfințenie și că prin pietatea ei își forméză progenitura ?

Ursóica forméză pe puii sėi după chipul sėu, tu nu poți face pe copiii tėi asemenea cu tine? 4)“.

Nu mai puțin Ambrosiu sfătuesce pe părinți, ca să nu aducă în casele lor, din cauza unei iubiri neegale, discuțiunii sau certuri, sau să arate mai multă iubire unui copil saū al-țuia: „Trebuie să vă păziți, ȃice el, ca să nu aveți părere

1) Hexaimeron lib. V, cap. VII, t. I, p. 61.

2) De Abraham, lib. I, cap. VII, n. 63, p. 207.

3) Hexaimeron, lib. V, Cap XVIII, t. I, n. 58, p. 72.

4) Hexaimeron, lib. VI, cap. IV, n. 18, p. 84.

neegală către copii, ca să socotiți că unul trebuie iubit, altul nu; căci de aci se nasc urile frățești, și de cei ordinari se plănuesc crima paricidului. Cu aceeași măsură de pietate să vă arătați către fie-care 1)“.

În alt loc arată Ambrosiu că acesta a fost cauza, pentru care fiii lui Iacob s'au aprins de ură contra fratelui lor Iosef, apoi adaogă: „Ne învățăm cum trebuie să fie iubirea părinților și grația fiilor. E plăcut a iubi pe copii și e prea plăcut a-i iubi mai mult, dar adese-orî iubirea părintescă însuși vătămă pe copii, dacă nu e moderată. Prea marea indulgență strică pe cel iubit, prea marea iubire a unuia singur depărtază pe cei-alți de la iubirea părintescă. Mai mult câștigă un copil care obține iubirea fraților săi. Acesta e cea mai bună întărire a copiilor și cea mai mare moștenire a lor, să-i unescă o iubire egală pe copiii pe care i-a unit o natură egală 2)“.

13) *Datoriile fiilor către părinți, după Ambrosiu.*

Ambrosiu sfătuia și pe copii să păstreze iubirea părinților, respect, îngrijire și supunere și neobosit îndemna pe popor la îndeplinirea cu sântenie a celor poruncite: „Cât învățăm să respectăm pe părinți, când cetim că cel bine cuvântat de tată era bine-cuvântat, și cel blestemat de tată, era blestemat! De aceea a dat Dumnezeu această grație părinților, care să numesce respectul fiilor. Decî prerogativa părinților este disciplina fiilor. Onorează pe tatăl tău, ca să te binecuvinteze. Cinstesce cu piositate pe părinte, pentru favoarea ce-ți arată; nefavorizat, cinstește-l de frică 3)“.

Cum trebuie însă fiii să respecte pe părinți, o lămuresce episcopul în această interpretare a lui Luca: Cinstesce pe tatăl și pe muma ta: „Acesta este primul pas spre pietate, căci acești făcători ți-a voit Dumnezeu. Cinstesce-î cu supunere, ca să nu te expui la dispreț, fiind-că nu trebuie vătămat respectul către părinți prin purtare. . . .

Dar onoarea însemnă nu numai a cinsti, ci și a dăru;

1) De Iacob et vita beata lib. II, cap. II, t. I, p. 512.

2) De Joseph patriarch. libro. cap. II, t. I, p. 326, n. 5.

3) De Benedict. patriarch. libro I, t. I, p. 345, n. 1.

căci onoarea este a respecta pentru merit. Ingrijesce de tatăl tău și de mama ta. Și dacă hrănesci pe mama ta, până acum nu i-ai răsplătit supunerea cu care ea te-a purtat pe tine; nu i-ai răsplătit hrana care ți-a dat-o cu iubirea înfocată de pietate, mulgându-și țîțele pe buzele tale; nu i-ai răsplătit fîomea pe care ea a suferit-o pentru tine, ca să nu mănânce ce-va vătămător pentru tine; să nu bea ce-va ce i-ar strica laptele ¹⁾“.

14) *Datoriile stăpânilor către servitori,*
după Ambrosiu.

Intre credincioși nu toți sunt stăpâni, sunt și servitori, ale căror drepturi nu le neglija Ambrosiu; de aceea îndemna poporul să le plătescă prețul muncii până la un ban: „Nimeni să nu oprască servitorului simbria cuvenită; fiind-că și noi suntem slujitorii Dumneșului nostru și de la el așteptăm răsplata muncii noastre. Și tu negreșit, ori-cine ești, negustorule, dacă tăgăduesci servitorului tău simbria, ție ți se va nega răsplata promisiunilor ceresci ²⁾“.

Același lucru învață Ambrosiu zicînd: „Să nu vatămî pe servul, care lucrăză cu dreptate și nici pe salariatul care-și dă sufletul său; să nu desprețuesci pe cel lipsit, care-și ține viața cu munca sa, și așteptă plata. Căci a tăgădui necesariile datorite lui pentru viață, însemnăză a-l omori ³⁾“.

Prin aceste cuvinte aducea folos acelor cari, deși se bucurau de libertate, totuși se ocupau cu munca.

15) *Datoriile de ospitalitate, după Ambrosiu.*

Ambrosiu n'a uitat nici datoriile de ospitalitate, care obișnuesc a și le acorda reciproc credincioșii, sau cele ce sunt datorî cătră cei streini, căci scria către Vigiliu: „Învață ca ospetele să fie primit de bună voe, nu de nevoe; să nu dea pe față nevoința de ospitalitate, ca, chiar în îndeplinirea os-

¹⁾ Coment. in Lucam, lib. VIII, cap. XVIII, v. 2, p. 97, n. 74 et 75.

²⁾ Ep. XIX. ad Vigilium, t. IV, p. 260, n. 3.

³⁾ De Tobia libro, cap. XXIV, t. I, p. 414, n. 92.

pitalității plăcerea să se strice prin injurie; ci să se practice mai mult prin îndeplinirea datoriilor și printr'un serviciu de umanitate. Nu se cer de la tine daruri avute, ci sacrificii benevole, pline de pace și unire; de ôre-ce sunt mai bune zarzaturile cu prietenie și plăcere, de cât dacă ar împodobi ospățul cu mâncările cele mai alese, dar fără plăcere¹⁾“.

16) *Ambrosiu îngrijesce de virgine.*

Cu tôte că nevoile bisericii îi absorbeau cea mai mare parte din activitatea sa, totuși nu lasă să-i scape diferitele corporațiuni sociale, fără a le da regule cum să se pôrte. El a îngrijit foarte mult de curățenia virginelor și a meritat să fie numit predicatorul virginității²⁾.

De mic crescuse în mijlocul virginelor, dintre care una a fost soră-sa Marcellina și fiind copil a fost educat în mânăstirea virginelor³⁾.

Tôte acestea rămăseseră imprimare în mintea lui tinăra, și devenind mai mare, povestea soră-sei, cuvântarea ținută de episcopul Liberiu, când își-a consacrat lui Dumneșeu virginitatea ei⁴⁾; și scriind despre virgine, Ambrosiu spunea cu pietate și respect despre virtuțile și pocăința soră-sei Marcellina. De la începutul episcopatului, adesea și-a îndreptat cuvântările către acele virgine, din care cuvântări a răsărit atât de multe fructe, în cât însuși n'a putut să nu le spue, de și cu foarte mare modestie: „Vin virgine, spre a se consacra, de la Placenta din Bononia, din Mauritania⁵⁾“.

Aceste cuvântări, redactate în urmă în formă de cărți, le-a pronunțat cu atâta elocință și încordare, în cât el însuși, scusa prea marea veselie și frumusețe a cuvântării și mamele, ca nu cum-va ficele lor — captivate de elocința unui așa de mare învățător, să-și consacre virginitatea lor lui Dumneșeu, — le închideau în case cu îngrijire, spre a nu veni la biserică să-l asculte.

1) Ep. XIX ad Vigilium, t. IV, p. 261, n. 6.

2) Hermant, Vie de S. Ambr., liv. XII, ch. III, IV et V, p. 699. 703, et 709

3) Idem, liv. I, ch. VI, p. 7.

4) Idem, loc. cit.

5) De virginibus, lib. I, cap. XI. t. III, p. 233, n. 58.

17) *Ambrosiu îngrijește de văduve.*

Mult s'a îngrijit Ambrosiu și de văduve¹⁾, între care, mamă-sa era cel mai bun exemplu de văduvie. Meritele și fofloșele acestei vieți, nu o dată le-a predicat, și a probat deseori, că această situațiune e foarte aprópe de cea virginală.

18) *Credința despre aparițiunea lui Ambrosiu la Florența, după mórtea sa.*

Cel ce în viață, tot-d'auna îngrijea de cetățeni ca un părinte, și mort s'a cređut că Ambrosiu îngrijește de popor; de unde s'a născut tradițiunea piósă că el s'a vėđut nóptea la Florența, și a anunțat că în scurt timp, cetatea va primi ajutor contra barbarilor: „In aceeași casă în care el murind a lăsat pe Eugeniu, în timpul când Radagais înconjura Florența, când cetățenii disperaseră cu totul, s'a arătat unuia în vis și i-a promis că a doua ți vor scăpa. Care lucru spuindu-se, sufletele cetățenilor s'aú încuragiat, și a doua ți Stilicone sosind cu armata, a învins pe inimić²⁾“.

Capitolul VI.

Lupta S-tului Ambrosiu contra ereticilor.

1) *Arianii conspiră contra lui Ambrosiu.*

Auxențiu fusese douė-đeci ani episcop al Bisericeii din Mediolan, și prin tóte mijlócele s'a încercat s'o întórcă la Arianism; Ambrosiu însă, îmbrățișând cu curaj administrațiunea Bisericeii încredințată lui, a socotit că trebuie să stăruescă din tóte puterile, să stărpescă nu numai nebunia Arianilor, dar și semințele rele ale tuturor eresiilor; și după mórtea târđie a lui Auxențiu, făcėndu-se Ambrosiu episcop al Mediolanului,

1) Hermant, Vie de S. Ambr. liv. XII, Ch. VI, p. 714.

2) Paulinus, De vita Ambr. ad finem, n. 50.

tôtă Italia s'a întors la adevărata credință. Episcopul însuși scriind lui Teodosiu, către anul 382, ținea : „Fiind-că am crezut, că eu trebuie să lucrez nu pentru Italia, care acum e liniștită și sigură din partea Arianilor și nu e supărată de nici o turburare a ereticilor, etc. 1)“.

Ca lucrurile să iasă așa de bine, Ambrosiu a trebuit să dea luptă în multe chipuri. Ereticii adese-orî se încercau să infrîngă dreptatea și adevărul și să facă noi comploturi; de aceea Ambrosiu, adversarul nedreptății și al revoltelor, s'a luptat cu curaj contra lor. Ariani, cari stăpâniseră mult timp Biserica din Mediolan, și pe care acum o conducea păstorul ortodox, mai întâi au încercat prudența și virtutea lui Ambrosiu.

Ereticii uitând aprobarea ce dedeseră lui Ambrosiu de a fi episcop, fiind captivați de grația și elocința lui, au început îndată să facă conspirațiuni, ca să turbure pacea Bisericii și să împedice pe sântul episcop de a lucra. Grațian însuși a căutat, cu autoritatea sa, să stărpescă cursele ereticilor; de aceea în urmă Ambrosiu aducea împăratului mari mulțumiri, fiind-că constrânsese pe adversari să tacă și să cedeze credinții : „Mi-ai redat, ține el, liniștea Bisericeii, ai închis gura perfidilor, fie și inimile, și acesta ai făcut-o nu atât prin autoritatea credinții, cât prin a puterii 2)“.

Ca să ducă la sfîrșitul dorit perfidiile lor, Ariani obișnuiau a se întruni la ușa sinagogii, sau în casele celor ce favorisau eresia. Fiind-că aceste întruniri nu păzeau ordinea și erau în contra păcii, Ambrosiu a denunțat lui Grațian, și împăratul a dat numai de cât o lege, prin care a interzis acele întruniri : „Am poruncit odinioară, pentru respectul sanctității Bisericii, ca cetele eretice să înceteze de a mai face întruniri, fie în orașe, fie în câmpii, afară de biserici, pe care pacea noastră le are; să fie publice toate locurile în care se închiriau altarele de către falșa religie 3)“.

Intre acestea Ursin ne putînd proiecta nimic la Roma contra episcopului Damas, a venit la Mediolan să ajute pe

1) Ep. XIV. Ambrosii ad Theod., t. IV, n. 3, p. 245.

2) Ep. I ad Gratianum, t. IV, n. 2, p. 204.

3) Cod. Theod., lib. XVI, tit. V, IV.

partisanii săi. ca să sprijine mașinăriile lor, și el să se facă mai de valoare prin bani și prin ajutorul Arianilor :

„Acesta adese-orî, ȳice episcopul Mediolanului, în acel timp se unea cu Arianii, ca împreună cu Valens, să turbure Biserica din Mediolan ; făcea întruniri pe furiș, când la ușile sinagogii, când în casele Arianilor, și unia pe ai săi cu aceia, și de ore-ce el însuși pe față nu putea să mērgă în întrunirile lor, spre a-î instrui în ce chip să turbure pacea Bisericeii, își liniștea furia, fiind-că putea să cumpere pe sprijinatorii și soții lor ¹⁾“.

Valens, episcopul eretic al Petaviului, gonit din scaun de poporul care se ținea de doctrina ortodoxă, a venit și el în Italia, și retrăgându-se la Mediolan le-a dat ajutorul său. Pe acest forțe nenorocit episcop, ast-fel îl descrie Ambrosiu : „Ce să mai spun despre Julianus Valens, învățatorul lui, adevă al lui Palladius, despre care vorbesce Ambrosiu ? Acesta când s'a apropiat, a descompus adunărea preoților, ca să nu fie constrâns de preoți a susține cauzele patriei distruse, și a cetățenilor trădători. Acesta profanat de impietatea gotică, și îmbrăcat după obiceiul gentililor, după cum se ȳice, cu lanț la gât și brațuletă, a îndrăsnit să mērgă în fața armatei romane, care lucru este un sacrilegiu nu numai pentru preot, ci și pentru orî-ce creștin ; căci se deosebesce de obiceiul roman. Numai preoții idolatri ai Goților obișnuesc să mērgă ast-fel ²⁾“.

Grațian n'a lăsat pe Ambrosiu încurcat în această strimtorare, și în anul 378 a confirmat legea, pe care o dăduse cu două ani mai înainte, printr'alta scrisă către Hesperius ; în care ordona, ca „tote eresile oprite de legile divine și imperiale să înceteze pentru tot-d'auna ; iar cei necredincioși și cu credințe nesigure, să-și păstreze credința numai pentru ei, ne mai predicând-o și altora ³⁾“.

Pe când Grațian întrebuița puterea ca să susțină adevărul și ordinea, alt-fel se purta în Orient unchiul său, împă-

¹⁾ Ep. XI ad Grattianum, Valent. Theod. t. IV. n. 3. p. 241.

²⁾ Ep. X, ad. Valent, Grat. Teod. t. IV, n. 9, p. 240.

³⁾ Cod. Theod. lib, XVI, t. V, V. Vide perpet. coment. Gothofredii.

ratul Valente, care luând cu ardore partea Arianilor goți, primiți la hotarele imperiului, a perit din această cauză ¹⁾.

Aflând de pericolul în care se afla unchiul său, Grațian s'a hotărît să trecă în Orient, ca să-i dea ajutor. Și pentru ca să fie întărit cu o garnisonă mai puternică contra sorței și întâmplărilor resbelului, l-a rugat pe Ambrosiu și a cerut de la el cărticica, prin care cu deamănuntul se apără divinitatea Fiului lui Dumnezeu contra vicleniilor ereticilor. Ambrosiu ar fi dorit mai mult să-și ia sarcina de a îndemna la credință, de cât de a discuta despre credință; totuși n'a lăsat neîmplinite rugăciunile împăratului și s'a grăbit să-i trimetă cele două cărți : „De fide“.

2) *Ambrosiu îndemnă pe episcopi să lupte contra Arianilor.*

Ambrosiu nu învăța numai pe împărat să sprijine adevărul și să alunge întunericul greșelei, dar chiar pe episcopi îi avertisa și le arăta pericolul eresiei, care se nășcea, a cărei figură o observase cu ochi foarte atenți.

Murind Valente, barbarii au devastat gróznic provinciile imperiului de răsărit. Iliricii, împinși de ei, au fugit în Italia și cea mai mare parte s'a așezat pe teritoriul forului Cornelius ²⁾; dar, fiind-că erau Arianî, trebuia să îngrijescă să nu se molipsescă credința creștinilor. Decî Ambrosiu repede a scris lui Constantius, episcop vecin cu forul Cornelius, și expunedu-i datoria ce-i incumbă, i-a încredințat Biserica și i-a făcut cunoscut să se ferescă de cursele Arianilor: „Ai acolo, ține el, pe Iliri, Arianî; ȧeresce-te de zizania lor, să nu se apropie de credincioși, să nu introducă semințele perđtore; să observe ce li s'a întîmplat din cauza perfidiei lor; să se liniștescă, să urmeze adevăratei credințe. Anevoe pot sufletele infectate cu veninul necredinței să-și părăsescă necredința lor, dacă a străbătut în ei virusul omorător; și să nu socotescă că trebuie să te încređi lor ușor. Nu trebuie să te încređi lor mai

¹⁾ Hermant, Vie de S. Amb., liv. II, ch. VII.

²⁾ Ep. II ad Constantium, t. IV, n. 28, p. 209.

ales când e vorba de credință, căci credința rare-ori este perfectă la ómenî¹⁾“.

Episcopul Mediolanului avea o ardóre neînvinsă de a veni el însuși, ca să se lupte cu cuvinte și exemple contra eresiei, dacă n'ar fi fost ocupat cu ȃilele postului mare, ast-fel că nu putea merge așa departe. Totuși episcopii Romei s'au opus contra ereticilor cu atâta tãrie, cu atâta zel și împãratul cu atâta generositate, în cât Ambrosiu a putut scrie după conciliul de la Aquilea : „In părțile occidentale, numai în două unghiuri, adică în marginea Daciei Rîpene și Moesiei se gãseau inimici credinței; de aceste părți în fine, după hotãrãrea conciliului, cu sprijinul Clementei Tale, suntem de opiniune, că trebuie să îngrijim. Inșã prin tóte trecãtorile și ținuturile și închidãtorile sateilor pãnã la Ocean, este o singurã și nesupãratã societate de credincioși. In părțile orientale, aflãm cu cea mãi mare bucurie, că fiind împãrștiați Ariani, care invadaserã Biserica cu violență, templele sãnte ale lui Dumnezeu, sunt frecventate numai de ortodoxi²⁾“.

3) *Ambrosiu față de Secundianus și Palladius și conciliul de la Aquilea.*

Trebuie să ne mirãm, că acel concert comun de credință între orientali și occidentali era turburat numai de două voci, a lui *Secundianus* și a lui *Palladius*³⁾. Ambrosiu scia că s'au fãcut mãi multe obiecțiuni din partea acelor critici contra cãrților sale : „De fide“ și i se imputa din partea lor, că a dat întindere micã cãrților, ca să nu fie constrãns a rezolva argumentele lor. Ca să înlãture aceste obiecțiuni, la cele două cãrți existente: „De fide“, a adãogat alte trei, așa de bine compuse, că tóte împreunã alcãtuiesc o singurã operã. Palladius înșã și Secundianus, pe cari mulți din Ariani îi consideraũ ca conducãtorii lor, după înșãși mãrturia lui Ambrosiu⁴⁾, suferind cu greu că li se imputã erorile lui Ariu, au

1) Ep. II, ad Constantium, t. IV, n. 28, p. 209.

2) Ep. XII, ad imp. Grat. Valent. Theod. n. 3, p. 242.

3) Ep. X ad eosdem, id, p. 239.

4) De fide, lib. I, cap. 6, t. III, p. 347.

declarat, că dênșii n'au nimic comun cu Ariu, nici o alianță cu susținătorii lui. „Auđi atâta îndrăsnelă! au cutezat să raporteze cazul lui Grațian și să céră, ca să se adune un conciliu, care întrunindu-se, să-și spună pricina lor și să se spele de pata ariană. Cereau ca să se adune un conciliu de la marginea imperiului roman“ ¹⁾; împăratul le acordase și trebuia să se adune un conciliu ecumenic la Aquilea.

Ambrosiu, aflând însă despre acésta, a spus lui Grațian că este nefolositoare și de prisos atâta osteneală, iar împăratul, mișcat de înțelepciunea episcopului, a scutit pe episcopii mai bătrâni, mai slabi și mai săraci, de acésta obosélă: „Écă, nici unul apăsât de anii bătrâneței, a cărui cărunteță trebuia respectată, n'a fost silit să vină de la ultimul sîn al Oceanului celui mare; și conciliului nu i-a lipsit nimic. Nici unul cu corpul slab, îngreuiat de mulțimea posturilor, n'a fost constrâns să se plângă de greutatea drumului și de pagubele puterii pierdute. Nici unul, în fine, lipsit de mijlóce, n'a fost constrâns de a veni ²⁾“.

Dar s'au întâmplat alte piedici și conciliul s'a amânat la anul 382 ³⁾, probabil în luna lui Septembrie, în Aquilea; când au venit puțini episcopi dar foarte însemnați prin meritele și prin talentele lor ⁴⁾, între cari se distingeau: Justus, episcopul Lionului, Procul al Marsilieii, Heliodorus al Altiniei.

În conciliu vedem pe Ambrosiu discutând contra ereticilor, în numele aprópe al tuturor episcopilor ⁵⁾, și îngrijind a se anunța prin epistole sinodice principilor și episcopilor absenți, condamnățiunea lui Palladius și Secundianus ⁶⁾.

Deși preșidenția conciliului a avut-o Valerianus, episcopul Aquilieii, totuși Ambrosiu îl dirigea ⁷⁾.

Actele conciliului s'au făcut cunoscute episcopilor Galiei.

¹⁾ Ep. X, ad. Grat., Valent., Theod., t. IV, n. 20. p. 239.

²⁾ Idem, idem.

³⁾ Baunard Histoire, de S. Ambr., liv. IV, ch. I, p. 230 și 231.

⁴⁾ Hermant, Vie de S. Ambr., liv. III, ch. I, p. 131.

⁵⁾ Gesta Concilii Aquileiensis, opera S. Ambr., t. IV, p. 225.

⁶⁾ Ep. IV, ad episcopos Galiae, id., p. 238.

⁷⁾ Baunard liv. IV, ch. II, p. 232.

Vienense și Provinciilor prime și secunde Narbonense, cum și împăraților: Grațian, Valentinian și Theodosiu ¹⁾).

Lucrând tot-d'auna ca vice-președinte al conciliului, a trimis o altă epistolă către împărați rugându-i ca să redea Bisericii Romane, pacea perduto ²⁾; căci Ursin nu înceta de a ataca pe episcopul Damas cu insultele și blasfemiile sale: „Mi-e rușine să-ți spun, scrie Ambrosiu, că este o lipsă de respect a spune, cât de rușinos renume și-a câștigat prin răutatea lui. Negreșit ar fi trebuit să tacă, dacă ar fi avut rușine; și dacă avea o conștiință despre faptul că este preot, ar fi dorit pacea și unirea Bisericilor, pentru ambițiunea și zelul său. Inșă foarte strein de ori-ce respect, trimițând scrisori printr'un om anume Paschasius, tot așa de furios ca și el, sémână discordie și se încercă să ațâțe pe păgâni și pe ómenii pierduți ³⁾).

4) *Ambrosiu contra Marcioniștilor.*

Nu numai contra Arianilor a apărat Ambrosiu cauza adevărului. Unii partisanii ai lui Marcion învățau că Dumnezeu e autorul răului, și prin aceste afirmațiuni se ștergea deosebirea între ce e permis și nepermis, se distrugea dreptul, se sancționau vițierile, se puteau scusa toate crimele. De aceea Ambrosiu cu înverșunare s'a luptat contra acelor eretici, când veniseră în biserică, spre a disputa, prin aceea cuvântare care este întitulată: „De Arbore interdicta“.

În toate aceste discuțiuni, putem presupune că ereticii au discutat în public cu Ambrosiu, că și-au expus părerile, pe care cercetându-le Ambrosiu, răspundea fulgerând argumentele false și exterminând părerile greșite. Ast-fel, făceau luptă, nu glumă. Ceii ce se luptau stau de față, lovindu-se pe rind cu armele elocinței și căutând a se încurca unii pe alții prin fineța argumentelor. Cu câtă aviditate trebuia să asiste poporul la aceste discuțiuni, de unde fie-care culegea fructe frumoșe și învățatură sănătoso! De câtă admirațiune erau

¹⁾ Ep. X, ad. Grat., Valent., Theod., id., p. 239.

²⁾ Ep. XI, ad. Grat., Valent., Theod., id., p. 241.

³⁾ Idem, p. 242.

coprinși credincioși, când vedeau pe episcopul lor apărând cu atâta succes adevărul și dreptatea! Aceste arme le întrebuița Ambrosiu, ca să înlătore greșelile și eresiile; era deci un luptător nobil și sincer. Tot-d'auna a urât cursele, înșelăciunile și minciunile.

5) *Ambrosiu și Priscilianii.*

Un monah din Ispania, anume Priscilian¹⁾ și-a făcut câți-va partizanî, pe cari-î sedusese prin o amestecătură din toate greșelile inventate de diferiți eretici. Condamnat de conciliul Caesaraugustan și gonit din Ispania, a fugit în Italia cu soții săi: Istantius și Salvianus, ca să încerce a înșela pe Damas sau pe Ambrosiu. La Roma n'au putut însă să-și împlinescă ținta, ba chiar n'au putut vedea pe episcopul roman²⁾. La Mediolan au fost asemenea goniți de Ambrosiu. Două din episcopii Ispaniei: Ithacius și Idacius, cari fuseseră la conciliul Caesaraugustan, urmăreau pe Priscilian cu o cruzime necuviincioasă pentru un creștin, nedemnă pentru un episcop; au stăruit la tiranul Maxim, ast-fel că, fără voia lui Martin din Tour, au condamnat pe nefericitul Priscilian la mörte. El, condamnat din nou la Burdigala, apelase la Maxim și la Treviri, în fața tiranului, s'a făcut cercetarea faptului și Priscilian a avut pe Idacius și Ithacius judecători, sau mai bine ca găđi, cari l-au condamnat la mörte. Ambrosiu indignându-se și-a dat părerea pe față, prin care se îngrozea de această cruzime: „Episcopii, ăice el, au început să acuse pe vinovați la judecățile publice, alții a-î urmări până la sabie și alții au început a aproba triumfurile sângeröse ale preoților³⁾“. Ast-fel cu statornicie s'a depărtat de acei episcopi, cari, apărând cauza dreptății, nesocoteau drepturile umanității, și cereau ca acei ce deviază de la credință, să fie pedepsiți cu mörte.

În perfect acord cu Siriciu, episcopul roman, în scrișoarea aprobată de conciliul din Tour, Ambrosiu a declarat,

¹⁾ Hermant, Vie de S. Ambr., liv. III, ch. X—XIV, p. 167 etc.

²⁾ Idem liv III, ch. XV, XVI, p. 182 etc.

³⁾ Ep. XXVI ad Irenæum, t. IV, p. 292, n. 3.

că cei ce se desfăceau de partida lui Ithacius trebuie primiți în biserica ortodoxă¹⁾).

Deci Ambrosiu învingea cu bravură toate erorile, și a învins chiar pe Priscilian, căci Paternus, episcop din Bracara, cunoscut între acei eretici, a mărturisit că s'a întors la adevăr, după ce cetise câte-va cărți, scrise de Ambrosiu contra lui Priscilian.

Și într'adevăr, nu găsești pe nimeni, care simțind lumina, să nu cugete a părăsi întunecul unei erori și să nu, fi încercat buna-voință cea mare a lui Ambrosiu. Ast-fel a scris episcopilor din Ispania, ca să erte pe Symposius, episcop priscilianist și să-î dea pace, fiind-că acela promisese, că are să renunțe la eresie și are să-și împlinescă condițiunile puse de ertare. Acel Symposius avea un fiu anume Dictimus, pe care-l destinase pentru preoție și de la care avem câte-va opere în contra credinții. Acesta, convertindu-se la credință, a primit de la Ambrosiu permisiunea de a săvirși slujba oprindu-l numai de a fi ales la demnități mai înalte.

6) *Ambrosiu față de Jovinian și partizanii săi.*

Deși înzestrat cu un caracter b'ând și liniștit, Ambrosiu din când în când, se arăta și mai aspru, spre a se opune greșelilor și să taie ramurile cele sterile. Așa Jovinian, a cărui figură întunecată a mai înegrit-o Ieronim și Augustin, vedându-și condamnată doctrina sa, care reînvia doctrina lui Epicur, se retrăsese la Mediolan, ca să-și predice acolo cu mai mult succes, doctrinele sale perverse. Episcopul Siriciu însă, a îngrijit să însciințeze pe Ambrosiu și i-a trimis trei preoți, pe Crescentius, Leopardus și Alexandrus, ca să dea pe față episcopului șerpele care se târa sub florii.

Ambrosiu²⁾ a primit bucuros epistola lui Siriciu și pe delegați, și a cetit acea scrisoare episcopilor, cari se aflau atunci la Mediolan, în numele cărora a răspuns episcopului,

¹⁾ Hermant, Vie de S. Ambr, liv VII, ch I, p. 427

²⁾ Idem, ch. II et III, p. 430, 433.

etc. (Epistola Siricii ad Mediol. episc. t. IV, p. 336.—Ep XLII, ad Siricium, id. p. 337)

și a combătut în general erorile lui Jovinian și mai ales virginitatea răsturnată a Sântei Feciore. Condamnarea lui Jovinian făcută la Roma, confirmă această părere.

Deși episcopul se opunea cu curaj și ardore acestor erori, totuși n'a putut să împedice, ca să nu străbată în sufletele mici ale turmei din Mediolan acel venin pe care Jovinian îl adusese și îl împrăștiase. Ambrosiu făcuse o mânăstire afară din oraș, în care întreținea pe bărbații dedați rugăciuneii, după principiile, pe cari ni le-a descris fericitul Augustin; Jovinian, după cât putem presupune, s'a purtat ast-fel, în cât s'a introdus în mânăstire și nici un monah n'a putut să scape de cursele lui. Sarmatianus și Barbatianus, atrași de plăcerile unei vieți destrăbălate, care se dicea că este întunecată de Evanghelie, au fugit din mânăstire ca să se dea în brațele naturii și să alunge de la ei jugul oricărei discipline. Nu după multe zile, aceia au voit să fie din nou numerați printre monahi, dar pentru că provocaseră așa scandal, Ambrosiu n'a voit să-i reprimască, până când nu vor proba că au făcut penitență. Seriositatea episcopului a fost aprobată de cele ce au urmat, căci ei fără să se întorcă la forma unei vieți mai bune, au început să predice nebuniile, pe cari le învățaseră de la Jovinian. Ambrosiu s'a întristat foarte și s'a opus prin scrisori și prin cuvântări, ca să nu coprindă pestilența pe popor; și când acești două nenorociți s'au dus la Verceleni, episcopul Mediolanului a scris o lungă epistolă către acei credincioși, de curând lipsiți de episcop, ca să le arate pericolul și să îngrijască a da pe față tuturor pe acești noui partizani ai lui Epicur. „Au eșit afară, dice învățătorul, apoi voidnd să se întorcă, n'au mai fost primiți, căci aușisem lucrurile, de cari trebuia să mă feresc, îi însciințasem, nimic nu le făcusem. Ei înfuriindu-se, au început să semene alt-fel de învățături, prin cari s'au făcut nenorociți propagatori ai tuturor vițiilor. Au perdut ast-fel ceea ce au postit, au perdut ce s'au stăpânit cât-va timp¹⁾“.

¹⁾ Ep. LXIII, ad Vercell. Eccles., t. IV, p. 273—274 n. 9.

7) *Arderea sinagogii castrului Callinichus și a templului Valentinianilor.*

O probă mai strălucită de modul cum se purta Ambrosiu față de eretici, găsim următoarea: după ce Maxim a fost învins, Teodosiu venise la Mediolan, de unde atunci lipsea episcopul. În timpul acesta i s'a spus împăratului de către tovarășul său din spre partea răsăritului, că s'a pus foc sinagogii castrului Callinichus și acesta s'a făcut după îndemnul episcopului¹⁾.

În acelaș oraș, monahii, — oprindu-li-se de către Valentinian drumul, pe unde mergeau cântând psalmi, după usul vechiū, spre a sărbători martirul Macabeilor, — s'au revoltat de acea purtare necorectă și au dat foc templului Valentinianilor, construit cu mare pompă într'un ôre-care sat.

Teodosiu, aflând despre acesta, a poruncit, ca episcopul însuși să construiască sinagoga și să se pedepsască monahii, cari au dat foc templului Valentinianilor. *Negreșit, nici episcopul, nici monahii nu se purtaseră corect și prudent; totuși* Ambrosiu, înțelegând că va fi cea mai mare injurie îndeplinirea ordinului imperial, a scris lui Teodosiu, ca să nu se îndeplinescă acea poruncă și a început epistola sa cu aceste vorbe precaute: „Nu este imperial a interdice libertatea de a vorbi, nici sacerdotal a nu spune ceea ce cugeți. Căci nimic nu este așa de popular și așa iubit de Voi, împărații, de cât a iubi libertatea, chiar la aceia cari sunt sub Voi prin serviciul militar. Dar este deosebire între împărații buni și răi, că cei buni iubesc libertatea și cei răi sclavia. Și nimic nu este așa periculos înaintea lui Dumnezeu pentru un preot și așa rușinos în fața ômenilor, de cât, de a nu spune, fără temere, ceea ce cugetă²⁾“.

Acastă epistolă scrisă într'un ast-fel de moment, se distinge prin prudență și respiră suflet episcopal. Mai departe în

¹⁾ Hermant, Vie de S. Ambr., liv. V, ch. XIII, p. 343.

Idem, ch. XIV, p. 347. — Baunard, Histoire de S. Ambr. liv. VI, ch. II, p. 403 et 404.

²⁾ Ep. XL, ad Theodosium, t. IV, p. 326. n. 2.

aceeași epistolă, explică rigurositătea sentinței în deajuns: „Dacă localul sinagogii Iudeilor se va face din ruinile bisericii, atunci și moștenirea, — pe care au câștigat-o creștinii prin mijlocirea lui Christos,—se va preface în daruri ale perfidilor. Citim, că în anticitate templele idolilor s'au construit din prădile Cimbrilor și din spoliile celor-l-alți vrăjmași. Iudeii vor pune în frontespiciul sinagogii lor aceste cuvinte: Templul neglijării s'a făcut din prădile creștinilor 1)“.

A arătat apoi că creștinii au suferit adesea același lucru din partea Iudeilor, fără să fie pedepsiți sau răsbunați: „Și negreșit, dacă ași lucra după dreptul ginților, ași dice: câte biserici au aprins Iudeii în timpul lui Julian! Două la Damasc, dintre care una s'a reparat, dar cu cheltuelile bisericeii, nu ale sinagogeii, iar cea-l-altă zace în ruine. S'au dat foc bisericelor din Gaza, Ascalon, Beryt.... biserica n'a fost răsplătită; fi-va răsbunată sinagoga? 2)“.

Impăratul ținea foarte mult la o disciplină severă, de aceea continuă Ambrosiu: „Ce folosese mai mult, frumusețea disciplineii sau causa religiunii? Censura trebuie să cedeze convingerii interne“. Apoi continuă: „Veți da Judeilor acest triumf asupra bisericeii lui Dumnezeu? Acest trofeu de la poporul lui Christos? Acastă bucurie perfidilor? Acastă onoare sinagogii, această plângere bisericeii? Iudeii vor povesti această isbândă în zilele lor de sărbătore 3)“.

Invocă alt motiv pentru ce nu ar trebui să se execute hotărîrea: „Să observe Clementa Ta, câți vrăjmași are biserica, câți ispititori, cari, dacă s'a deschis o rană mică, înfig acul 4)“.

Inchee scrisoarea cu aceste cuvinte: „Eu am făcut neapărat ceea ce s'a putut mai cinstit; pe mine mă poți asculta mai mult în palat, dacă nu e nevoie să mă ascuți în biserică 5)“.

Acăsta a trebuit s'o facă, căci împăratul n'a lăsat iute în pace pe episcop, de aceea, când Teodosiu venise la biserică, Ambrosiu, reîntors la Mediolan, a ținut o cuvântare

1) Idem, p. 327, n. 6.

2) Idem, p. 328, n. 19.

3) Idem, p. 329, n. 20.

4) Idem, p. 330, n. 28.

5) Idem, p. 331, n. 33.

despre cuvântul lui Ieremia, care ȳice: „Ia-ȳi baston de nuc“ ¹⁾, prin care sfătuesce pe împărat ca cu cât va fi mai mare, cu atât să respecte mai mult pe creatorul său.

Cele ce urmeză le aȳim chiar de la Ambrosiu povestindu-le soră-săi: „Când m'am coborât din amvon, mi-a ȳis: Ai vorbit despre mine“. I-am răspons: „Am tratat ceea ce privesce folosul tȳu“. Atunci mi-a ȳis: „Intr'adevăr hotărâsem cam aspru ca sinagoga să fie reparată de episcop, dar s'a corijat ambiȳia. Monahii fac multe crime. Atunci Tymasius, șeful călăreșilor și al pedestrilor, a început să se arate cam aspru contra monahilor“. I-am răspons: „Eu vorbesc cu împăratul cum se cade, fiind-că știi că are frică de Dumnezeu; cu tine, care vorbești așa de aspru, trebuie să mă port alt-fel“. Apoi după ce stau puțin, mă adresez împăratului: „Asigură-mă, oferă-mi din parte-ȳi îndreptarea, scapă sufletul meu“. Deși asculta și-mi aproba, totuși nu-mi promitea pe față și eu stam în piciorie înainte-ȳi; în fine, a ȳis că are să îndrepteze sentinȳa. Indata am început să spun să înceteze cu orice cercetare, ca nu cum-va, cu ocasiunea cercetării, vre-un membru să înspăimânte pe creștini cu vre-o injurie. Mă-a promis că va face așa. Ii ȳic: Comptez pe sinceritatea ta; și i-am repetat: Comptez pe sinceritatea ta. Compteză, a ȳis, pe sinceritatea mea. Și ast-fel s'a apropiat de altar; alt-fel nu se apropia, dacă nu mi-ar fi promis pe deplin ²⁾“.

Il vedem pe Ambrosiu luptând contra ereticilor cu atâta moderaȳiune și prudenȳă, în cât tot-d'auna a păstrat pacea, dreptatea și adevărul, căci ȳicea: „Să lucrăm moralicesce; să-ȳi sfătuim ceea ce le folosesce, căci nu voim să-ȳi învingem, ci să-ȳi convingem. Adese-orȳi umanitatea a învins pe cei, pe cari nici virtutea n'a putut să-ȳi învingă ³⁾“.

Nu putuse să nu propage umanitatea, când vedea pe unii eretici de bună credinȳă și cu inima sinceră, încurcați în greșeli, și le mărturisea: „După cum Judeul, unul ține la literă, altul la înȳeles, tot așa și Samariteanul: unul pe față, altul pe ascuns ⁴⁾“.

¹⁾ Ep. XLI ad Sororem, id. p. 331, n. 2.

²⁾ Idem, p. 336, n. 27 și 28.

³⁾ De fide, lib. II, t. III, cap. XI, p. 371.

⁴⁾ Comment. in S. Lucam, lib. VII, t. III, p. 53, n. 74.

Capitolul VII.

Lupta S-tului Ambrosiu cu păgâni.

1) *Ambrosiu urând vițiile păgânilor, îi iubesc ca ómenî.*

Mulți au scris despre falșă religiune a Țeilor: unii făcând istoria ei, alții discutând despre mórtea ei; noi trebuie să cercetăm pe scurt cum și cât a dus spre ruină Ambrosiu, în viața sa publică, divinitățile antice. El negreșit, copil crescut de părinți creștini, luminat cu lumina credinței, n'a fost amăgit nici-odata de întunerecul idolatriei; tinér fórte distins prin înțelepciunea și sciința sa, a desprețuit religiunea, ai cărei Ței erau puțin prețuiți de cei mai zeloși adoratori ai lor.

Dar făcându-se episcop, s'a pus cu tot dinadinsul, ca divinitățile falșe să fie trimese în exil și să părăsescă imperiul și afacerile publice; puternic prin virtuți, merit, autoritate, Ambrosiu a scris, a cerut, a decretat multe, care negreșit au preocupat mințile împéraților și i-a silit să lucreze ast-fel, în cât să pară că se preocupă mai ales, spre a înlătura erorile și a întări adevérul.

Grațian, instruit de Ambrosiu, s'a lepădat de tóte practicele păgâne, a refusat numele și haina de pontifice suprem, Țicând celor ce i se prezentau, că acestea nu sunt permise unui creștin ¹⁾.

În cărțile sale „De fide“, Ambrosiu felicită pe împărat pentru acea generositate, pe care n'o arătaseră nici Constantin, nici Valentinian I, cari nu voiseră să lepede onorurile și puterea pontificatului suprem.

Ar fi o crimă, dacă cine-va ar crede, că Ambrosiu, care s'a luptat contra divinităților falșe, a putut să Țică cuvintele lui Thrasea: „Cine urășce vițiile, urășce pe ómenî“. Episcopul Mediolanului îmbrățișa pe păgâni și pe creștini cu o egală iubire, cu lanțurile unei singure dragoste, însușindu-și cuvintele lui Augustin, pe care și-l formase discipul: „Să iubim pe ómenî, să stârpim erorile“.

1) Hermant, Vie de S. Ambr. liv. II, ch. VI, p. 79.

S'a întâmplat, ca un adorator al Țeilor, îndeplinindu-și funcțiunea între magistrați, să vorbească de rău pe împărat și pentru acesta fusese condamnat la mörte ¹⁾.

Aflând acesta, Ambrosiu s'a dus la palat să cëră ertarea unui așa nenorocit, care-și spăla cu pedepsă cam aspră necumpătarea vorbelor. Ceii ce sciau autoritatea lui Ambrosiu în fața împăratului și cereau mörtea condamnatului, pregătind o vênătoare, la care avea să ia parte și împăratul, nu voiau să lase pe episcop să se ducă la Grațian, ca să nu supere pe cel ce toți îl sciau, că-i place förte mult vênătörea. Nemișcat de aceștia, Ambrosiu s'a dus în pădure, a căutat pe împărat și rugându-l cu stăruință, a obținut ertarea celui acusat.

2) Scötörea altarului Victoriei din Senat.

Ambrosiu a causat încă o rană förte mare păgânilor când după sfatul său, Grațian a sancționat acel decret, prin care ordona ca altarul Victoriei să fie ridicat și scos afară din Senat, de unde deja se dăduse afară, însă Julian îl pusese la loc. Afară de acesta, s'a ridicat privilegiile vestalelor, avantajile sacrificatorilor și banii destinați pentru cheltuelile sacrificiilor ²⁾. Nimic n'au lăsat neîncercat păgânii ca să se revöce acel decret, și de acea prim Symac, bărbatul cel mai nobil și oratorul cel mai eloquent, au oferit împăratului o cärticică. „Dar când încercau să cëră acesta, spune Ambrosiu, mi-a trimes episcopul Damas, o cärticică, pe care i-au dat-o senatorii creștini, în număr förte mare, în care arătau, că ei n'au cerut așa ceva, că ei nu se unesc cu cererile de acest fel ale ginților, că nu se unesc în fine cu ei; plângându-se în public și particular, că ei nu vor mai veni la curie, dacă s'ar decide așa ceva. Eu am trimis această carte lui Grațian, din care s'a constatat că Senatul nu autorisase pe acei delegați, să stăruască pentru menținerea acelei statui ³⁾“. Ast-fel, ușor a reușit Ambrosiu să facă pe împărat să nu citască cartea lui Symac și decretul să-și mențină puterea neatinsă.

¹⁾ Hermant, Vie de S. Ambr., liv. III, chr. IV, p. 146—148

²⁾ Idem, liv. III, chr. VII, p. 155.

³⁾ Ep. XVII, ad Valent. t. IV, p. 250, n. 10.

3) *Legi contra apostatilor.*

Ast-fel valorau înaintea lui Grațian sfaturile lui Ambrosiu, care se bucura de mare autoritate și favore chiar la Teodosiu, pe care-l și îndemna să slăbescă religiunea păgânilor din ce în ce mai mult; adoratorii Țeilor să se corigă și idolii să se sfărâme. În anul 381 împăratul a decretat: „Celor ce din creștini s'au făcut păgâni să li se ia dreptul și puterea de a testa. Orî-ce testament al unui mort, dacă este, să se anuleze, schimbându-și situațiunea 1)“ În anul 383 a dat o lege mai severă: „Creștinilor și credincioșilor, cari au trecut la riturile păgâne, le interdicem tótă posibilitate de a face testament pe numele vre-unei persoane; adică să fie lipsiți de dreptul roman.

Acelor însă, cari ca creștini și catecumeni, din neglijență numai cătră religiunea adevărată, au trecut la templele și altarele păgâne, dacă vor avea fiî sau frați să li se interdică dreptul de a testa atât succesiunea lor proprie, cât și cea legitimă la orî-care altă persoană.

Aceași regulă trebuie păzită față de persoanele lor și în primirea succesiunilor; și afară de moștenirile lor proprii și legitime, care au putut să le vină din bunurile părinților sau fraților adevărați, nu-și vor putea revendica drepturile lor de moștenire, chiar când cu judecata s'ar proba, că ei sunt adevărații legatari testamentari. Și fără îndoială ar trebui lipsiți, nu numai de orî-ce putere de a face testament, dar chiar de a-și însuși moștenirea câștigată în timpul pontificatului 2)“.

Din aceste decrete contra apostatilor și multe altele contra păgânilor și din trimiterea lui Cynegiu în Egipt, ca să închidă templele, să desființeze sacrificiile și să restórne divinitățile false 3), se constată că Teodosiu s'a oferit lui Ambrosiu ca ajutor și executor, deși cam aspru, ca împreună să pótă termina de-odată ruina idolatriei în imperiul roman.

Teodosiu dăduse acele decrete absolute, după cum

1) Cod. Theod., lib. XVI, tit. VII, I.

2) Idem lib. XVI, tit. VII, 2.

3) Hermant, Vie de S. Ambr., liv. III, ch. XIX, p. 202—205.

obiceiului împărații, conducând și dispunând toate după voința lor. Nu trebuie să ne mirăm, dacă Ambrosiu, apărătorul moderațiunii și blândeții, nu s'a revoltat contra acestor decrete cam aspre, îndreptate numai contra apostatilor. E constatat, că aceste legi s'au compus mai mult pentru a îngrozi, de cât pentru a pedepsi și silui pe partizanii Țeilor falși; căci nu găsim în cărțile istoricilor nici unul, care să fi fost pus la suplicii din cauza religiunii.

4) *Symac încercă a restaura altarul Victoriei și ceremoniile păgâne.*

La anul 384 Symac era prefect al orașului¹⁾. Observând lucrurile confuse, pe Valentinian copil și pe mamă-sa Justina fricosă, din nou s'a hotărât să cêră restituirea religiunilor profane, a altarului Victoriei și a privilegiilor. De aceea i-a prezentat împăratului o cârticică împodobită și lustruită cu toate armele elocinții²⁾. Symac se încercase să împlinêscă planul sêu pe ascuns, dar n'a putut face nimic fără să vie la cunoștința lui Ambrosiu. Decî încredințat de intențiunea lui Symac, Ambrosiu a dat lui Valentinian o însemnată și alêsă epistolă, ca antidot contra veninului primit. „Când tu împărate, prea creștin, ȡice Ambrosiu, te închini adevêratului Dumneȡeu, când ești așa zelos, devotat și pios pentru acêstă credință, mê mir cum unii nădăjduesc, ca tu să restaurezi prin porunca ta altarele Țeilor neamurilor și să dai bani pentru facerea sacrificiilor profane; căci vei avea aerul, că dai de la tine mai mult, de cât că le redai din al lor, ceea ce s'a trecut de mult deja pe sêma fiscului și a vistieriei³⁾“.

Apoi arată că pe drept s'au desființat de Grațian privilegiile păgânilor și s'au interȡis prin decretele date. „Te rog să nu rêtorni cele statornicite cu sinceritate și să nesocotesci ordinele frățesci⁴⁾“.

Când hotărâscî asupra unei cestiuni așa de seriôsă,

¹⁾ Ep. XVIII ad Valent., t. IV, p. 254.

²⁾ Relatio Symmachi, S. Amb. opera, t. IV, p. 252.

³⁾ Ep. XVII, ad Valent., t. IV, n. 3, p. 249.

⁴⁾ Ep. XVII, ad Valent., id., p. 250 n. 5.

și când vorbești despre religiune „gândește-te la Dumnezeu“, ȳice Ambrosiu, iar puțin după aceea adaogă: „Gândește-te la împăratul Teodosiu, părintele pietății tale, pe care te-ai obicînuit să-l consulți asupra mai tuturor cauzelor însemnate. Nimic nu e mai mare de cât religiunea, nimic mai sublim de cât credința. Dacă ar fi o pricină civilă, i s'ar acorda fie-cărei părți dreptul de a răspunde; este pricina religiósă în joc, nu eú, episcopul. Să mi se dea copie după relațiunea trimisă, ca să răspund mai convingător; și ast-fel consultat despre tóte, mă voi învrednici a răspunde cu supunere Clementei Tale. Negreșit, dacă se hotărâsce alt-ceva, noi, episcopii, nu putem suferi cu suflet liniștit; vei putea veni în biserică, dar acolo nu vei găsi pe preot, sau vei găsi unul, care ți se opune ¹⁾“.

Termină în sfârșit epistola, cu această fórté fină și înțepătoare admonițiune: „Ce vei răspunde preotului care-ți va ȳice: biserica nu cere daruri de la tine, fiind că ai împodobit cu daruri templele némurilor; altarul lui Christos respinge darurile Tale, fiind că ai făcut altarul cu imagini! Ce vei răspunde fratelui téeu? Nu-ți va ȳice: n'am cređut că sunt învins fiind-că te am lăsat pe tine împărat; nu m'am plâns că mor, fiind-că te aveam pe tine moscenitor; nu m'am tânguit că mă retrag din imperiú, fiind-că poruncile mele, mai ales despre religiunea divină, credeam că vor rămâne în tot-d'auna. Tu însă ai abrogat decretele, ceea ce n'a făcut până acum nici cel ce a ridicat armele contra mea. Acum primesc o săgétă mai grea, fiind-că fratele meu imi condamnă hotăririle mele. Sunt amenințat în ceea ce am făcut eú mai bun, căci aceea e mórtea corpului, acesta a virtuței ²⁾“.

Ce vei răspunde chiar tatălui téeu, care te va privi cu mai mare durere, ȳicându-ți: „Fórté réu m'ai judecat, fiule, dacă ai cređut că eu am sprijinit neamurile: nimeni nu mi-a spus că este altar în acea curie romană. Nici o dată n'am cređut mai mare nelegiuire ca aceea, ca, în obștésca adunare de creștini să sacrifice neamurile, adică păgânii să insulte pe

¹⁾ Ep. XVII, ad Valent., id. p. 251, n. 12 și 13.

²⁾ Idem, p. 251, n. 17.

creștini în față, și creștinii să fie constrânși a asista la sacrificii fără voia lor ¹⁾“.

Ambrosiu a împedat pe păgâni de a submina etatea fragedă a împăratului și nimeni n'a putut să-l încurce în laturile superstițiunei. „Trimisese Roma, dice Ambrosiu, spre lauda împăratului, delegați, ca să-și câștige drepturile templelor, privilegiile profane ale sacerdoțiilor, respectarea ceremoniilor lor, și, cea ce este și mai grav, se sprijineau pentru acesta pe numele senatului. Și pe când toți cei ce erau în Consistoriū, creștini și păgâni, diceau că trebuie să li se redea, singur ca și Daniel, inspirându-se de la Dumnezeu, apără pe creștini contra perfidiei și se opune păgânilor, dicând: „Cea ce piosul meu frate a răpit, cum credeți că eu trebuie să dau îndărăt? Fiind-că în acesta se laudă și religia și fratele meu, de care n'ași voi să fiu întrecut în pietate ²⁾“.

Aceste cuvinte ale lui Valentinian semănau cu ale lui Ambrosiu, care atât de mult se îngrija, să nu se cufunde împăratul din nou în întunecósele erori ale idolatriei. Dar Ambrosiu a crezut că nu-î de ajuns pentru el faptul că Valentinian a laudat adevărata credință; de aceea, îndată ce a primit de la împărat propunerea lui Symac, așa de amănunțit și așa de tare a analizat și combătut fie-care capitol din ea, în cât i-a impus lui Symac tăcere ³⁾. Se mai dă încă un exemplu: Symac imputa creștinilor fómetea publică ⁴⁾, din cauză că li s'a răpit Vestalelor și preoților idolii lor, privilegiile lor. Ambrosiu a demonstrat însă, că acele argumente sunt slabe și că lipsa de grâu n'a fost universală, „cele mai multe provincii au avut grâu în abondență și mai ales în anul următor secerișul a fost mai productiv ⁵⁾“.

„Cărțile mele s'au citit în Consistoriū, dice însuși episcopul, erau de față Bauton, magistrul militar superior și Rumorid, care avea aceiași demnitate, servind cultului națiunilor păgâne, din primii ani ai copilăriei. Atunci Valentinian a ascultat la timp sfatul meu

¹⁾ Idem, p. 251, n. 17.

²⁾ De obitu Valent, Consolatio, t. IV, p. 180, n. 19.

³⁾ Ep. XVIII, ad Valent, id., p. 255 etc.

⁴⁾ Relat. Symmachi, id., p. 252.

⁵⁾ Ep. XVIII, ad Valent., id., p. 253, n. 23.

și n'a făcut de cât ceea ce cerea rațiunea credinții noastre. Am câștigat și pe tovarășul său 1)“.

Symac nu s'a dat învins, căci după mórtea lui Maxim, pe când felicita pe Teodosiu pentru victorie, a îndrăsnit să cêră restaurațiunea Victoriei. Teodosiu nu decise nimic asupra acestei cereri, dar, spre a-și chivernisi o bună primire la Roma și un razim pentru fiul său Onoriu, dete ôre-care speranță deputațiunei de senatori în fruntea căroră se afla Symac.

Aflând Ambrosiu de acêstă deputațiune, se presintă la palat și nu stete la îndoială d'a vorbi în fața împăratului, — așa după cum se exprimă 2) — că nu tot senatul, ci o mică parte, a cerut restaurațiunea Victoriei. Teodosiu voi să aștepte, înainte de a se hotări. „Atunci, spune episcopul, mă retrăsăi și câte-va zile n'am voit să-l vèd. El însă nu s'a supărat, căci știa, că nu fac acêsta pentru interesul meu personal. Numai binele sufletului său și al meu mă făcea să vorbesc în fața lui, fără să mă sfiesc 3)“.

Politica lui Ambrosiu termină prin a câștiga pe împărat în partea sa ; și când, după câte-va zile, plecă din Mediolan la Roma, spiritul lui Ambrosiu îl urmări și-i inspiră actele sale.

5) *Legile date contra păgânilor de Teodosiu, după îndemnul lui Ambrosiu.*

Tot-d'auna Teodosiu a purtat cu ardóre contra păgânilor resbóele declarate de Ambrosiu și a dat hotărâri contra lor din care cea d'intăi privesce oprirea sacrificiilor. „Nimeni să nu se profaneze prin sacrificii, nimeni să nu tae victima nevinovată, nimeni să nu intre în temple și să adóre chipuri făcute de mâna omenescă, ca să nu se facă vinovat contra legilor divine și umane. Judecătorii asemenea să observe acêstă lege, că dacă cine-va, dedat ritului profan, a intrat într'un templu ôre-care, sau pe drum, sau în oraș, spre a se închina, pentru întâia ôră să fie amendat cu cinci-spre-zece punđi de aur ; funcționarii să plătésacă o sumă

1) Ep LVII, ad Eugenium, t IV, p. 365, n. 3.

2) Baunard, hist. de S. Amb., liv. IV, ch. II, p. 415, nota I. (Epist. LVII, n 4).

3) Idem, p. 416. (Ep. LVII, n. 4, t. IV).

proporțională cu salariul, dacă nu s'au opus judecătorului și s'au întors îndată prin declarațiune publică; consularii de asemenea câte șese salarii ale lor; corectorii și președinții cât patru, „aparitiones“ să-și plătescă după aceeași măsură amenda lor ¹⁾“.

A doua lege opresce pe lângă sacrificii și intrarea în temple: „Nimeni n'are voie a sacrifica, nimeni să nu înconjore templele, nimeni să nu-și facă altare; să scie că sunt închise intrările profane după legea noastră; de aceea dacă cine-va sacrifică ce-va Țeilor, contra poruncii noastre, să scie că nu va fi ertat nici de cum ²⁾“.

În a treia lege se opresce orî-ce cult păgân: „Nimeni, cu desăvârșire, din orî-ce nîm, considerat în rîndul ômenilor, al demnităților, sau la putere, sau învestit cu vre-o onore, sau puternic prin felul nascereî, sau umil de neam, condițiune sau avere, în nici un loc, în nici un oraș, să nu sacrifice vre-o victimă idolilor lipsiți de simțuri, sau să onoreze pe Țeul casei cu foc, pe Țeul protector cu vin, pe Penați prin lumină, să le aprindă făclii, să le pună tîmăe, sau să le atârne ghirlande de flori ³⁾“.

După mórtea lui Valentinian al II-lea, păgânii au venit din nou la Eugeniu și „după cererea lui Flavian, atunci prefect, și a tovarășului său, Arbogaste, Eugeniu uitând credința sa, le-a acordat altarul Victoriei și cheltuelile ceremoniilor, cea ce Valentinian, nu le-a acordat când ei au cerut ⁴⁾“.

Dar de o dată Eugeniu și-a pierdut puterea și Teodosiu, după ce a învins pe inimi, a desființat tóte câte hotărise și decretase acel tiran, ca să favorizeze pe păgâni. Au încetat aprópe cu desăvârșire sacrificiile, s'au închis templele, au fugit preoții și virginele consacrate Vestei, statuele Țeilor s'au sfărâmat și chiar portretul lui Joe aședat în virfurile Alpilor, s'a ruinat ⁵⁾ și triumful religiunei creștine dacă n'a fost pe deplin. Ambrosiu l'a asigurat pentru viitor.

¹⁾ Cod. Theod., lib. XVI, tit. X, X.

²⁾ Idem, idem, XI.

³⁾ Ibidem, XII.

⁴⁾ S. Paulinus, Vita Ambr. XXVI.

⁵⁾ Hermant, Vie de S. Ambr. liv. VIII, p. 507.

CONCLUȘIUNE

Când secolul al patrulea înclina spre sfârșit, Biserica, victorioasă, se întindea peste tot pământul, propagând instituțiunile sale privitoare la credință și moravuri. Intre cei ce au contribuit pentru această victorie desăvârșită a Bisericeii, un loc de mare onoare se cuvine și s-tului Ambrosiu.

Expunând în scurt viața s-tului Ambrosiu, am voit să arăt, că el a luptat cu forțe mare curaj și cu mult succes, între episcopi, ca să facă pe împărați a governa mai uman și să se îngrozescă de absolutism; să ridice puterea Bisericeii, să îi confirme drepturile ei, să-i stabilescă autoritatea în afacerile publice, în fine, să-i fixeze și să-i hotărască, pe pământ și în concertul tuturor lucrurilor, un loc, peste ale cărui hotare nimăruî să nu-i fie permis a trece.

Ca să facă acceptibilă și plăcută poporului autoritatea Bisericeii, Ambrosiu trebuia să apere pe cei slabi și apăsați și să jöce rolurile vechi ale tribunilor plebeii, pentru a înfrânge nedreptatea și violența, a proteja pacea, dreptatea și adevărul și toate drepturile omenirei. Acastă datorie, acastă sarcină a fost încredințată de Biserică episcopilor ei, dar mai ales episcopului din Mediolan, a cărui favoare înaintea poporului, a crescut la infinit cu drept și după merit, căci puterea lui nu depindea de la sabie, nu se basa pe numărul militarilor, ci-și avea rădăcinile înfipte în mințile și inimile refăcute de religia lui Christos.

Ambrosiu a fost nobil prin nascere, ilustru prin laudă, împodobit cu virtute și versat pentru sciință și prudență.

In rezumat Ambrosiu :

I. A apărat drepturile și privilegiile Bisericeii ; a alungat superstițiile vane ; a întărit demnitatea episcopilor ; a descris curățenia servitorilor altarului și s'a încercat a-î mărgini la datorie.

II. Față de împărați și-a împlinit datoriile cu distincțiune și a făcut propuneri demne ; căci mai întâi a recomandat dreptatea, care ține unită strâns societatea omenescă, tot-d'una a îndemnat pe împărați la blândețe, el însuși a fost motorul feluritelor legi folositoare imperiului și Bisericeii, de a căror sórtă îngrijea de o potrivă ; unele decrete vătămătoare a putut să le desființeze, pe unele prea aspre să le îndulcescă. „Imitați, o împărați, dicea, exemplul divin : să fiți mai serioși la facerea legilor, mai miloși în executarea supliciilor, serioșitatea legilor să micșoreze îndrăsnéla neobicită, misericordia împăraților să scótă pe vinovați de la pedépsă ¹⁾“.

III. Cătră poporul incredințat lui a urmat acel mod de purtare pe care el însuși l-a exprimat prin aceste cuvinte : „După voința lui Dumnezeu saú legătura firii, noi trebuie să ne ajutăm unul pe altul, să ne întrecem la împlinirea datoriilor, să punem toate folósele la mijloc, și, ca să mă servesc de cuvântul scripturei, să ne dăm ajutor unul altuia, sau prin zel, sau prin servicii, sau cu bani, sau cu obiecte, sau în orî ce mod, ca să se mărescă puterea asociației între noi. Nimeni să nu fugă de la datorie de frica vre-unui pericol, ci să îndure de o potrivă și fericirea și nefericirea ²⁾“.

Piosul episcop se arăta așa de blând și bine-voitor, în cât tot-d'auna era înconjurat de cete de negustori, ale căror drepturi le apăra, nevoile le ușura, folósele le aducea ; pe soți, părinți, fiii, ajutându-î cu cele mai bune sfaturi, spre a stabili în familie bunurile păceii, unirei și buneii înțelegeri și pe văduve învățându-le un fel de viață mai bună, ca să împodobescă Biserica, ca nisce mărgăritare vii și prețioase.

IV. S'a luptat contra ereticilor, păstrând aceeași prudentă, blândețe și virtute ; le-a înfrânat mândria, a înlăturat neputința, a nimicit delirurile lor și, înlăturând feluritele curse, a meritat

¹⁾ Enarrat in Psalm. XXXVII, v. 2, t. II, p. 103 et 104, n. 19.

²⁾ De off. ministr., lib. I, cap. XXVIII, t. III, p. 158, n. 135.

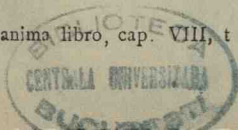
să vadă triumfând, mai ales prin ajutorul său, adevărul în Biserică.

V. A înfrînt ultimele încercări ale păgânilor când căutau să restituie pe pământ religia păgână și cultul principal al divinităților false și a reface templele Zeilor, ritualele și altarele; și tocmai de aceea, cea mai mare laudă va avea Ambrosiu, fiind-că a dat cea mai mare lovitură religiunii profane și deităților păgâne.

Aceste lucruri le-a făcut sântul episcop, fiind cu mărinimie de erou, cu abnegațiune de confesor, cu caritate de sânt, cu „dragostea adevărată, dicea el, care are aripele focului ardețor, care sbóră prin pepturile și inimele sântilor și arde orî-ce este material și pămîntesc și care aprobă cea ce este sincer și îmbunătățesce cea-ce se atinge de focul său. Domnul Iisus a trimis acest foc pe pământ și credința a îm-prăsciat scânteî, pietatea s'a aprins, dragostea s'a luminat, dreptatea a strălucit ¹⁾“.

Pe care dreptate apărînd-o a avut cei mai puternici amici și cei mai tari inimici, însă nu s'a basat pe speranța în ei, și nici nu s'a temut de ei. Decî pe Ambrosiu îl vedem în viața sa grav și nefericos în fața amenințărilor, lingușirii și promisiunilor; de aceea, contimporanii lui, îl numeau în unanimitate demn de cuvintele: „Aî iubit dreptatea și aî urât nedreptatea, de aceea te-a uns Dumnezeu cu untul de lemn al bucuriei“. Era demn decî să-î dăm prioritatea între bărbații, despre cari prea bine s'a đis: „Fericii sunteți, pentru că onórea, gloria și virtutea lui Dumnezeu și spiritul lui, s'a odihnit asupra vóstră“. Noi glorificăm în Ambrosiu pe modelul demnităților episcopale, protectorul drepturilor umanității, părintele autorității eclesiastice, care înconjurat de o laudă perpetuă, strălucesce într'o glorie pură ca și acei apostoli cărora din cer, li s-a dat limba din care curge miere, ca să conducă popóarele și să întemeeze imperiile.

¹⁾ De Isaac et anima libro, cap. VIII, t. I, p. 261, n. 77.



**VERIFICAT
2007**

**VERIFICAT
2017**

VERIFICAT
2017

POZIȚIUNI

1) Omul are libertatea morală;

2) Cuvintele Mântuitorului Christos:

«Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica mea și porțile iadului nu o vor învinge pe ea», (Mat. 16, 18), nu se referă la persoana lui Petru, ci la credința în Iisus Christos;

3) Cuvântările profetului Isaia, capit. 1—12, nu sunt așezate în ordine cronologică.

Se aprobă,

Decan: C. ERBICEANU

